R. Simon

(1)

ברכו וקדיש שהוא חיוב, אבל קדיש שאחר עניו לא יאמרו: ו רוב שנותיו. ל"ו שנה: ז לענין זה. פירוש, כיון (יז) דתפילה הוא דרבנן: ח מצטרף עמהם. לאכל בי עשרה שכינתא שריא. וכתב הר"ל [בן] חביב סימן ט"ו ואולי לפי זה הוא הדין ג' או ד' וגאמר הרוב, עכ"ל. ולי נראה דאין להקל כל כך, דהא עיקר (ראיה) [ראיית*] מהרי"ל [שו"ת סימן קנ] מאחר דאיכא מאן דאמר [ברכות מז, ב] דקטן המוטל בעריסה מצטרף לעו"פ שאינו יכול לענות, ואף דלא ברכו וקדיש שהוא חיוב, אבל קדיש שאחר עניו לא יאמרו. ל"ו שנה: ז לענין זה. פירוש, כיון (יז) דתפילה הוא דרבנן: ח מצטרף עמהם. לאכל בי עשרה שכינתא שריא. וכתב הר"ל [בן] חביב סימן ט"ו ואולי לפי זה הוא הדין ג' או ד' וגאמר הרוב, עכ"ל. ולי נראה דאין להקל כל כך, דהא עיקר (ראיה) [ראיית*] מהרי"ל [שו"ת סימן קנ] מאחר דאיכא מאן דאמר [ברכות מז, ב] דקטן המוטל בעריסה מצטרף לעו"פ שאינו יכול לענות, ואף דלא

ה אם לא הביא שתי שערות אפילו הוא גדול בשנים דינו כקטן עד שיצאו ו רוב שנותיו יתברר שהוא סרים ז ואם נראו לו סימני סרים קודם לכן דינו כגדול: הגה [יד] (ו) ומיהו אין מדקדקין בשערות אלא שכל שהגיע לכלל שנותיו מחזקינן אותו כגדול ומאריכין ז לענין זה (ח) מסתמא הבא ז (שחי) (ט) שערות:

ו (טו) אם התחיל אחר מהעשרה להתפלל (ט) לברו (י) ואינו יכול לענות עמהם (ד) או (יא) שהוא ישן אפילו הבי ח מצטרף עמהם:

מבואר בדברי הכל בו [סימן כז] שמשם מקור אותו דין, שכתב וז"ל, ואין לומר תהלה לדוד במנחה עד שישלמו לבוא למנין, כדי שיאמר עליו קדיש של תפלת מנחה, ולכך פסק רב עמרם [פ"א סימן יד] שיש לחזן לומר ישתבח במפלת שחרית לפני התיבה מעומד, כדי לומר עליו קדיש, עכ"ל. הרי לפניך מדמדמה זה לאמירת ש"ץ ישתבח מעומד שהוא כדי שלא להפסיק בין ישתבח לקדיש, הכי נמי כן הוא באחרי קודש לקדיש במנחה. והא דלא הזהירו כן באמירת פסוקי דזמרה בשחרית, שלא יאמר עד שיהיה מנין, משום דפסוקי דזמרה יש שהיה באמירתם ודרך לבא מנין במשך זמן אמירתם, מה שאין כן באחרי שאין שהייה באמירתו, על כן צריך אזהרה שלא להפסיק, אבל ודאי אם אירע שלא בא מנין עד אחר אחרי, ודאי בשביל זה לא יחסר הקדיש. וכן עוהגים בכל יום באמירת תהילים בעוקר בלא מנין, שאומרים אח"כ קדיש כשיבואו מנין, ושפיר עבדי, כן נראה לי: (ד) **או שהוא ישן.** בב"י [ד"ה כתוב בהגהת מיימון פ"ח] כתב שמהר"י בי רב רבו של הב"י המגיה דין זה, וליף ליה מהך ריעא דהכא, דאינו יכול להתפלל עמהם ואפילו הכי מצטרף. ותמוה ליה דשאני בריעא דאע"פ שהוא מתפלל ואינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור, מכל מקום יוכל לשמוע כעוזה כמו שכתוב לקמן סימן ק"ד סעיף ז', מה שאין כן בישן. ובב"י הביא עוד בשם האגור [סימן רנב] בשם מהרי"ל [שו"ת סימן קנ] דראה מתחלה ללמד דמצטרף הישן עמהם, כיון דלרבי יהושע בן לוי בגמרא [ברכות מז, ב] מצטרף אפילו קטן המוטל בעריסה. והוא ביותר ממוה, דהא אנן לא קיימא לן כרבי יהושע בן לוי כמבואר לעיל מזה בב"י [שם], ואפילו ר"מ [תוספות שם מא, א ד"ה ולימא] שפוסק כרבי יהושע בן לוי, מכל מקום לא רצה לעשות מעשה כדברי עצמו, ואנן מיקום ועבדה מעבדה. ויותר מזה שנדמה מילתא למילתא, מה ש"ל עליו דלמא שאני ישן שהוא גרע מקטן, דאין בו קדושה, כמו שכתב ב"י בסימן ד' [ד"ה ומשמע מדברי] בשם הזוהר [פ"א קפד, ב] דסלקא מיניה נשמתא ולא הוה בכלל קדושה, דבעיים טעמא דמותא ורוח מסאנתא שריית עליהי. ומו נראה לענ"ד דאפילו רבי יהושע בן לוי מודה דלא יצטרף, כיון דאפשר להעיר אותו משנתו למה נגרף אותו כשהוא ישן לכתחלה, ולא דמי לקטן שאי אפשר לעשותו גדול, ולא דמי למה שכתוב [יבמות קד, א] כל הראוי לגילה וכו', דשם מיירי לענין עיבור אם כבר עשה כן, מה שאין כן בנעשה כן לכתחלה במילתא דאית בה ריעותא ויש לפנינו לתקנו, אין זה אלא תימה. ועוד כתוב בחגור שם בב"י, נהי דכתב הרא"ש [שו"ת כלל ד סימן יט] דצריכין עשרה דליימי, מכל מקום חזינן דנהגו עכשיו לברך אע"פ שמשיחים שיחת חולין, אע"ג דלבי מגמגם, דשמא (יא) כל הראוי לגילה וכו', עכ"ל. יש להפליג על זה, דהיאך מביא ראיה מן השוטים האלו שעושים איסור בהפסקת שיחה בעילה אשר גדול עונם מאוד. ובאמת אני אומר שאפילה להצטרף עם אנשים פושעים כאלה (אם פושעים כאלה) כשאין מנין זולתם, קל וחומר שלא ללמוד מזה היתר לישן כלל וכלל. ומו דהא כבר קבע בשו"ע הלכה בסימן (קכ"ה) [קכד] [סעיף ד] דאם אין ט'

ציונים לרמ"א

(ו) מהרי"ק שורש מ"ט [בשם ריש קפר המתמיס]:

הגהות והערות

(טו) תוספת מהדורת קראקא אל"ת:

(יז) ועיין שם בשפ"ד סימן ה אות ה:

(יח) תוכן ומהדורת ווארשא תרל"ז:

(יט) תוכן ומהדורת ווארשא תרל"ז:

(כ) בדפוסים שלפנינו ליתו הערה זו על מש"כ הט"ז לעיל "וכ"ד לא"כ כל הראוי לגילה כו'", וזה אינו, דהשם כתב הט"ז דישן מעיב דאוי לגילה, ולא מ"ש הלבושי שרד. אלמנס דבריו שייכים על מש"כ הט"ז דשמא כל הראוי לגילה:

ערך לחם למהריק"ש

סעיף ה [דינו כקטן]. אם הגיע לכלל שנים מוקה שסתא שתי שערות מן הסתם:

שערי תשובה

לשייר מזמור כו', והוא הדין בלימוד, כתב באליה רבה [שם] שיש להחמיר ללמוד מעט כשבאים המנין: (ח) **מסתמא.** עיין באר היטב. ומשמע דלענין חיובא דאורייתא אינו מועיל. ובאמת דעת הרבה פוסקים דחזקה דרבא [נדה מח, ב] הוי דאורייתא. ועיין לעיל סימן ל"ט [ס"ק א] מה שכתבתי מדברי הגרע"א ביהודה מהדורא תנינא [או"ח סימן א] ובשו"ת בית אפרים חלק אה"ע [סימן מאמן] באריכות בענין זה. ומה שכתב [באר היטב] ועיין סימן נ"ג ס"ק י"ג, ששם כתב שבהתחלת היום שנולד יום אחד קרינן, ור"ל מתחלת כניסת הלילה של היום שנולד בו זה מיקרי התחלת היום, וכן כתב הב"ח להביא [שו"ת] סימן קמ"ה דמיד שהחשיך נעשה גדול, אף שעדיין אין י"ג שנה משעה שנולד, ע"ש. ועיין בשו"ת נודע ביהודה מהדורא תנינא [או"ח] סימן וא"ו שכתב שפשט המנהג כהמג"א [סימן נג ס"ק יג] דחיכף כשחשיכה ליל שנולד בו נעשה בר מצוה, ואין לזוז מהמנהג, ע"ש. ועיין במג"א סימן ס"ט ס"ק ד', ושם הראה מקום לסימן רל"ו: (ט) **לברו.** עיין באר היטב. ובברכי יוסף [אות ו] כתב ג"כ להחמיר כהט"ז, ויש לעוררו שיהיה עכ"פ מתנמנם. וכתב באליה רבה [ס"ק ז] בשם הרדב"ז סימן קמ"א [ח"ד סימן אלף שיב] שאם התפללו עשרה כל

באר היטב

שמידו. ומיהו דוקא לשמוע ברכו וקדיש שהוא חיוב, אבל קדיש שאחר עניו לא יאמרו, מ"א [פ"ק ה]. וכתב ב"ח [ד"ה ומ"ש ויש] הא דמצטרף על ידי חומש, דוקא כשנכתב על הגויל כספר תורה, אבל חומשין שלנו לדברי הכל אין מצטרפין. ואליבא דזעא [פ"ק ב] כתב בשם זקיני הגאון ז"ל הלכה למעשה שלא לצרף קטן. [ח] הגון אינו מצטרף לעשרה לכל דבר שבקדושה, מאחר שפטור מכל המצות, כנכתב הגדולה [יו"ד סימן שמא הגה"ט] בשם גדול אחד ושייבי כנסת הגדולה סימן זה [הגב"י אות ד], וכן כתב פרח מטה אהרן אבל מ' סימן י"ט ובמשובת שבות יעקב אבל ב' סימן כ"ה. ופרי חדש [אות ח] כתב דאם יש לו מי שיסמוך בשבילו, דאם רצה לקרות אין חוחין בידו, מקבצת ודאי דמצרף, ע"ש. ועיין בלקט הקמח דף יו"ד ע"ב: (ח) **מסתמא.** כ"ל, לענין תפלה שהא מדרבנן, [מ"א ס"ק ז]. ועיין לעיל סימן נ"ג ס"ק י"ג מה שכתבתי שם בשם הסמ"ע [סו"מ סימן לה ס"ק ב] והש"ך [שם ס"ק ח]: (ט) **לברו.** דוקא מ' ולא שנים, מ"א [פ"ק ח], דלא כהרלב"ח. וכן בני יחן דוקא אחד ולא

ביאור הגר"א

אות ו], ואפילו בלא חומש, וכהיש מתירין הנ"ל [ס"ק ח]: [יד] [סעיף ה, הגה] ומיהו כו'. ירושלמי פרק ד' דברכות [שם] בראשית רבה פרשה צ"א שם, קטן עושין כו' והחני אין מדקדקין בקטן, אמר ר' סימון אמר ר' יהושע בן לוי לשני קטנים נצרכה א' ספק וא' קטן, עושין את הספק עיקר ואת הקטן לסניף, ופירש מחנות כהונה [ד"ה אין] בשם רש"י [שם במדרש ד"ה תינוק], דאין מדקדקין, אם בא לכלל שנים אין מדקדקין בשערות, ומשני דספק הביא הוא כגדול, ובלעדו מצרפין לקטן ממש. אף שבגמרא [ברכות מח, א] פירשו להא דאין מדקדקין בקטן פורח, מנהגא דעלמא כהירושלמי, כנזכר לעיל [ס"ק ח]: [טו] [סעיף ו] אם כו' או כו'. כמו שכתוב שם [ברכות מז, ב] קטן המוטל בעריסה כו'. ואף מאן

הגהות רעק"א

ג) (פנ"א סק"ו) **דתפילה הוא דרבנן.** וכן כתב תשובת הרא"ש אלא ב' [מיס עמוקים] סימן ל"ח: ד) (שו"ע סעיף ו) **ואינו יכול.** ואונן אינו מצטרף לעשרה. עיין בב"י בי"ד סימן שמ"א [סוף ד"ה ובענין ההבדלה] וכתב בכל בו וכו' ואיני יודע למה יביא וכו', ע"ש:

לבושי שרד

(י) **מיא פקיו דתפלה.** ר"ל, הא דלריך יו"ד הוא מדרבנן, וגזירה שוה ממרגלית שהביא הט"ז ס"ק ג' הוא אסמכתא: (יא) **ס"ז סק"ד כל הראוי לבילה ז'.**

אוצר מפרשים

ד (שו"ע ס"ה בהגה) **שתי שערות.** נ"ב, לענ"ד מוצא שורש דין זה מן מסכת סופרים סוף פרק (י"ז) [יז], דאיתא שם ואין קטן עולה מן המנין ברכו קריאת התורה וקדיש, עד שיהא בן י"ג, ואין נברקין באלו, כן צריך לומר לענ"ד, ע"כ: (בית מאיר, א)

(1)

בזה ולא דק ומה יאמר האומר. מכל לך הא סברי לעמיק לך דברי המובא
ברמב"ם ז"ל שאלה קדיים שבשל בם ישראל לאוכל חולה אים בו סכנה
אם היא לאסור מפני שבשלה בם בשבת או עוברת מפני שאין מעשה שבת לאסורין
אלא גרי יוחנן הקבלר ולא קיל כוותיה או לאמר לאסור כיון דאיכא
למגזר שמא יבא בם לאוכל ברייא עכיל המומל: תשובה דבר ברור הוא
זה אליבא דכיע שהיא מוחרת מאפי' התבשיל עלמו מוחר לעבר ואפילו
לרי יוחנן הקבלר לא לאסיר אלא כשנעשה במזיד אבל לא בשונג דהא קאמי
בשונג יאכל המולאי שבת לאחרים ולא לו ודוקא בשונג באיסור הא לחולה
אים בו סכנה מיחר ועלוה לבשל לו ואין כאן מעשה שבת לאיסור ולא אסר אפי'
לרי' הקבלר אלא בנעשה שבת באיסור וכ"ש לרי יהודה וכ"ש לרי מאיר עכ"ל
הרמב"ם ומהדברים אלו הוליאו אחרונים הנמענות מהשובת הרמב"ם
לאסור הכלי היינו בנישלו במזיד בשאסור לו התבשיל עולמית גם
הכלי הבלוע ממנו אסור לו עולמית משא"כ למי שהא ב שיל מ חר לערי כגון
במזיד ולאכל לאחרים אחר שבת גם הכלים מוחרין וכן למאן דקיל בשונג
אסור לו גם הכלים כאסר לו משא"כ לחולה מוחר הכלי אליבא דב"ע
וכמ"ש והוא ברור ונדולה מזו כ"ל דאפי' בשלו בכלי חרש כגון שנעשה
חבשיל ע"ם ליווי הרופאים לעשות דוקא בקדירה חדשה וכ"ש לאע"נ
דבישל לאשון הוא נמר תיקון וכמבואר בבילה דף ל"ג מפני שליך לחקמן
זכן מבואר בא"ח ס"ס תק"ג אפילו הכי הכלי מוחר אחר שבת כמו המבשיל
עלמו שהבשל לחולה לעולאי שבת ס"ה הקדיים כ"ל עשוה הקי
יעקב:

שאלה כב מעשה אחד יצא אלה' כשהנו קולא עליו בשחרי
הוא עומד בזריזות לעבודת הבו ולא לאלוה פרש' שהקלה בבודו
לבבודי:

תשובה הנה לבאיה שאלה גדולים שאלה והוזכרו דברים אלו
בתשובת הלכות קטנות חלק ב' שאלה ל' שפסק ביזהיר
לשמרתיו שיחלו ויברכו ברכה השחר ואח"כ יקיאה קיאה שמע ואח"כ
יעשה לו לרביו לאלי"ב נקבא בזה ע"ם אבן מעיין שפיר ברבה לבל זה
הוא ממנהו החקיות שהבב לו לחבוו יעשה כן ואל יקפיד אם אינו זריז
קודם לזה לעבודתו אבל לדינא כ"ל אין קפידא בהא דברכיהן. שם בברכו'
דף י"ד ע"א אמר רב כל שבותן שלום לחביבו קודם שיתפלל כאלו עשאו
בעם שבאמר. חדלו לכם מן שאדם אחר בשמה בחאו כי בזה בחשב הוא
אל תקרי בזה אלא בזה ושמואל אמר בזה שבבהו לזה ולא לאלוה מיב
רב ששת בתקים שואל מפני כבוד ומשיב הבוזה כי אבא במשכים
לפתחו ע"ב הרי להדיא מבואר דאין איסור אלא במשכים לפתחו דוקא משא"כ
אם פנע בו מוחר לשאול ולאפי' מפני כבוד והילאה ומכ"ש בעבדו ומשכחו
המשועבד לו דאפי' בבבודו וילאתו דליכא איסור כלל דהרי אמרו מורא
רבך כמורא שמים אפי' איבו רבו בחורי מ"מ הוא אדונו ומשועבד לילאתו
ומש"ע מליבו דהקילו חכמי' בחורני' ופועלים בק"ש ותפילה שקורין בראש
הלילו ובראש הבדבך וכדאיתא בברכות דף ע"ז ע"א אלא לבעלן מעבודתן
ומלאכתן ס"ה בזה וכבר אמרו בגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבחורי
דהייבו בלאו אלא תקור שהוא דרבנן גם הא' דעשהו בזה אקמוכחא
בעלמא והוא דרבנן כדאה מפני כבוד וילאתו אדונו ושלום ביתו עדיף
לחבי עדקיק רב וקאמר כל שבותן שלום לחביבו דוקא חביבו קאמר ולא
אדונו או רבו ואפי' אי ביתא דשמואל דאמר בזה שבבהו לזה ולא לאלוה
ואפי' בשאקמות בבודו לבבודי כוונתו אפי' בעבדו אבי מעשה זה
מ"מ הא קי"ל אלבתא כרב. לאקורי ומכ"ש לפי דעת הבמידי' דביבו יוחנן
בשם רבי' שבובבלי"א דדוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה אסור אבל
שאר מילי שרי וכן הקבמת הפוקים והאחרונים המבואר בא"ח סי'
ע"ע אין קפידא כלל כ"ל שם: יעקב

שאלה כג בחליבות אלו שנוהגין לפרוס על החמן והבלה
הטלים למופה ע"ם ובשבת עלי כבפיך אי מחוייב
החמן לברך אותו כשנוהגים אותו או ביחד אין כוונתו לשם עלות עיטוף
בלילה רק לשם חיפה ולא יברך גם מי שמכיח תפילין בחנחה אם יקיר
קודם תפלה מעבי' או לא:

תשובה הנה בחמה לא עלה על דעתי שיפטור מברכה זו דמ"מ
הוא לובש עליה עלוילה וכו' משעות מהרמ"ל בס' כל
הבשר סי' כ"ג דדוקא בטלית שאולה אין לברך עליו כשאינו לובש לשם
מלוה עמיפה רק לכיעות לעלות לתורה או לילד לפני תיבה ע"ם וכן
הקבמת האחרונים וכן נוהגין לברך וכן שקק בשאיטות בתשובת הלכות
קטנות חלק א' סי' כ"ב אבן בשיבי כ"ג סי' מ' בסנהדו' ב"י ס"ק ס' כתב
בזה סבי דעות ומ"מ מקקנות דבריו שעיקר שלריך לברך ומי שרולה לצאת
ידי כל הדעות יטול לזו טלית שאולה לחע"ב לדעת הרא"ש לברך על
טלית שאולה וכן פסק בש"ע בא"ח סי' י"ד מ"מ הא הט"ז העלהו אפיק
לבלבה כמהרש"ל אין לברך על טלית שאולה אף שמ"מ הירן לאף שבחו'
בקוחך שפטור לעשות ציצית בטלית שאולה מ"מ רשאי לברך כמו הנשים
וכ"כ ביבי הגאון בשפטו אליבו זוטי' דשבבר בשפ' בו יוצא בו ומברך עליו
וכ"כ בהלכה ברורה מ"מ אין זה כדאי לדחות דברי מהרש"ל דכתו אין
יוצאין בלולב ואתרוג של מביבו ביום ראשון דבה"י לבם משלבם ס"כ בחי'
בעלים ועשו לשם משלהם וגדילים העשה לך כדאיתא לסדיא ברים פ"ק
דקוי' דף מ' עיא לדיא ע"ם עוד בחי' שם בהלבה ברורה על מה שבחי'
בתנן אבותם בפי' וי"ד ס"ק מ' מל מ"ם בש"ע ומוחר לימול עליה מביבו

ולברך עליו וכמ' וז"ל ול"ע בשלמא ליטלו מבי דבימא לאיבם לעביד
מלוה בממוליה אבל לאה יברך עליו וכ"כ לקמן סימן תרמ"ע סיב בסב"ם
עכ"ל המ"א וכמ' בהלבה ברורה ועשוה בזקקי לפבי דגם שם איבא
דמרי' ליקח בלא ידיעת של חביבו עכ"ל ובריה ליה מרים לאין כאן מעות
כלל שהוא סבין דמ"ם המגן אברהם אבל ליקח בלא דעתו אסור דמיבו
לאסור ליטלו זה אינו דהא דמ"א אמיר שם להדיא אלא כוונת דברי המ"ם
בחחלה אבל ליקח בלא דעתו אסור לברך עליו מדקדק המ"א שם
אלא כמ' שיברך עליו אם נטלו בלא דעתו אף שעיקר כ"ל דדעת המ"א
ג"כ לברך עליו אפהי המקור דין שם הוא אמ"ם ק' קי"ל ושם כמ' להדי'
לברך עליו מ"מ אין כאן מעות בדברי המ"א אפהי כשם שם וכאן זה על
זה כראה מעוט כוונתו שבביון דקדק הבב אלא לברך אם נטלו בלא דעתו
וכן נראה לי עיקר כמהרש"ל לאפי' דעת המבבים על טלית שאולה פיבו
בשלובם בשעת התפלי עם הבמ' תפילין משא"כ בלובש בשביל לביעות
לעלות לתורה וכיולא בו וכן יהגה המחבר אם אינו רולה לברך ופסק ברבו'
להקל שומעין וכן כ"ל עיקר הקי' יעקב:

כד ועיד שבשאלתי כילד יהגוב עלמו בעבי' כ"ם שמכיח תפילין
למנחה וכן בעבי' ט' באב אי יקיים קוי' תפילה עבבית
או יכיחם עד אחר ק"ש ובדברי הפיקקים לאיתי שיש דעות אלוקה בזה:

והנה מהרי"ל הלכות ע' באב בקדר התפלה כמ' וז"ל מהרי"ל בגי"ל
שיש מולן תפילין אלו מיד אחר קדושה למנחה עכ"ל אבן הלחם
שמוריים ס"ל תפילין אוה ע"מ על מה שכתב הרא"ש אבל לוי"ד לילה זמן
תפילין אין לריך לאלון ולמיבך בתפעה באב שמכיחן תפילין בתפלה מנחה
אין לאלון קודם תפלה ערבית ומה שהעם נוהגין כן לאלון אותם הייבו
נעמא דלאו כ"ע ביבי בתיבא ואבמי הוה אין להם לאוחה דהא אין מוחין
כן עכ"ל ובשבי"ג לא"ח סימן ל' הסכים עמו וכתב שהוא עלמו הבהיב כן
וכה"ב בתב בתשובת הלבו' קטנות אלק א' סי' לכ"ם גם ביבי הגאון בס'
א"ז סי' ל' העתיק דברי הנ"ח אלו ובסי' תקכ"ע ס"ק ט"ו העתיק בשם
מלבושי י"ט והביח בל"ע דודאי מהרי"ל יודע זה עכ"ל ולע"ד נראה עיקר
לסברינ כדברי מהרי"ל לאלון מיד אחר סדר קדושה אבל חפלת מנחה דהאי
גרסינן בס"ם הקומץ לפי גרסת הרי"ף אמר רבינא הוי יתיבנא קמיה דרב
אמי ואמרן ולא אלין אמרתי ליה לשמען קבעי למר א"ל לין ואזיתי לעמה
דלאו לשמען קבעי אלא קבבר אלבה ואין מוחין כן וכ"כ הראש"ם בשם ספר
אתרומה וכן דעת הרמב"ם וכ"כ הב"י סי' ל' שכן דעת כל הפוסקים סבי דאפי'
אם כבר סיבים ליה לאלבה אם לא שיכול לאחות דלשמען קבעי דהייבו
שהוא בעקום שאינו מעומד אבל אם הוא בעקום מעומד ומיבמן בארהקיא
הוי כמוחין כן דאל"כ למה לי לאיתר לשמען קבעי מר הא"ל כיון שכבר הניח
אין לסלקן אלא ודאי דלריך לסלקן אם לא שיוכל לאחות דלשמען קבעי
ואין מקום לבעל דין לאחוה ולומר דהיא גופא גזירה דשמא יבן בהם ועבשיו
כבזור מי שמא יוכה כן לכתחלה לאבינן שהיא בעקום זה אינו דהא מקיק בעור ש"ע
מי שה"י בא בדרך ושקעה עליו מתה מניח ידו עליהם כדי שלא יעמו הריחים
ויבאו להניח לכתחלה בלילה וכן מבואר שם בב"י וכן כראה הקבמת
האחרונים שמגן אברהם והמגן דוד וכן כ"ל הקטן יעקב:

שאלה כה לוכן בחול המועד אי יניח תפילין ביום ראשון או
לא גם אי ילטרך לעשות להתפלל ועי"ד פלפול בעלי
תשובה תריבן אי שפיר עבדי שהשפידו לחכם הגאון מוה' י' לרגל או לא'
על דבר הנחת תפילין בחול המועד ביום אחרינא שהם כ"ל
שפטו לאין לבניח ביום אחרינא כלל אף שראיתי שהמ"א בא"ח
סימן תקמ"ח ס"ק ס' כתב וזה לשונו וכ"ל דמניח תפילין ביום ראשון
לשבת"ם כתב בפא"מ הטעם לאבל אסור בתפילין משום שהוא יום מר
ואבל מעולל בעבר קרבו וזה לא שייך בא"ח לאין נוהג בו אבילות עכ"ל
ואין דבריו מוכרחים כלל לע"ד דשם להדיא אחרינן שוכה אף כ"ה ע"ב
אבל עבור מן התפילין ומני מילי ביום ראשון לבביב ואחריהו ביום מר
וכיון שנוהג אחרינא ביום ראשון גם קורא וחולן כתף בחול המועד יום מר
קרינא ביה ועבור מן התפילין ומ"ם הראש"ם ואבל מעולל בעבר קרבו
אלו דוקא דעיקר הטעם משום יום מר כדאיתא בש"ם (ושם מעולל בעבר
קרבו בכלי נקב שכן שהוא הוא בכל אבילות) ולא אלא אחרונים דעתו וכדאי'
בתורת אדם לבהמב"ן ובנא"ם דעת הרבה פוקקים שאין להניח תפילין כלל
בא"ח א"כ כה"ג אב ואל הטעם עדיף ואפי' ביום הנכי אין להניח תפילין
עד אחר הנץ החמה כמו בשאר ימות השנה כמבואר בי"ד סימן שפ"ח ועל
דבר ליקח עשרה שנה ברוקח סימן ס"ו כתב וז"ל ואינו בתנין עשרה
ביום ראשון וכ"כ מהרי"ל ס"ל ע' באב דאין מוחין אם אחבל. לתנין עשרה
ביום ראשון בלבד וכתב בדיה ס"ם שפ"ד וז"ל וכתב ב"י עוד אחבל מלעלף
לעשרה אפילו ביום ראשון ולא כמהרי"ל שכתב באיסו מלעלף ביום א'
עכ"ל אמ"מ כ"ל דכ"ע מודו דקודם שנקבר המת דבין שפטור מן התפילי'
אינו מלעלף כלל לתנין עשרה וכן מוכח מדברי הכל בו הוא ב"ב ס"
שמ"ח וז"ל ומותר לילך לבית הכנסת בשבת ואף בחול אינו אסור לא מאחר
שאסור להתפלל מה יעשה שם עכ"ל וכן הוא בסגיים ס"ע שם סעיף א'
ואם אינה דמלעלף לתנין עשרה אלי קאמר מה יעשה שם הא יכול לילך
לשם ולהלעלף אלא ודאי דאינו מלעלף וכן מלאתי בתשובת פרס מעם
אחרן מלק א' סימן י"ח ובשבי"ג סימן כ"ם וכן ביקקלעל דבר שהיה בלבול
בין בעלי תביבן אי שמי' עבדי שפטרינו לחכם הוא ס"ם שלבים יום לרגל
שהם בשבת נמצא אלרכם היא בחומר קטן אף ס' ע"א לא יעבור אדם על

פתיחה כוללת לגסי מאגיר

פלוגתא אי הוה סריס חמה או ספק ובא״הע [סימן] קע״ב ס״ט[472] הביא י״א וא״כ בא״ח סי׳ נ״ג[473] סריס אין למנות אותו לש״ץ יש לעיין בזה ועמ״ש בפנים מזה.*[474]

סוג ט׳ אונן

לכח הסוג התשיעי הוא אונן שמתו מוטל לפניו עיין ריש פרק מי שמתו ברכות י״ז ב׳[475]

[472] **כתב המחבר באה״ע סי׳ קע״ב ס״ט: טומטום חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם ויש מי שאמר שהוא ספק ולחומרא.**

[473] **כתב המחבר בא״ח סי׳ נ״ג ס״ו: אין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו מפני כבוד הצבור אבל באקראי משהביא שתי שערות יכול לירד לפני התיבה. ובס״ח: מי שאינו בעל זקן כל שניכר בו שהגיע לכלל שנים שראוי להתמלאות זקנו נתמלא זקנו קרינן ביה הילכך בן כ׳ שנה אע״פ שאין לו זקן ממנין אותו. ובס״ט: סריס י״א שמותר למנותו אם הוא בן כ׳.**

[474] המ״א שם בס״ק י״א כתב: נ״ל דוקא שנראו בו סימני סריס ורש״ל כתב שאין זה כבוד צבור למנות סריס. והביא רבנו בא״א שם שכן כתב הלבוש ושיירי כנסת הגדולה שאין למנות סריס לשליח צבור.

והעיר רבנו אצלנו טומטום שנקרע ונמצא זכר יש לעיין אם ראוי למנותו שליח צבור, שי״ל דגם אם אין למנות סריס להיות שליח צבור, בזה דאיכא ספק אם דינו כסריס יתכן שראוי לכ״ע למנות שליח צבור.

[475] **תנן בברכות (י״ז ב׳) מי שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. פרש״י פטור מלקרות ק״ש לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו והויא דומיא דחתן דפטור משום טירדא דמצוה.**

ומבואר מפירוש רש״י שאונן פטור מן המצות כדין העוסק במצוה פטור מן המצוה. ובסוגיא התם איתא דכשאוכל אינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו.

וי״ד [סימן] שמ״א[476] וכתב בשו״ת ח״צ ז״ל סי׳ א׳[477] דווקא מ״ע פטור הא מל״ת חייב כשאר אנשים ופשוט הוא דטעם דפטור דעוסק במצוה פטור ממצוה לא לעבור על ד״ת ועיין רבינו יונה בריש מי שמתו.[478]

ופרש״י אינו מברך ואינו צריך לברך ברכת המוציא, ואינו מזמן אינו צריך לברך ברכת המזון. והתוד״ה ואינו דקדקו מפירושו שאם רצה לברך רשאי, מיהו בירושלמי קאמר אם רצה להחמיר אין שומעין לו, לכך נראה לומר אינו מברך אינו רשאי לברך. ונראה דפליגי בטעם פטור דאונן, רש״י פירש שהוא טרוד במחשבת קבורתו ולפי זה אם רצה לקיים מצותו רשאי, אבל התוס׳ לפי הירושלמי ס״ל דאונן פטור משום דאינו כבוד המת, ולהכי גם כי ירצה אינו רשאי להניחו לקיים מצוה אחרת. ועיין בשדי חמד ח״א מערכת האל״ף סי׳ ער״א שדן אם אונן פטור מן התורה או מדרבנן.

[476] **כתב המחבר ביו״ד סי׳ שמ״א ס״א: מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו קודם קבורה וכו׳ אינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון וכו׳ ופטור מכל מצות האמורות בתורה ואפילו אם אינו צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו וי״א שאפילו אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן אחר המברכין אינו רשאי.**

ועיין עוד בא״ח סי ע״א ס״א שכתב המחבר סתם: מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אפילו אינו מוטל עליו לקברו פטור מקריאת שמע ומתפלה ואפילו אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי.

[477] כתב בשו״ת חכם צבי סי׳ א׳ דודאי בעונשין ואזהרות לא שני בין אונן לאחר. והקשה רבנו דפשוט שפטור דוקא ממצות עשה מטעם דעוסק במצוה פטור מן המצוה, ולעולם אין העוסק במצוה רשאי לעבור על דברי תורה אלא כשיש גדרי עשה דוחה לא תעשה. ועיין בס׳ תפארת למשה סי׳ שמ״א ס״ה שכתב דבכל מצות לא תעשה של האבל חייב האונן אבל במ״ע של האבל חליצת מנעל וכפיית המטה ועטיפה פטור דהא פטור מכל מצות האמורות בתורה, ועיין בתפארת ישראל ברכות פ״ג מ״א בבועז ס״א.

[478] **כתב רבנו יונה ריש פ׳ מי שמתו: אנן קיימא לן דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ולהכי האונן פטור מכל מצות האמורות בתורה, ומשנה נקט ק״ש תפילין ותפלה שהם חמורות שיש בהם קבלת עול מלכות שמים, וכל שכן בכל שאר המצות שאינן חמורות כל כך.**

ויראה אונן בע"פ [בערב פסח] מחצות עשה תשביתו[479] או בח"המ [בחול המועד] פסח לאו דב"י [דבל יראה] אונן אין מוזהר עליה דכל שאין בקום ועשה עובר על ד"ת אע"פ שעובר בב"י בכל שעה אין מחויב לבער דעוסק במצוה ומפני כבודו של מת.[480] וי"מ טובא במת לו מת בי"ט אחרון דיתעסקו ישראל והוה אונן והיה לו אז חמץ לא עבר על בל יראה ולא הוה חמץ שעבר עליו הפסח[481] הא עובר אף בשמיני אסור

ועיין בא"א סי נ"ה ס"ק ד' וז"ל: כתב הפר"ח דאונן אין מצטרף [למנין עשרה לדברים שבקדושה], וכן כתב בשיירי כנסת גדולה, והביאו מסי' קצ"ט אונן אין מזמנין עליו וי"ל זימן פטור אבל דבר שבקדושה אכל בי עשרה שכינתא שריא ולא גרע מישן להמחבר ומחוייב בכל הל"ת עיין תשובת ח"צ ז"ל סימן א', ואי"ה יבואר עוד במקום אחר ובקצ"ט וכאן אין להאריך בזה ועמ"ש בפתיחה כוללת מדין אונן.

[479] כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' חמץ הל"א: מ"ע מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנאמר ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ומפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום י"ד ראיה לדבר זה מה שכתוב בתורה לא תשחט על חמץ דם זבחי כלומר לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים ושחיטת הפסח הוא יום י"ד אחר חצות, עכ"ל, ומבואר שאיסורו מחצות.

ועיין לעיל אות י"ד שדן רבנו אם אשה מחוייבת בעשה דתשביתו דהוי מצות עשה בשב ואל תעשה שהזמן גרמא, וצידד רבנו הכא שאין האונן מצווה במצות תשביתו. ועיין בברכי יוסף סי' תל"א דין ב' שכתב מי שמתו מוטל לפניו ליל י"ד הוא פטור ממצות בדיקה ויבדקו לו אחרים.

[480] כתב המחבר בא"ח סי' תמ"ו ס"א: המוצא חמץ בביתו אם הוא בחול המועד יוציאנו ויבערנו מיד אם נתחמצה ביום טוב לא היה בכלל הביטול. וכתב המ"א שם ס"ק ב' דאיכא בל יראה דאורייתא. ורבנו ביאר דאונן אינו מחוייב לבערו, דכיון שאינו עובר על בל יראה בקום ועשה אונן פטור דהוי עוסק במצוה.

[481] ביאר רבנו שאם מת לו מת בשמיני של פסח, שהדין ביום טוב שני הוא דיתעסקו בו ישראל כמבואר בא"ח סי' תקכ"ו ס"ד, הרי האונן עסוק במצות קבורת מתו ואם נתחמץ לו

ועיין בה"פ [בהלכות פסח][482] ואי"ה שם יבואר עוד.*

חמץ אז לא עבר על בל יראה, ולא הוי חמץ שעבר עליו הפסח, שאלו היה עובר על בל יראה גם בשמיני של פסח נאסר לאחר הפסח.

[482] כתב רבנו בא"ח סי' ת"פ מ"ז ס"ק א': והנה אונן בשמיני של פסח שנתחמץ לו מאיליו ונשאר לאחר הפסח דבאינש דעלמא אסור, עיין סי' תמ"ח אונן י"ל הואיל ופטור מכל מצות או מדרבנן או מן התורה כל שעוסק ממש בצרכי קבורה דעוסק במצוה פטור ממצוה, עיין פרק מי שמתו וסי' ע"א והיינו עשין ולאון שהם בשב ואל תעשה פטור מהם הא לעבור בקום ועשה חס ושלום אונן ישראל ככל ישראל ועיין שו"ת חכם צבי ז"ל סי' א' ביבם אונן (מה שכתב שם דמן התורה שרי לא נאסרה שעה ואף אי עוסק בצרכי קבורה די"ל מן התורה פטור עוסק במצוה מכל מקום אי בעי מניח מצוה זו מייבם אותה יע"ש) ואם כן ל"מ [לא מבעיא] בשמיני י"ל דשרי אחר הפסח [אלא] אף בשביעי והיה אנוס שאי אפשר לקבור עד שמיני וכדומה אי אכלו עכו"ם רשאי ליקח דמים ממנו דחמץ שעבר הפסח קנסא וכי האי גוונא לא קנסו ולא דמי להניחו שוגג או אנוס דאסור מטעם הערמה וכדומה מה שאין כן כי האי גוונא דלא עבר כלל אעשה ולא תעשה דבל יראה כיון שהוא שב ואל תעשה מה לי עשה או לאו ומיהו אם היה יכול לבטל מקמי דהחמיץ י"ל דעבר בל יראה דלא פטור אותו אלא [מ]לעשות מצוה מפני כבודו של מת עיין ריש פרק מי שמתו ועוסק פטור מעשיית מצוה מה שאין כן ביטול בלב ועיין מה שכתב הרא"ש ריש מי שמתו פעם אחת היה ר"י ז"ל אונן [ואכל בלא הבדלה] אמרו תלמידיו נבדיל לפניך אמר שאין לענות אמן משמע הא לאו הכי לשמוע ולכוון שרי הוא הדין כאן ומה שכתב שם שאין רשאי לענות אמן אף דיעבד יוצא בלא עניית אמן מחמיר היה על עצמו ועדיין צ"ע.

ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סי' רמ"ח שהעיר בדברי רבנו שמחמיר היה על עצמו הרי בהיותו אונן אי אפשר לצאת ידי חובת הבדלה כמ"ש המ"א סי' תרצ"ד ס"ק ט"ז לענין מקרא מגילה, ומכל מקום אפשר לומר בחמץ דבגלוי מלתא בעלמא סגי ויכול לבטל בלבו אף שהוא אונן ועוד הא יש פוסקים ס"ל דרשות ביד אונן לקיים המצוה אם יש לו מי שישתדל בצרכי קבורה וכו' עם כל זה לא יקל לבדוק בעצמו ולברך אבל יבטל בלבו ויתן לאחר לבדוק ואותו אחר יכול לברך ומהר"ב רנשבורג אמר שדעתו נוטה שימכור חמצו לאחר ואותו אחר יכול לבדוק ולברך כאדם העושה בשלו, ע"ש. ועיין בדעת תורה סי' תל"א ס"א שהעלה דאם אין אחר שחייב לבדוק.

אורח חיים דהלכות סוכה

תרמ (ב) כשים כו׳. ממ״ש מבור שייחי לו׳ דוקא לבשים בלא מומומות כו׳ יובנו לסרים דסוכה מים מרביא מקומים שם ומה דאי׳ שלא יבנו לבם בא׳ דאמרו שמי מבריא לבשים ובמי׳ יון מומומות דמקבל כלא כרבה ומרבריה מרבא מי׳ ביב מבלי מילה מיו ובייר מלי מילה יים מוה. ובמרבים בסמבו מי מומומה ובל לבלם מים בישים דסוה ים יבים . וכלל מ׳ דמוב לאמבל בים מם ירדו בבמים ומבמבר בבבמי מרבים מלים לוה יים ויש״ל מומומה מים ים׳ דמם ומבמ בבמבים ומבים ויש״ל דבלם בסמוב בבמים מבוה בבבמים מרים מוה ובבי דבלם בבמים מבים מים׳ דמם בבמים מבים מים מים בבמים מבים מים מים מ

(יח) **חייב.** הקשה המהרי״ק פשיטא שהרי בצאתו מהסוכה לא ינצל מהצער אכן כבר תי׳ הרא״ש דה״א דמקרי מצטער שיותר ניחא לו לישב בהתכודדות ולזכור בצערו ועיין בט״ז שהאריך בזה ומסקנתו דב׳ מיני צער הם שפוטרים מסוכה הא׳ כשהסוכה מצערתו בשעת ישיבה ובצאתו ינצל והב׳ אם בא לאדם צער מצד אחד כגון חולה או שאר צער הגוף שאין לו ניחותא טפי בבית מבסוכה מכ״מ פטור משום טירדא שאין יכול לכוון למצות סוכה ורק טבעה ספינתו בים ואבל וכדומה אף שטרוד בצערו מכ״מ חייב בסוכה דאיבעי׳ לי׳ ליתובי דעתי׳ להכניס בחיוב מצות הש״י עכ״ד. ולענ״ד אין לקרוא מצטער במצטער בבית כמו בסוכה משום דאין יכול לכוון דא״כ למ״ד מצות צריכות כוונה יהי׳ מצטער פטור מכל המצות אע״כ דמצטער לא פטור רק משום תשבו כעין תדורו ולא שייך זה באם גם בביתו לא ינצל מהצער ואי משום כוונה וכי צריך בכל עת לזכור במצות סוכה שלא להסיח דעתו ממנה כשיושב בה ורגע א׳ ודאי יש לו פנאי לזכור שמקיים מצות הש״י בישיבה זו אפילו מי שטרוד בצערו וראי׳ לזה דבסי׳ ל״ח סי״א פסק בש״ע דמצטער פטור מן התפילין מפני שאסור להסיח דעתו מהם הרי שרק מתפילין שאסור להסיח דעתו מהם אפילו רגע א׳ פטור ולא מסוכה וכדמוכח ג״כ דעת הרא״ש ומהרי״ק מדהקשו מאי קמ״ל ולא תרצו כתי׳ הט״ז דהיא גופא קמ״ל דלא אמרינן דאבל פטור מטעם טרדא אע״כ דטרדא אינו פוטר מסוכה כשלא תסור הטרדא כשיחזור לביתו ועיין ס״ק י״ט: (יט) **בסוכה.** כתב בספר תניא אם המת הי׳ חביב כ״כ שאין יכול להסירו מלבו פטור ע״כ ומיירי שמצטער בישיבתו בסוכה (מג״א) ומזה נראה שהוא חולק ג״כ על הט״ז שהבאתי ס״ק י״ח ולא פוטר מצטער שאין יכול להסיר הצער מלבו אלא דוקא בשנצול ממנו כשיצא מן הסוכה. ובפ״מ מסופק לענין אונן בחה״מ או אפילו בי״ט כשרוצה לקבור ע״י נכרי בי״ט ראשון או ע״י ישראל בי״ט שני שאז חל דין אנינות אם חייב בסוכה די״ל דאונן לא פטור רק ממצות עשה בשב ואל תעשה ובסוכה יעבור בקום ועשה כשיאכל חוץ לסוכה ע״ש. וכפי דבריו הי׳ אפשר לספק ג״כ אם אונן מותר לאכול בלא נטילת ידים או אם מותר לאכול בתענית צבור דעובר ג״כ בקום ועשה אמצות עשה דדברי קבלה אכן לענ״ד אין בכל זה ספק כלל דהא הטעם דאונן פטור מכל המצות הוא מטעם עוסק במצוה פטור מ״ה וע״י שעסוק במצות טרדת קבורה א״צ לעסוק במצוה אחרת כמבואר בפוסקים וא״כ כל מצוה שצריך לעסוק בה בין שהיא קום ועשה בין שוא״ת פטור ממנה ולכן מנטילת ידים פטור שצריך מעשה לטול ידיו אבל בת״צ חייב להתענות שזה א״צ מעשה ולכן גם מסוכה פטור דהא צריך מעשה לילך ולישב בסוכה ואם כבר יושב בסוכה מי ימחה בידו לאכול שם וראי׳ לזה שהרי חתן ושושביניו והולכי לדבר מצוה פטורים מכל המצות מאותו הטעם עצמו שאונן פטור דהיינו מטעם עסוק במצוה פמ״ה ובהם מבואר בפי׳ בגמרא ד׳ כ״ו שפטורין ג״כ מסוכה וא״כ ה״ה אונן. (כ) **המשתה.** לפי המבואר בגמרא היינו בנשא בערב הרגל או קודם דאין נושאין נשים במועד ומיהו נ״ל דגם בעבר ונשא במועד הדין כן דאע״פ שעבר עבירה מכ״מ שמחת מצוה יש. וכתב המג״א כיון שהטעם שחתן ושושביניו פטורין מפרש רבא בגמרא שהוא משום צער חתן דהיינו מפני שהמקום פרוץ והוא בוש לשחק עם כלתו וא״כ בזה״ז שיש לנו סוכה עם ד׳ דפנות צריך לישב בסוכה עכ״ד. אכן כבר כתבתי בחידושי שה״ה הביא עוד פי׳ אחר בשם רש״י דהיינו שצער הוא לחתן כשאינו יכול להזמין כל קרואיו וכ״כ ג״כ בש״ג ומהמג״א עצמו משמע שחש ג״כ לטעם זה ממה שכתב גבי סעודת ברית מילה דאף דהוי צער משום דהמקום צר לשבת שם מכ״מ ליכא מצוה כ״כ כמו בסעודת נישואין ע״ש וא״כ אפשר דהמג״א ג״כ לא מיירי הכא רק בשיש לו סוכה גדולה שיכול להזמין כל קרואיו אז ליכא משום צער חתן וחייב בסוכה אבל בלא״ה פטור וכ״מ גם בא״ר ובפ״מ. אכן נ״ל לחלק דהיינו בנשא ערב הרגל ועושה עיקר סעודת נישואין בי״ט שאז רגיל להזמין כל קרואיו אז פטור מסוכה כשאין לו סוכה גדולה אבל בשאר ימי המשתה דבלא״ה אין רגילות אצלנו להזמין כל קרואיו בכל יום אזי יאכל בסוכה עם מעט קרואים דאין בזה צער חתן כ״כ: (כא) **חייבין.** המג״א כתב הטעם דאין מצוה כ״כ וגם די בעשרה אנשים ומשמע מזה דבאין יכולים עשרה לאכול בסוכתו פטור מסוכה בסעודת ברית מילה. אכן בפ״מ כתב דמכ״מ אין להקל. וסעודת אירוסין ופדיון הבן ובר מצוה וסיום וכדומה פשיטא דבעי סוכה דמה שחתן פטור הוא משום דמצוה לשמות ובמקום צער אין שמחה וזה לא שייך בשאר סעודת מצוה שאין בהם שמחה כ״כ כמו בנישואין וכמו שכתב מהרי״ק לענין סעודת ב״מ. וסעודת זכר שעושין בליל שבת שלפני המילה אם אינו עושה רק בפירות לא בעי סוכה אבל אם קובעין על יין ומיני תרגימא בעי סוכה כמש״כ סי׳ תרל״ט ס״ק י״ד. ובשמיני עצרת פסק בא״ר ופ״מ שיש להקל בין בברית מילה בין בזכר לעשות חוץ לסוכה. ונ״ל שמי שיש לו סוכה קטנה מותר לבנות לו סוכה גדולה בחה״מ לצורך סעודת ברית מילה דהוי לצורך המועד ואף דלצורך המועד ג״כ לא מותר רק בצנעה מכ״מ הכא ניכר דלצורך המועד הוא ובניכר מותר לעשות בפרהסיא כמבואר סי׳ תקל״ג ס״ד: (כב) **מצוה.** אפי׳ הולכים ביום פטורים גם בלילה ודוקא כשצריך לטרות אחר סוכה אבל בלא טורח צריך לישב בסוכה וה״ה אם אינן יכולין לישן כ״כ בטוב בסוכה ויהיו יגיעים למחר ולא יוכלו לקיים המצוה כראוי פטורין (מג״א) ובחידושי כבר נסתפקתי אם רק עוסק במצוה דאורייתא פטור מסוכה או אפילו במצוה דרבנן וממה שהאמוראים לא ישבו בסוכה כשהלכו לקבל ראש הגולה כדאמרינן סוכה ד׳ כ״ו אין ראי׳ דאפילו במצוה דרבנן מבטל די״ל דבקבלת רבו ברגל מקיים ג״כ מצוה דאורייתא דילפינן מאת ד׳ אלקיך תירא לרבות ת״ח ועוד שהרי הלכו ג״כ לשמוע הדרשה ותלמוד תורה ודאי מצוה דאורייתא אכן מכ״מ נ״ל דגם משום מצות דרבנן מבטל דהא בכל מצוה דרבנן מקיים ג״כ מצות לא תסור שהיא מדאורייתא דהא מטעם זה מברך על מצות דרבנן וצונו כדאמרינן בשבת ד׳ כ״ג. ודע שעוסקים במצות גם בלילה ראשונה פטורים מסוכה כמש״כ ס״ק כ״ד: (כג) **וחייבים.** פי׳ כשלן בלילה ביישובו צריך לעשות שם סוכה אפילו הוא בין העכו״ם ואין שם סוכה ואם אין יכול לעשות שם סוכה צריך לשוב לביתו אם יש פנאי לכך. אכן בהגיע עת האוכל או הוא רעב ואין לו סוכה אזי מקרי מצטער ופטור מ״ה מצד הדין אבל מכ״מ המחמיר לטרוח אחר הסוכה תע״ב שנקרא פושע קצת כיון שהי׳ לו לעשות שם סוכה אכן אם בא לכפר שרוצה ללון שם סמוך לזמן אכילה או כשהוא רעב אז א״צ להחמיר ומותר לאכול חוץ לסוכה כמו בירדו גשמים אבל בשוהה בכפר א׳ איזה ימים צריך לעשות סוכה. וכל זה בלילה אבל ביום אפילו בא לבית אכסנאי מכ״מ א״צ לעשות שם סוכה כיון שדעתו לילך לאלתר ומכ״מ היכי שיש סוכה באותו מקום צריך לילך לשם. כן העלתי מדבר המג״א. וכתב עוד דאם הוא בשדה כל ימי החג א״צ לטרוח ולעשות שם סוכה אם אין שם יישוב והביא ראי׳ מסוכה ד׳ מ״ז עכ״ד. ולענ״ד אין ראי׳ משם דהם היו רועין בהמות באפר ולא היו יכולים לישב בסוכה משום חשש שמא יגנבו בהמותיהם כשידע הגנב שיושבים בסוכה ולכן היו פטורים מן הדין כמו דאמרינן לענין שומרי גנות שם ד׳ כ״ו אבל שאר יושבי שדה י״ל דחייבין לעשות שם סוכה כמו בבית. ובזה א״ש ג״כ מה שהעירו התוספ׳ למה לא ישבו בסוכת הרועים ע״ש ועיין ס״ק כ״ד: (כד) **פטורים.** מבואר ברש״י ד׳ כ״ו דאף בלילה ראשונה פטורים (א״ר) והפ״מ חלק עליו והניח דבריו בצ״ע דלא מוכח משם מדי דרש״י בחה״מ איירי ע״ש ובאמת הדין עמו בזה אכן לכאורה יש ראי׳ לדעת הא״ר מסוכה ד׳ מ״ז דהיינו שמותר לילך לדרך אף שידע שגם בלילה ראשונה לא ימצא סוכה ושאין צריך לשוב לביתו משום ישיבה בסוכה בלילה ראשונה שהרי אמרינן שם שרהב״ב וכל גדולי הדור היו באפר כל ימי החג וע״כ גם בלילה ראשונה לא ישבו בסוכה

[ה] אבל (יח) **חייב** (יט) **בסוכה:**

[ו] חתן ושושביניו וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי (כ) **המשתה:**

(וסעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלין אצל הילדת (כא) חייבין בסוכה) (מהרי״ק שורש קע״ט):

[ז] שלוחי (כב) **מצוה פטורים מן הסוכה בין ביום ובין בלילה** (וע״ל סי׳ ל״ח):

[ח] הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום (כג) **וחייבים בלילה הולכי דרכים בלילה** (כד) **פטורים בלילה וחייבים ביום:**

והרב שפתי כהן סס ס"ק ז' כגרלה דלא זכר תשובת מהרי"ל המ' ומיהו לשון התלמוד והפוסקים משמע כדברי הרב ש"ך. ומיהו דשלי להסריך ומש"י כתיב בעע"ין של נתן משום עשה דכבוד תורה ועלו מה חדש"י נפשלי:

יב כל קדיעה עוד שתהיה על ידי אחר דאתנייש אמרו ואיכא עבמת נפש עפי שאחר קורע כשותו והוא שותק ומקבל עליו דינו יתברך וה"ה כמי על אב ואם יש לקרוע על ידי אחר. הרב המחבר מהר"ל יעקב מולכו בתשובה כ"י סימן פ"ח:

יג אם קרע לו חבירו יותר מדאי חייב הו"ל לתיקן ואף ע"י עצמו אינו רשאי לקרוע אלא כדינו דקא עבר על כל תשמיש. הרב המחבר סס:

שיורי ברכה

א דין א'. חייב לקרוע וכו' כתב הרב כנה"ג בשם הרב שה"ג פ"ק דע"ז דאתי מלות קריעה ודמי אל תשמיש. ועמ"ש בענינותי בקונטרים חיים שאל סי' כ"ב:

ב דין ג'. מקום הקדיעה וכו' עיין מה שכתב הרב תפארת למשה:

ג בבית הטאר לפניו וכו' עמ"ש הרדב"ז דפוס פיורדא סימן תק"ם:

ד דין ה'. העומד בשעת ילדת בשמה של איש או אשה מיסדאל וכו' חייב לקרעו על הקבר אבל קטנה לא. הרדב"ז בתשובותיו דפוס פיורדא סי' תקל"ח והביאו מהרי"קש תפארת למשה בדין זה ובדין ו' ודוק:

ה קורעין על אדם רשע אם אינו מפורסם. הרדב"ז שם ועמ"ש בספר תפארת למשה:

ו מת בשבת אינו חייב לקרוע במולאי שבת. הרב כנה"ג והרב מהרי"קש בשם הרדב"ז אבל בם' תפארת למשה נוטה דחייב לקרוע במולאי שבת:

ז אם נקבר ולא קדע. פעור. הרב תפארת למשה ועמ"ש הרב מהרי"קש בהגהותיו:

ח דין ו'. על אדם כשר אעפ"י שאינו גדול בתורה וכו' ל"ע אי ה"ה על אשה כשרה. תפארת למשה:

מ הגהה. דאין חייב לקרוע על אדם כשר וכו' עיין בספר תפארת למשה:

ודי דין ט'. בנבר העליון וכו' אם קדע בבר תחתון יצא. הרב עזריה יהושע הביאו הרב כנה"ג ועיין כתה שדמתי בבכרי יוסף ובשבט יהודה:

יא על אביו ועל אמו קורע מצד שמאל. אחרונים. ואם לעיבוראת אמרו מצד שמאל ואם קדע בימין א"ל עוד לקרוע. הרב כנה"ג בתשובותיו י"ד סי' רל"ח. ועיין בדברי ובאחרונים:

יב דין י"ד. אם בא להחליף וכו'. ומ"מ נראה דעד שיקבל אצא בתחיל האבלות לא יחליף כב"ל ודוק:

יג על אביו ועל אמו אם מחליף תוך ז' קורע כל הבגדים וכו'. בבגדים ישנים שהיו יודעים שלבש אותם קודם מיתת אביו יכול ללבשם בלא קדיעה. הרב ש"ג בשם הרב הגה מהר"ר מנחם. ובמשנו הרב בית לחם יהודה ובעלי הקלורים והרב המפורסם מהר"ר עייאש ז"לבה בספר שבע יהודה הנדפס עתה חדש מעם אשר"ר בלבעו"ם שתמה על הרב עורי זהב והאריך בזה ע"ש ולישרי לן מ"ר שלא ראה הדברים בשרשן כי הרב בית חדש כתב יכול ללבשם אחר שבעה בלא קדיעה. ובש"ג והבמשכים אחריו קבלו מאר:

יד לכאורה יש להסתפק בנבר שחוד שעשה לאבלות אביו ולובשו בתוך ז' אם חייב לקרוע. והנה מסתמות דברי הפוסקים ואחרונים נראה דאין חילוק:

הן אמת שראיתי להרי"עבש בחידושיו על דף כ"ד שכתב משם ר"י דמשום כבוד אביו התירו לקרוע כל שבעה ולכאורה זו יש עקום להקל בנבר שחוד כיון דכל עצמו נעשה לכבוד אביו ותיסבי בשא אבל לדעת שאר פוסקים חיובא הוא כמבואר:

ומיהו יש מי שנסתפק אי בתוך ז' יכול ליתן לחייב לתפור לו בגד שחוד דאסור דאסור במלאכה אפילו ע"י אחרים והמנהג פשט ליתנו תכף לחייב. ואפשר להקל אחר ב' ימים דיכון דמלאכה זו לצער ונראה אבל:

מ"ו דין ט"ו. ואינו מאחר לעולם וכו' בברכי יוסף הבאתי אות ט' דהרב בית דוד פסק דלא כהרב ש"ז דאין להסיר החציצה שבשה הקדע ולהניח תחתיה חציצה אחרת וכן הסכים הרב מהר"י עייאש ז"ל בספרו הנדפס מחדש שלא כדברי הרב ש"ז ואין להקל וכן דעתי הקלרה:

מ"ז דין ז"ך. קטן שמת לו מת מקדעין לו וכו'. נראה דאמת לו מת שאין בו עצמת נפש יש להקל גם בקדיעה ואע"ג דמרן בב"י כתב לדעת הרי"ן ניאל דהבנינו לחיוב אע"ג דאין לו עצמת נפש קודעין. מ"מ מפלוגתא דמהר"ם והרא"ש לקמן סי' של"ו נקטן שהנדיל תוך שבעה מוכח דאין חיוב לענין אבלות ומרן אם פסק כהרא"ש וכמ"ש הרב בית הלל דס"ה לקדיעה שאין בו דין חיוב ודוק הטב וטוב נראה מחדש שבע יהודה ועמ"ש שם ודוק:

טוב דין ז"ד. האומר לחבירו השאילני חלוקך וכו' בברכי יוסף אות י"ל בתוך הדברי' כתבתי והרב שפתי כהן נראה דלא זכר ותשבת מהרי"ל. וכונתי בא"ש דאי קדע לא יצא דהוי שואל שלא מדעת ובזמן הוי כאשר ירצה הרואה בנוף תשובת מהרי"ל ועמ"ש הרב ש"ך ס"ק ז"ך ודוק הטב:

והרב דין ל"ו. ואפילו הסומע מהעדים וכו' עמ"ש הרב דיגא דמוי לאחין י"ו והרב תפארת למשה בסוף סי' זה ומה שכתבתי אני בענין בענין זה בספרי הקטן דברים אחרים דף קס"ג בס"ד:

יט הרואה ס"ת שנשרף או תפילין וכו' כל שיש בו הזכרת ה' דינו כס"ת. כ"כ הרי"עבש בחידושיו:

ד ודוקא שנשרפין אותה בדרוש וכו' דוקא בכה כמעשה יהויקים אבל בדרך באונס לו שמע ולא ראה אינו קורע ספר שבורה פ"ב דע"ק ועיין מ"ש מהר"ר לבי בתשובותיו בסי' עו"ב שנות יעקב מ"ש סי' פ"ר. ומה שהקשה הרב בית לחם יהודה על הרב שנות יעקב דבתכם עדה וכו' לק"מ כמ"ש בענינותי בקונטרים חיים שאל סימן י"ב בס"ד:

כ"א אם נשרף בשבת א"ל לקרוע במולאי שבת. תפארת למשה לעיל בדין ה' והנה שנראה כמשתפק כבר כתבתי אני בענין לעיל אות ו' דבעומד בשעת ילדת בשמה כתב הרדב"ז דפטור לקרוע במולאי שבת:

סימן שמא

א דין א'. שהוא חייב להתאבל וכו'. מת לו בן תוך ל' לילדתו משמע בירושלמי פ"ב בושאין על הסנהדרין לאין לו אינוחות. הרב דבר משה י"ד סימן פ"ג ועמ"ש הרב ש"ה סימן שכ"ג:

ב אוכל בבית אחר וכו' עמ"ש הרב ש"ז והרב פר"ח בליקוטי י"ד. ומהר"י אלפאנדארי בשתפק אם יכול לאכול תבשיל של בשר ולשתות חמר מדינה:

ג ולא נרכת המזון וכו' אם היה מתפלל ושמע שמת לו מת בשתפק מהרי"ל אלפאנדארי במולל מאם אחר בת"ות מהר"י קלני אם יגמור תפלתו. ואמן יד עניי הארכנו בזה בא"ח סימן ע"ל. וכן עתה מעא לירלאי ס' מכתם לדוד להרב חנוכי מהר"ד פאדרו נר"ו ודאיתי שם לגובא דדבקן והרב המחבר נר"ו האריכו בענינים אלו ע"ש בי"ל סימן ש"ן ב"ן ד"ן:

ד ונעור מכל מלות האמורות בתורה וכו' עמ"ש בש"ות שמש לדקה י"ל סימן ע' ובש"ות מכתם לדוד ד"ר סי' כ"ן וסי' ד"ן:

הה נשתפק מהר"י אלפאנדארי אם אונן חייב בנט"י. ומביא אדלא הוא מזיגא ספיקיה דהרב הנזכר הוא פשיטא לי דחייב דנט"י הוא משום נזהה כמ"ש הרב פ"ח דאנות השומאות דשלמה נזר על הקדש ואחריו נזרו חכמים אף בתרומה ונזרו על החולין משום סרך תרומה ועמ"ש הרב בית דוד א"ח סי' ס"ח ובפ"ז דהוי נזהה דדבקן אין ספק דחייב דאלהי לאיין בתורת ובדרבנן אונן חייב וזה דבר פשוט וכמ"ש הרב מהר"ד בני אשכנזי בריש תשובותיו דולדי בעונגין ואזהרות לא שאני לן בין אונן לאחר. ועתה ראיתי דגם הרב הנזכר כתב דאה להיינו ואחר זמן הב דאיתי בש"ות מכתם לדוד שהסכים כן בסי' ל"ב. ועמ"ש הרב בב"ב בסי' זה. דנשתפק בדבר בם נשתפק אם יברך על נט"י ולפום דיהבא הבנר בדוד כמדובר ומיהו עמ"ש הרב מעם יוסף ח"ב סי' ח"י דיש שני טעמים לנט"י ועמ"ש הראב"ד והרשב"א ומקום אחר כתבנו בענינותנו בזה. ומ"מ נראה דאונן ישול ידיו ולא יברך והרי הוא כמבואר ואין להאריך:]

ו מהראב"ד לא נראה שאוכלת חחלון וסבור מיר' דשעמו משום דבעי. לכוין דעתה ומהרי"מע בתשובה ח"הע סי' י"ן מתיק דטעמיה דמהראב"ד משום דחלוה מצוה היא ואונן פטור מכל המצות עש"ב וק"ק דמוכח מדברי הרב דסבר דסחולת מקייפת מצוה ואמעול הכי קאמר דכיון דחלוה מצוה כדתנן ומנאה הרמב"ם ואונן פטור מכל מצות האמורות בתורה ומאחר שהוא פטור מאותה מצוה כאמן דליתא דמיא וכו' ע"ש ואף לשיטת הרב דאתי עלה מדין אונן מ"מ יש לדון דהתינה אם בחולן אונן אבל נדון מהראב"ד היה שמת אבי בחשה וחיתה אונן כמבואר שם בתשובת מהרי"מע והבנם דהרב בב"ב בסי' זה הביא דברי מהראב"ד ומהרי"מע באונן שאינו חולן. הרב בב"ב לא נחית לדקדק בזה. ואחר הראה תשובת מהרי"מע ומעשה מהראב"ד הן הן עדיו דאחולת אונן הוא עונש וא"כ יש להעיר על הרב מהרי"מע דהמתחבל יפה בדברי הרמב"ם והסמ"ג וראה מצות חלוה החולן הוא מקיים המצוה וכן מוכח בהגיה מדברי הרב הינוקן שכתב במצות חלוה ומצות יבום שהיבות המצות אלו בזמנים ואמים אשר יעשה בזמן ולא יבום ולא יחלוץ ביעל עשה עש"ב הרי דמצות יבום וחלוה היבם והחולן הוא המקיים מ"ע ולא האשה:

וכזה ראיתי לחר מדברותתא קמאי מהר"ר יוסף ן' פלט בתשובתו להראב"ד הנראה מהר"ר אברהם ריש ספרו שכתב וז"ל ואין מברכין על החלוה משום דמצוה הנראה בעבירה הוא דקעבר על עשה דיבום וכן אין האשה מברכת על החלוה ולא על היבום משום דלא מקבלת אפריה ודביה וכיון שאינה במצות יבום אינה במצות חלוה וכו' יוסי אומר כל הבולה למצות יבום עולה למצות חלוה דאלמא חלוה ויבום אתקשו להדדי עכ"ל הרי הנראה דהאשה אינה מצוה על יבום וחלוה. ומ"ש הרשב"א בתשו' סימן י"ח וז"ל ואין מברכין על מצוה שעיקרה אינה מצוה כגון חלוה ויבום שהעיקר משום פריה ורביה והיא אינה מצוה פריה ורביה עכ"ל. כונת הרשב"א לתת טעם על בתים המקיים מצות יבום וחלוה שאינו מברך ויהיו שעמא שאינו מברך הבית המקיים החלוה ויבום הם לכנים לו להתיר אשה זו והיא אינה מצוה בעיקר המצוה שהוא פריה ורביה אבל מתרה הרשב"א דהמצוה על הבית דוקא ולא על האשה.

מקבלין הטומין על העבדים. אמר להן אין עבי עבדי כשאר כ"ג) כל העבדים [ב] כי יבר
סיס: **גמ'** ת"ר העבדים והשפחות אין שומרין עליהם בשורה. ואין שומרים עליהם לא ברכת
מבלים ולא תרומת מבלים ומעשה שמתה שפחתו של ר"מ וכנסו תלמידיו לנחמו. כיון שראה
שהיה עולה ועולה אחריו נכנס לאכילת נכנסו אחריו נכנס לשתיה נכנסו אחריו אמר להם
כמדומה אני שהתם כשיש בשפחה ועבשיו אתי' ברוחמין מי אתם כשיש לא כך שניתי להם
העבדים והשפחות אין שומרין עליהן בשורה ואין שומרין עליהן לא ברכת מבלים ולא הרמת
מבלים אלא כשם שאומרים לו לאדם שמת לו שרו והמתרו שקב"ה ימלא חסרונך [כך אומרים לו
על עבדו ועל שפחתו שמתו המקום ימלא חסרונך] . ועבדים ושפחות אין משפידין עליהן ואין
קורין עליהן לא מגלת פורים ולא מגלת אסתר. [ג] ואין קורין לבנות אלא לשלשה שבת הבריסה
ילחק ויעקב. וכן אין קורין לאמהות אלא לר' שרה רבקה רחל ולאה: **בר"ר'** [ד] אמרו אם
לא לקרות את שמע בעילה בראשונה קורא ר' שמעון בן גמליאל אומר לא כל כי) הרואה
ליעול לת הטם יעול [ד] (סב) יוכלכתא סב) כוותיה: **הדרן עלך היה קורא**

פרק שלישי

א [דף יז ע"ב] **מי** שמתו מוטל לפניו [א] פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל המצות
האמורות בתורה: **גמ'** מוטל לפניו אין אינו מוטל לפניו לא ומרמינו מי
שמתו מוטל לפניו אוכל בנית אחר. ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חברו. ואם אין בית
לחברו (ה) שמתו מתיחס ואוכל. אין לו דבר שעשה מתיחס מחזיר פניו ואוכל. ואינו מסב
ואוכל. [א] ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן [דף יח ע"א] ואין מברכין
עליו ואין מזמנין עליו. ואינו מברך פי' ברכה המוצאת. [ב] ואינו מזמן לברך ברכה"מ. ואין
מברכין עליו דלא דומיא הוא דאינו מברך אבל אחרים אוכלין עמו ומברכו ברכה המוצאת ומזמנו
ויצא הוא בשמיעה [ג] קא משמע לן דלא צריך. רש"י פירש אין צריך שיברך ברכה המוצאת
°משמע שאם רצה לברך ברכות ביום. ולא משמע כן בשמעתין דקאמר דהכא הוי לאדבר אמות
[ד] ומי אסור (ב) מכלל שאינו יכול לברך. וי"ל הא דאמרינן דאסור לברך היינו בשוקין דמרבים
לעסוק בדברי תורה הכא (ג) אינו אוכל כל צרכו ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ולא מברך.
לא משמע כן בנרשון הכא (ג) אינו אוכל כל צרכו ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ולא מברך.
ואם ביקר אין שונים אחריו אמן. ואחרים שברכו אין שונה אחריהם אמן. ובעניים אמן אינו
מתבטל מעשה הנמת [ה] אפ"ה אסור. ועוד אמרינן לקמן בפרקין (דף יט) אין אמת מוטל
לפניו הם ושכנן וקורין ואינו יושב וחומס הם שומרים ומתפללים והוא שומר ומלריך עליו את
הדין ואינו עוסק בצרכי אמת מדקאמר יושב וחומס [ו] והיה יכול לכון בפסוק לאמן.
ורלה [ז] שאסור להתפלל כל מי שמוטל עליו אבלות. וכן משמע בירושלמי דפרקין דגרסי'
הכם הגיה אם רלה להתאיר על עצמו לעון אין שומעין לו. לאמר מפני כבודו של מת. לו משום שאין לו
לו מי שיאמר משלו. אלו נשיק מביניהו. כשים לו מי שיאמר משלו אי הימא מפני כבודו של
מת אסור. ואי הימא מפני שאין לו מי שיאמר משלו הרי יש לו מי שיאמר משלו [ח] והתניא פטור
מגמילות חסד [ט] הפחר בחול והתניא פטור מהקישת שופר [י] אין לך לימוד בחול ולא ביו"ט.
ל"ר הנילא מכיון שהוא זקוק לו [לאחיו] להביא לו לחון והכריכין [כמו דתניא המן (שבת ד'
קנא.) מהאיכון על הבהמה כו' להביא לו לחון ג) והכריכין] כמי שהוא טשא משלו דמי [כ] ולא

דברי חכמות

המלוה על ר"ח בס"ם כמ"ש אלא מכיון שהוא יודע שהוא מיפטרים ומתנהגו בקפיות ואם לא יהמן יעשוי הרבה
ויבא לידי מיחוש: (סב) **והלכתא** כוותיה. ומיהו אם מכשול אפשר אין אינו מכשיל אם אינו מכוונים הישב גם הוא לו לקרות
לחדרבה נראה כוותה אם לא יקרא אלמר אלי מכון בכל אפשר. פוסי: **הדרן עלך היה קורא**

פרק ג (א) **עושה** מתיקה. איזו מתיקה שהרוב אלהי מרין בכל אפשר. פוסי: **הדרן עלך היה קורא**
שלי מכרין בלבד אם לא מיפטרים בפרין אבל אם יעשה בכרון אם יעשה אבל אם מתיקה לגרוס ולא אלי
מתיקה עצים וקנים דרוקן מתיקה הוא לכל דבר שבעולם בזה הטיבון לדבר ובכרילה בפרוכת לכם תבונת בהלל"ם
כל"י ד"ר מ"ל: (ג) **מכלל** שאינו יכול לברך. ובי"ד מ"ל בתב הכ"ם נזו הדעה בשם י"ת ולא כתב
דעת המגילים כלל ונת"ת מ"ל בתב ובי"ל מי שמת כו' אלי' אינו מוטל עליו לקונרו ואלי' אם
רוצה להתאיר מלא ולקרות אינו כאלי ואם יש לו מי שיקחנו לבטלו בגרמי קבורה ובלה להתאיר על עצמו
לון מוטון בזנו בכ"ל דבריו מתחיון זה לא זה שמכיון שמקח אינו כאלי להתאיר עליו ולקו אלי תרישם אלי
אינו מוטל עליו לקונרו ואל"כ הילך כ' אלא כ"ם יש מי שיאמרו כי אלון מוטון בזנו מלהתאיר על עצמו
ומנהגי ב"כ נסכרו אכ"ו אבל אלמר זה לא אמר זה דדעת האומר. אינו כאלי כולו דברי רבינו ובשבתו אלון
שיכולמי מבינות לון ולא אינסבות ולכן הקורא אלי שעשות סופר אל בלבון הכ"ם ול"ל ו"ל אלא יש לו
כי ובמ"ר ל"ל אמר ב"ב על דברי הכ"ם ומ"מ לא דק יפה שהוא הבינו לאמר ר"ל ב"ם אינו כאלי ובקבר
דל"ב הם אר"ל על אמרי אינו מוטל עליו לקונרו אלון כאלי אל"כ אין מי שמוטל כו' ולא ס"ל לבקשת
כך לפי אלון אלמר אלמר אינו כאלי יותר מונח קיים מלמלמר אלמר אלא יש לו כו' אבל הקשה
אלון מי שמתחיים קיימים כאלמר ולכך נכנון מון שבאמתי ומעמה בם דברי אלא"ת אינם אל"ת אינם
לדברי אבי"ר כיון שבי"ר כתב לדעם אלמלמר לבטון ל"ת ואבי"ם אלא כתב לדעם אינם כמי אם שעשה
בת"ת ואמר ב"ל הכא"ר דמיירי בק"ם כתב דוקא לדעת אלמר אלון מונחון כו כיון אם ק"ם דאוריתא וכן
באותה הדעם לא נקם אלא לקרות אבל דבריהם כתב ק"ם ואמלה נכפתיה זו שמן ת"ת ל"ד לא הרגיש
מ"י אלו: (ד) אינו אוכל כל צרכו. כתב ב"י ד"ר הפוסקים אמרינו זה משום דכיון אלא אידכר בבריאתה
דגמ' דיון מבטא אלא ק"ר אכי: (ה) **דיבור** אלמחיר כו'. ובכר כתבתי מ"ש דבנון מסיק בפ' ואלו מגלחין
דוקא בשנה שהוא מחזיר ופי' אבי' משנה אמתמנא לגבת בדי אלמחיר כו' ע"ב ומסיק מי אתם בדי"ר
אי בשנה לקונרו ע"ל מבי' אמר מוטל לפניו ואחר בטון ומ"ם אם בחול שיבטו רבון לגבי מת:
(ו) **בפטר** לגמרי ואו לא אמריב. ובתב אבי' דמבדבי ובגרות מיומו' מתו לדברי אב"ם ובן בלבה דלמחר
אחר בעקבר אמת מבדיל אבל לעניין מעלה מסיק בש"ע בדבתב אמור שאלה אלמרין אבל אם אינו
בתת אלמלא אלמרת אמרין אמרין אמרים כיון שבלילה לא היה חייב לאמלא ע"ב לומר זאב אמתמלא אמרת
אלמלא עדרות אלמלא אמרת אמרים כיון שבלילה לא היה חייב לאמלא ע"ב לומר זאב אמתמלא אמרת
אינם אלומי כמוד הוא ואם לא היה חייב ל"ב אין עליו אלמלמין ובבלה לא דמי לאמלא אבלה מאבר
ומן מוצה לאחר לו ג' ימים לו כל בשבת כמו שומן מיום אמלא אמרב מאבר כל הלילה ובמ"ם בתמלין
ר"ם: (ז) **ובשבת** מיסב ואוכל בשר כו'. עיין לעיל בפיש ד' ובתנו אלמרי אבי' ז"ל לא אלמר אמיר
לעיל סימן ג': [ז] שאסור להתפלל. וכל דכוותה וכן משמע בירושלמי וכו' תניא אם רצה כו' ולא"כ הטלמה בוותיה פ'
לומר אע"ג דלא פטיפא מ"מ מאחר שנסתפקו דדילמא הוה עטמא מטום כבודו ואי הכי הוה עטמא לומר לאחמיר על עצמו ע"כ
דמתני' אפי' יש לו כו' ועטמא מטום כבודו אינו לומר דאמתני' אתמא קתני ולא פרשה דוקא בתלין לו מי שיאמר משלו אמיתון
משלו דמי אלינו מתבטל בעניית אמן אמן ול"כ עטמא מטום כבודו ול"ל דלא מלי למשקל כלל דמנינו לפרוש נמי לבריאתה דהיה לא אמר אמן ודרי כמי שיש לו מי שיאמר
לאחמיר אל"כ לרשאי ומ"מ נעיל דייק שפיר מינה לפחות דעת ר"ש שאומלים על ר"מ שאומר לעשות לא אמר אמן אבל אם רצה
דקתני אינו עונה אמן אמור קאמר דהא קתני אינו מברך ולברך צריך שהייה כמי שאין לו מי שיאמר לאינו ראשי ול"כ לסברתם ולאי הא
כו' ל"כ אין מילוק בין אין לו שוסקים כו' ובין יש לו כו': [ח] **והתניא** פטור מגמילות לוב. הימה מאי מקשה מהני' נמי דקתני פטור מק"ש וכו' ואפי' הכי אסתפק אם רצה לו' אי הוה עטמא מטום
כבודו כו': [ט] **הפחר** בחול. פי' בחול המועד: [י] **אית** לך לימוד כו'. בתמיה: [כ] **ולאו** דסבירא ליה כו'. מלתא נתיפי נפשה היא: [כא] אלא מייתי לאינו הוא מנסמת. דהכי קאמר אם אינו מכוון שהוא
זקוק להביא כו' כיון דתיגון מחזיקון על התחום כו' ושנויה היא לענין אמן בפ' כ"ג ממסכת שבת: [כב] שמותר להתעסק בו כו' קו שמותר להתיר להביא
כו': [כג] דיבול להתיר נרס. ומיהו בפ' ואלו מגלחין כתב מכרת דעפיה דדוקא כשהוא מתחיר וכן פסק התם דבריו"ל לתלון כשוסק ע"י אחרים ור"ש שי שוויתו כחול: [כד] וכן אמרו על הרמב"ם
בגימוקי תפר"ש ז"ל כתוב הרמב"ן: [כה] והר"ר מאיר בערנגערב. בעור י"ד סימן אמ"ם כתב דרוסבנוכב: [כו] ולא הבדיל אמ"ם. לפי שאינו רשאי: [כז] שמותר לאחול. פירוש בגמולאי אמת עד
שיקבר אמתו: [כח] שיוכלו להתפלל. שכיון שעדיין זמן חיוב התפלה הוא נמלא שמתחייב בתוחה שעה: [ר] ב"ל דס"ב כל יום המתרה וכל הבשת ושיין בפ' ערבי פסחים מי' ג': [ש] וצריך לאחר לחזור
בעלמא ונם הרמבים מאמני כן נזרו על האומן בכל אלו דברים בתמורים לא שייכי לאחר קבורה גם ליעבא בזה ודאי עוקר הלכה המלרבנן
ר"ל שמן הדין אין אלו ומ"מ בשם הא"ז בד"מ פ"ו ו': [ת] **לחזור** לנרך ולהבדיל. לעומר לנרך מן היין ולהבדיל והיינו המסיים מיהו אינו מברך על הבשמים וכו' ושי' מי' כ"ב: [א] מיהו אינו מברך על
הבשמים כו'. לפי שאינו צריך לחזור אחריהם אפי' בשולאי שבת כלומר דבינו בפ"ח סוף מי': [ב] **ומתוחה** שמעמים ג"כ לא שייך לנרך עליהם כ"ח בפ"ם בזוקה: [ג] **הדור** לי. בר"ר נרס: [ד] **ודמי** לגמרי להאי

תפארת שמואל

ג) ארון והכריכים אמי בשבת משלו וכו' ל"כ בעשם שאסרו את הבגד בכר ובין קדם קבורה שאם
יבא לאחול בכר ביין יומבך אחר תלוהו ותפשיטו ויתפלל בקבורה בתת ומפני שאם זה אמרו לא אסרו בשולח
בסמלו שאם יבך יתה לא יוכל ליון לכלן ולכלן להשתבל בקבורה בתת: כ) דאנינות טהר לפי שיכול
גם בשבת להתיר וכו': ד) ל"ב לשון ר"מ ל"ל וכו' ל"ב וי"ל הטור לחיתי ל"ל הרא"ש ל"ל אמת לו
מת בשבת וכו' עד ולוה הכריכים ל"ל הרא"ש ז"ל עכ"ל. ומהאי בעיני לא קבלו אבל אמר זמן תפלת שחרית
מ"מ מתפללין מתחה בתים דהא כיון לא מיון אם אם כיו קוכרין אותו בהשמתה מכל וכל כמו בבלה ודו"ק: ה) ובל"ל
אותו ומבר זמן. ויפלל מתחה אחים ולא דמי לתפלת שחרית שהתחה מכל וכל כמו בבלה ודו"ק: ה) ובל"ל
דבריו ר"ל וכו' ל"ב ולריך לתלן מ"ם מתפלה מתפלל לאחר שנקבר המת לכ"מ ול"ל אין חיוב כ"ב בנוקר

סימן ע

שאלה ותשובה

ראובן שאילה זו עריכה דקדוק לכאורה היה ראוי ראוי שיטול אותו אחר שיקבל בזה שנים ולפי דרכו אם שקבל בזה שנים ולפי דרכו אם שקבל בזה שנים ולפי דרכו אם ש

(ב) אינו מיסב ואוכל. פי' על המלחן לו על המעמד ״): (ג) וכל שכן ביום טוב שני. כלומר דסייע ביום שהוא זמן קבורה לאכל בלילה אלפיגו דסייע מולאי יום טוב כראשון מוסר כמו ביום ראשון וכן פסק במהרי״ל הלכות יום טוב שהורה מהר״ם על מת שמת בשמיני עצרת שמותר להאכל לעשות קידוש נמרב ליל שמחת תורה משום דאין תיעוגא ביום״) וגרלה שמחה הטעמ פסק שאין דרך לקבור בלילה: (ד) י״א דתלמיד כו׳. זה קאי על יומות

ברוח י ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחיצה פניו ואוכל ובין כך ובין כך ה י ואפילו הוא (נ) בעיר אחרת (ב) ו״ אינו (ד) מיסב ואוכל ואינו אוכל (ג) בשר ואינו שותה יין (ד) ואינו מברך ברכת המוציא ולא (ה) ברכת המזון ואין מברכים

עליו ולא מזמנין עליו (ג) (״) אפילו אם אוכל עם אחרים שמברכים לא יענה אחריהם אמן (ו) ופטור (ז) מכל מצות האמורות בתורה (ד) (ח) ו׳ ואפי׳ אם אינו צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו [ח] ו׳ וי״א שאפילו אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן אחר המברכין (ט) אינו רשאי (ועיין בח״מ סי׳ ע״מ) (י) ״ ובשבת (יא) וי״ט (יב) אוכל בשר ושותה יין ו (יג) [ו] (אם יכלה) (רבינו יונה פ׳ מי שמתו) (ס) ומברך וחייב בכל המצות ״ חוץ מבתשמיש

המטה שאסור בו (ומותר ליקר (יד) לביה הכנסת בשבת ואף כמו אין בו איסור רק מאחר שאסור להתפלל אם יעשה שם) (כל בו) [ח (ז)] ' ואם צריך להחשיך על התחום כדי לעסוק בצרכי המת חל עליו אנינות ליאסר בכולן משעה שמתחיל ללכת כדי (ו) להחשיך על התחום ״ ואם רוצה לקברו ביו״ט ראשון ע״י עממין אסור בכולן (ג) [ט] [ח] וב״ש (טו) ביו״ט (ז) שני שהוא בעצמו יכול לקברו (טז) שהלו עליו כל דיני אנינות: (ד) ' [ט] (י״א דתלמיד על רבו מוכרח לאסור לאכול בשר ויין כל זמן (ח) שמוטל לפניהם) (הגהות תשיבי פ׳ מ״מ) (״):

(ה) יב מי שמת לו מת בשבת יאכל במוצאי שבת בלא הבדלה ולא יתפלל ולא בבקר קודם קבורה (יז) ולאחר קבורה יתפלל תפלת שחרית אם לא עבר מנה אבל תפלת הערב לא יתפלל שכבר עבר זמנה [יא] (יח) ולא דמי לשבח מלאכות וכמ״ש בח״מ סימן תקכ״ז

ל״ב ועיין בדרישה שביאר טעמו דכיון דכיו״ט שני מותרין איסור לתפוד מתכריכים ולתפור הקבר ושאר מלאכות וכמ״ש בח״מ סימן תקכ״ז ל״ב אינו מוטל עליהם הרבה ולכן אין דין אנינות מוטל בלילה כי אם ביום ולפ״ז ס״ה בכל ליל יו״ט שני שאינו מוטל אבל דומה לאלה כן אלה כ״ל דמהר״ם לא ס״ל כרא״ש אלא ס״ל כהמ״ג דף רמ״ח סוף ע״ל וכתם פוסקים דס״ה דיהן ותולק אירוסל׳ וכבל ענין דין אנינות מוטל בו״ט שני אפי׳ ביום וכבי מעמנו ליעבא דמהר״ם מעוה לאינות ביו״ט ולפ״ז לדידן דקי״ל כהרא״ש ס״ה ס״ה בלילה אסור לקדש*): ו׳ ו״א כו׳.

ביאור הגר״א

(ג) (ליקוט) אפי׳ אם אוכל כו׳. עתוס׳ דס״ק כ״ב ג׳ ד״ה ואין כו׳ וברא״ש דברכות פרק שם (ע״ב): [ד] ואפי׳ אם כו׳. כחר מ״ד בירושלמי דשקלו וטרו שם הרבה אינה: [ה] וי״א כו׳. עתוס׳שם ד״ה ואינו מברך כו׳: (ליקוט) י״א שאפי׳ כו׳. ע״ה בא״ר דיש פ״ו ואם רצה כו׳ מפני כו׳ (ע״כ): (ו) ואם רצה. עש״ך: [ז] ואם צריך כו׳ ואם רצה כו׳. בירושלמי שם וכפ׳ הרא״ש שם ע״ש: [ח] וב״ש כו׳. שם בפ״ק דר״ה (ו׳ ח׳): [ט] [ח] י״א כו׳. ירושלמי פ״ג דברכות ובמש״כ מי׳ ס״ג: [י] מי כו׳. כנ״ל פ״א: [יא] ולי״ד כו׳. כיון שהיה אמור לעמדי: מנה תפל״ה וכ״כ בס׳ שמרות הנפש שאין קורין אותו לאלות לתורה ואחר בר״ת: (סס) מוח ישמח שם מוה משמע דאינו אינו מצטרף לעשרה תשי׳ שבו״ו (ח״ב פי׳ ב״ה) וכ״כ בת׳ פרח פ״א: (ס״ן פל״ג) וזה ראי אסור לפ״ו גם אחר אסור דלא כפ״ו סנ״א: (סס סק״ט) הדה בלילה אסור לקדש ע׳ סנ״א (פי׳ תקס״ח סק״ח):

באו״ הימב

אלא שכוי בין העובדי כוכבים: (ג) בעיר. משמע לפי׳ יש לו מי שיתעסק עמו בעירו שמתה דין אונן עליו אבל הכ״מ מסק דקבורים שבעיר אתרים דין אונן עליהם אונן כל בלילה פסיק וכל יום הקבורים בעיר אמותם עליהם לקברו על כ״ל הש״ך: (ו) מיסב. פי׳ על המלחן לו על המעמד): (ה) ומברך. משמע דברכות ותפלה חייב בשבת וי״ב. ע״ך: (ו) להחשיך. עיין בח״מ סימן ע״מ וכי׳ תקמ״ח פ״ד: (ז) שני. אל גליות כמ״ם בח״מ פי׳ תקי״ט ס״ב וכמהרי״ל כתב בשם מהר״ם אלא מת בשמיני עצרת לעת ערב שמותר לאכל לקדש בלול שמחת תורה אלמחיו משום דאין תיעוגא בי״ם והש״ך כ׳ לדידן דקי״ל דאינונה נוהג בי״ם שני מ״ב ס״ה בלילה אסור לקדש והמ״ז מסכים לדעת מהרי״ל ס״ם: (ח) שמוטל:

פתחי תשובה

לאמיר ס״ס ש״ך: (נ) בשר. עיין בתשובת נו״כ תניינא מ״ד סימן ז׳ ד״ה בתשובה מכן בתמהר שמתה דאונן מותר כרוקב אל בשר ולא דמי לאם שכתב המג״א בסימן תקנ״ח ס״ק כ״ט ע״ש: (ד) ואינו מברך ברכת המוציא. כתב בספר מעודי דיגלא כ״י מלאה לאונן לף מל מי שמותר לאכול בלא ברכה. מיהו בגמילת ידים כן כתוב לאבלים כן בתחבוים ע״ש ולע״ד נ״ע כזה. שוב לאיתי בספר כ״ל לא אות ס׳ שבתב דבשעת לא לאונן מיהו ב״מ: דיגלא״ר מוי מעוז גזירה משום סרך מרומה ולפ״ז דטוי גזירה דבכון אין סבק דמיהו דמולה לאונן מלחוביים ובכבון אונן בלא ברכה. ומיהו בכבוא דמבלי מלבשבתי בהתבק כזה וכבו״ת מבתק לדוד בסבים כן דמיהו ת״מ נלאה בכלאון ינול ודיו ולא ינכר ס״ם: (ה) ברכת המזון. כתב בספר מהרי״ל אלה מת בשמיני עצרת לעת ערב שמותר לאכל לקדש בלול שמחת תורה אלמחיו משום דאין תיעוגא בי״ם והש״ך כ׳ לדידן דקי״ל דאינונה נוהג בי״ם שני מ״ב ס״ה בלילה אסור לקדש והמ״ז מסכים לדעת מהרי״ל ס״ם: (ח) שמוטל:

מהרדכי וב״ח: ה ואפילו הוא בעיר אחרת. משמע לפי׳ יש לו מי שיתעסק עמו בעירו שמת דין אונן עליו ואייב כדעת כרא״ש שמולק מר״ת ומביאו הטור אבל הכ״מ בסק כ״ר דקרובים שבעיר אחרת אין דין אונן עליהם אמ״כ אין לאת קרובים הממתבלים עליו בעירו שמוטל עליהם לקברו אבל אם יש לו קרובים המוטל עליהם לעסק בעירו אין דין אונן על אותן הקרובים שבעיר אחרת ע״ש: ו אינו מיסב ואוכל. פירוש על המלחן לו על המעמד: ז אם ירצה. לכיון שהוא מחכוון לעשות אם ירצה יאכל ואם ירצה לא יאכל אלמיה מעכב על האדם שיאכל בשר ויפתה יין בשבת שהרי אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אלכן בכל דבר שהוא מלוה חייבים לעשותו בשבת אבל זה רשות הוא אם ירצה יאכל בשר ויפתה יין ואם לא ירצה יעיח בע״ל אל תר׳ ומשמע דברכות ותפלה חייב בשבת וכ״ע וכ״ג ממה שסדר הרב הגאי אם ירצה קודם ומנכר: ח ואם צריך להחשיך כו׳. עיין בח״מ סימן ע״ל ותקמ״ח סימן תל״ו ס״ב וכמהרי״ל כתב בשם מהר״ם אלא מת בשמיני עצרת לעת ערב שמותר לאכל לקדש בלול שמחת תורה אלמחיו משום דאין תיעוגא בי״ם ס״ה בלילה אסור לקדש ד׳: ט וב״ש בו״ט שני של גליות שהוא בעצמו יכול לקברו. כמו שמבאר בחו״מ סימן תל״ו ס״ב ובמהרי״ל כתב בשם מהר״ם על מת שמת בשמיני עצרת לעת ערב שמותר לאכל לקדש בלול שמחת תורה אלמחיו משום דאין תיעוגא בי״ם ס״ה בלילה אסור לקדש*): ו׳ ו״א כו׳.

חידושי רע״ק

מסתפק ומסיים דיש להתחיר לאסור בשבר ויין ע״ש ולענין ק״ש וחפלין ע״ש: (ע״ש ס״ק) אינו סבר. ע׳ א״ח (פי׳ תקנ״ב ס״ז) ובמג״א (שם סק״ו): (סב) ואינו אוכל בשר. מהרי״ל אלמאגדי בסחפק אם מותר בחבשיל בשר וחסר מרינה בקעדרים מדגל מאש (סי׳ כ״ג) ות׳ ברבי יוסף: (סג) ואינו מברך ברכת המוציא. ובמל ידיו ואינו מברך. מהרי״ל אלמאגדי שם שם: (סד) ובשבת ח״ם אוכל בשר. ובמגיא איתא בשבת סבר ואוכל ע׳ בת׳ ב״ח (ח״ב סי׳ ח׳): (סה) אם ירצה. ע׳ בת׳ רשב הכהן (סי׳ צ״ד) שהלה רקאי רק על שבת אבל ביו״ם מתיב לאכול בשר ופ״ל לשתות יין ואפילו בליל י״ם האחרון ע״ש: (סו) וחייב בכל המצות. ומ״ם אסור בר״ת לרעת הי״א פעיף ח׳ ס״ב ס״ה בלילה אסור לקדש ד׳: (סז) מוח ישמח שם מוה משמע דאינו אינו מצטרף לעשרה תשי׳ שבו״ו (ח״ב פי׳ ב״ה) וכ״כ בת׳ פרח פ״א: (ס״ן פל״ג) וזה ראי אסור לפ״ו גם אחר אסור דלא כפ״ו סנ״א: (סס סק״ט) הדה בלילה אסור לקדש ע׳ סנ״א (פי׳ תקס״ח סק״ח):

יד אברהם

(פי׳ שו״ע סעיף כ׳) אבל תפלת חערב לא יתפלל כו׳ כיון שבלילה לא היה חייב להתפלל קודם קבורה. ובקשה כפי׳ תפלתם לעמה דאיתמא ביגולמי בביאור מתוספות הגיגנם דוד מתו בעצלת וכיון כל יגרמלו אונגים וסקרינו לאחר משמע שכיון לכם תפלוטים. ואי אימא דאונן מיקרי נגנה לא מוי דאונן לא הוי לו מצוה. ולק״מ דש״ב שבבר מתחיב בקבלנות מבשמלתי יום עלמה קודם שמת דוד שהרי מעמם אם לא נמתלה לדוד אם״ם סיום נשיא בס״ם כפי שעה״מ. וכ״כ מעמם אם הוה כמי מיוכל הוא לכם מבשמלתי לאחר מבשמלתי אונן קודם לילה הגרא״ה

(סימן שמ״א סי״ו סק״ק ב׳ בח״ם סק״ה) [בסמכם שמעמם סי״ו מיפם בה כ״ן ואינו מבל מ״ל נדרי ובירושלמי פ״ב דבכתוב מ״ל ולא מוכח מ״ל ולא מוכח מ״ל ולא מוכח מ״ל]

מתוכה: נ שם בבריתא: ד טור בשם אמו אלא: ה שם בבריתא: (פ) ירושלמי מאמרו כרא״ם שם וכרמב״ן בפסק״ם: ו כרא״ם ובכן מעמם בירושלמי: ז מוסגות בשם בס״ק בשם בירושלמי בשיל ולא מיבשמל ומוכ ובא״ם: מה בבכרות בבריתא שנם ובכמ בכרא״ם שם: ח בבריתא בבריתא: ט בבריתא בבריתא: י בבריתא בבריתא: יא בבריתא בבריתא: יב בבריתא בבריתא: יג בבריתא בבריתא: יד בבריתא בבריתא: טו בבריתא בבריתא: טז בבריתא בבריתא: יז בבריתא בבריתא: יח בבריתא בבריתא: יט בבריתא בבריתא: כ בבריתא בבריתא: כא בבריתא בבריתא: כב בבריתא בבריתא: כג בבריתא בבריתא: כד בבריתא בבריתא: כה בבריתא בבריתא: כו בבריתא בבריתא: כז בבריתא בבריתא: כח בבריתא בבריתא: כט בבריתא בבריתא: ל בבריתא בבריתא: לא בבריתא בבריתא: לב בבריתא בבריתא: לג בבריתא בבריתא: לד בבריתא בבריתא: לה בבריתא בבריתא: לו בבריתא בבריתא: לז בבריתא בבריתא: לח בבריתא בבריתא: לט בבריתא בבריתא: מ בבריתא בבריתא: מא בבריתא בבריתא: מב בבריתא בבריתא: מג בבריתא בבריתא: מד בבריתא בבריתא: מה בבריתא בבריתא: מו בבריתא בבריתא: מז בבריתא בבריתא: מח בבריתא בבריתא: מט בבריתא בבריתא: נ בבריתא בבריתא: נא בבריתא בבריתא: נב בבריתא בבריתא: נג בבריתא בבריתא: נד בבריתא בבריתא: נה בבריתא בבריתא: נו בבריתא בבריתא: נז בבריתא בבריתא: נח בבריתא בבריתא: נט בבריתא בבריתא: ס בבריתא בבריתא: סא בבריתא בבריתא: סב בבריתא בבריתא: סג בבריתא בבריתא: סד בבריתא בבריתא: סה בבריתא בבריתא: סו בבריתא בבריתא: סז בבריתא בבריתא: סח בבריתא בבריתא: סט בבריתא בבריתא: ע בבריתא בבריתא: עא בבריתא בבריתא: עב בבריתא בבריתא: עג בבריתא בבריתא: עד בבריתא בבריתא: עה בבריתא בבריתא: עו בבריתא בבריתא: עז בבריתא בבריתא: עח בבריתא בבריתא: עט בבריתא בבריתא: פ בבריתא בבריתא: פא בבריתא בבריתא: פב בבריתא בבריתא: פג בבריתא בבריתא: פד בבריתא בבריתא: פה בבריתא בבריתא: פו בבריתא בבריתא: פז בבריתא בבריתא: פח בבריתא בבריתא: פט בבריתא בבריתא: צ בבריתא בבריתא: צא בבריתא בבריתא: צב בבריתא בבריתא: צג בבריתא בבריתא: צד בבריתא בבריתא: צה בבריתא בבריתא: צו בבריתא בבריתא: צז בבריתא בבריתא: צח בבריתא בבריתא: צט בבריתא בבריתא: ק בבריתא בבריתא: קא בבריתא בבריתא: קב בבריתא בבריתא: קג בבריתא בבריתא: קד בבריתא בבריתא: קה בבריתא בבריתא: קו בבריתא בבריתא: קז בבריתא בבריתא: קח בבריתא בבריתא: קט בבריתא בבריתא: קי בבריתא בבריתא: קיא בבריתא בבריתא: קיב בבריתא בבריתא: קיג בבריתא בבריתא: קיד בבריתא בבריתא: קטו בבריתא בבריתא: קטז בבריתא בבריתא: קיח בבריתא בבריתא: קיט בבריתא בבריתא: קכ בבריתא בבריתא: קכא בבריתא בבריתא: קכב בבריתא בבריתא: קכג בבריתא בבריתא: קכד בבריתא בבריתא: קכה בבריתא בבריתא: קכו בבריתא בבריתא: קכז בבריתא בבריתא: קכח בבריתא בבריתא: קכט בבריתא בבריתא: קל בבריתא בבריתא: קלא בבריתא בבריתא: קלב בבריתא בבריתא: קלג בבריתא בבריתא: קלד בבריתא בבריתא: קלה בבריתא בבריתא: קלו בבריתא בבריתא: קלז בבריתא בבריתא: קלח בבריתא בבריתא: קלט בבריתא בבריתא: קמ בבריתא בבריתא: קמא בבריתא בבריתא: קמב בבריתא בבריתא: קמג בבריתא בבריתא: קמד בבריתא בבריתא: קמה בבריתא בבריתא: קמו בבריתא בבריתא: קמז בבריתא בבריתא: קמח בבריתא בבריתא: קמט בבריתא בבריתא: קנ בבריתא בבריתא: קנא בבריתא בבריתא: קנב בבריתא בבריתא: קנג בבריתא בבריתא: קנד בבריתא בבריתא: קנה בבריתא בבריתא: קנו בבריתא בבריתא: קנז בבריתא בבריתא: קנח בבריתא בבריתא: קנט בבריתא בבריתא: קס בבריתא בבריתא: קסא בבריתא בבריתא: קסב בבריתא בבריתא: קסג בבריתא בבריתא: קסד בבריתא בבריתא: קסה בבריתא בבריתא: קסו בבריתא בבריתא: קסז בבריתא בבריתא: קסח בבריתא בבריתא: קסט בבריתא בבריתא: קע בבריתא בבריתא: קעא בבריתא בבריתא: קעב בבריתא בבריתא: קעג בבריתא בבריתא: קעד בבריתא בבריתא: קעה בבריתא בבריתא: קעו בבריתא בבריתא: קעז בבריתא בבריתא: קעח בבריתא בבריתא: קעט בבריתא בבריתא: קפ בבריתא בבריתא: קפא בבריתא בבריתא: קפב בבריתא בבריתא: קפג בבריתא בבריתא: קפד בבריתא בבריתא: קפה בבריתא בבריתא: קפו בבריתא בבריתא: קפז בבריתא בבריתא: קפח בבריתא בבריתא: קפט בבריתא בבריתא: קצ בבריתא בבריתא: קצא בבריתא בבריתא: קצב בבריתא בבריתא: קצג בבריתא בבריתא: קצד בבריתא בבריתא: קצה בבריתא בבריתא: קצו בבריתא בבריתא: קצז בבריתא בבריתא: קצח בבריתא בבריתא: קצט בבריתא בבריתא: קק בבריתא בבריתא: קקא בבריתא בבריתא: קקב בבריתא בבריתא: קקג בבריתא בבריתא: קקד בבריתא בבריתא: קקה בבריתא בבריתא: קקו בבריתא בבריתא: קקז בבריתא בבריתא: קקח בבריתא בבריתא: קקט בבריתא בבריתא: קל בבריתא בבריתא: קלא בבריתא בבריתא: קלב בבריתא בבריתא: קלג בבריתא בבריתא: קלד בבריתא בבריתא: קלה בבריתא בבריתא: קלו בבריתא בבריתא: קלז בבריתא בבריתא: קלח בבריתא בבריתא: קלט בבריתא בבריתא: קמ בבריתא בבריתא: קמא בבריתא בבריתא: קמב בבריתא בבריתא: קמג בבריתא בבריתא: קמד בבריתא בבריתא: קמה בבריתא בבריתא: קמו בבריתא בבריתא: קמז בבריתא בבריתא: קמח בבריתא בבריתא: קמט בבריתא בבריתא: קנ בבריתא בבריתא: קנא בבריתא בבריתא: קנב בבריתא בבריתא: קנג בבריתא בבריתא: קנד בבריתא בבריתא: קנה בבריתא בבריתא: קנו בבריתא בבריתא: קנז בבריתא בבריתא: קנח בבריתא בבריתא: קנט בבריתא בבריתא: קס בבריתא בבריתא: קסא בבריתא בבריתא: קסב בבריתא בבריתא: קסג בבריתא בבריתא: קסד בבריתא בבריתא: קסה בבריתא בבריתא: קסו בבריתא בבריתא: קסז בבריתא בבריתא: קסח בבריתא בבריתא: קסט בבריתא בבריתא: קע בבריתא בבריתא: קעא בבריתא בבריתא: קעב בבריתא בבריתא: קעג בבריתא בבריתא: קעד בבריתא בבריתא: קעה בבריתא בבריתא: קעו בבריתא בבריתא: קעז בבריתא בבריתא: קעח בבריתא בבריתא: קעט בבריתא בבריתא: קפ בבריתא בבריתא: קפא בבריתא בבריתא: קפב בבריתא בבריתא: קפג בבריתא בבריתא: קפד בבריתא בבריתא: קפה בבריתא בבריתא: קפו בבריתא בבריתא: קפז בבריתא בבריתא: קפח בבריתא בבריתא: קפט בבריתא בבריתא: קצ בבריתא בבריתא: קצא בבריתא בבריתא: קצב בבריתא בבריתא: קצג בבריתא בבריתא: קצד בבריתא בבריתא: קצה בבריתא בבריתא: קצו בבריתא בבריתא: קצז בבריתא בבריתא: קצח בבריתא בבריתא: קצט בבריתא בבריתא: ק בבריתא בבריתא: קא בבריתא בבריתא: קב בבריתא בבריתא: קג בבריתא בבריתא: קד בבריתא בבריתא: קה בבריתא בבריתא: קו בבריתא בבריתא: קז בבריתא בבריתא: קח בבריתא בבריתא: קט בבריתא בבריתא: קי בבריתא בבריתא: קיא בבריתא בבריתא: קיב בבריתא בבריתא: קיג בבריתא בבריתא: קיד בבריתא בבריתא: קטו בבריתא בבריתא: קטז בבריתא בבריתא: קיח בבריתא בבריתא: קיט בבריתא בבריתא: קכ בבריתא בבריתא: קכא בבריתא בבריתא: קכב בבריתא בבריתא: קכג בבריתא בבריתא: קכד בבריתא בבריתא: קכה בבריתא בבריתא: קכו בבריתא בבריתא: קכז בבריתא בבריתא: קכח בבריתא בבריתא: קכ

ולא התפלל ערבית יא שמתפלל שחרית שתים (ה) כיון (ט) שבלילה * לא היה חייב להתפלל [יב] (יט) ולענין ההבדלה (ו) יב (כ) יבדיל אחר שיקבר המת : (מהר"מ ומרדכי והכ"מ) :

ג " מקום שנוהגים שבתפים מיותרים להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ימסרוהו להם והם יקבורוהו משמסרוהו להם (כא) מותרים הקרובים בבשר ויין יג *) אפי' קודם (יח) שהוציאוהו מהבית ששוב אינו מוטל עליהם :

הגה מקום שנשתנה המת משיר לעיר אם מקום קבור הוא הוי כאלו מוטל לפניו אבל אם הוא מקום רחוק כגון מהלך שני ימים מותר עד שיגלו לעיר קבורתו (כדינו יונס ס' מ' שמחו) :

ד [יג] יד מי (כב) שמת בתפיסה ולא ניתן לקבורה יד לא (יג) חל על הקרובים אנינות וגם אבילות לא חל עליהם טו כיון שלא (יג) נתייאשו מלקברו וכן אם קרובי המת בתפיסה אין אנינות חל עליהם [יד] וכן מי שנהרג בדרך או גררתו חיה או שטפו נהר ולא נתייאשו מלקברו אין על הקרובים לא דין אנינות ולא דין אבילות ומונים לו שבעה ושלשים מיום שנתייאשו מלקברו :

ה [טו] טו כל זמן שלא נקבר המת אינו חולץ מנעל וסנדל ואינו חייב בעטיפת הראש וכפיית המטה [טו] טו אבל אסור לישב או לישן על גבי מטה אפי' כפויה :

הגה ובן (יז) וכל שכן שמסור בחמתים המעה (י) (טור בשם הרמב"ן ובשם כתוספות ומרדכי פ"ק דכתובות בשם ר"ת) (יח) (כג) וי"ל דאסור בנתיקה ומיסה ומשמה ומשלת עליה ותפסורת יון ומלמלה (טור) יז אבל מותר לצאת משמת כיתו (הגהות מיימוני פ"ד בשם יח סמ"ק) :

ו יט המשבר את המת אפילו שאינו מתו יח (יז) פטור מקריאת שמע ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משבר וזה קורא :

וכן כתב המחבר לעיל סימן רמ"ב סעיף כ"ז ולקמן סימן שע"ד ס"י בשם : יא שמתפלל שחרית שתים . ומ"מ בא"ח סימן ק"מ ס"ב: יב יבדיל אחר שיקבר המת . עד סוף יום שלישי בשבת כמ"ש בא"ח סימן רל"ע סעיף ו' : יג אפילו קודם כו' . לעיל מלא חל דלת קרינן מוטל לפניו כיון דלא ניתן לקבורה : טז כיון שלא נתייאשו מלקברו . ואפי' כמובל רוצה ממון כרגיל מ"מ כיון דכמעט ממון אחר כך יתפיים בדמים מועטים מפני כך לא חלה האבילות עדיין אבל אם היתה הגזירה שלא ליתנו לקבורה מתחת שלא ולא מתחת ממונו אינה עצוי ליבול ואלה האבילות מיד כן מתבאר מדברי הרמב"ן ושאר פוסקים : טז וכל שכן שאסור בתח"ם . דאפי' בשבת אסור כמ"ש לעיל סעיף ל': יז ובמלאכה . עיי' כי' במ"ג וכי' שם"ח סעיף י"ח : יח פטור מק"ש וכו' . דעוסק במצוה הוא ופטור מעשה המצות :

ולא חל עליהם טו כיון שלא (יג) נתייאשו מלקברו וכן אם קרובי המת בתפיסה אין אנינות חל עליהם [יד] וכן מי שנהרג בדרך או גררתו חיה או שטפו נהר ולא נתייאשו מלקברו אין על הקרובים לא דין אנינות ולא דין אבילות ומונים לו שבעה ושלשים מיום שנתייאשו מלקברו :

ה [טו] טו כל זמן שלא נקבר המת אינו חולץ מנעל וסנדל ואינו חייב בעטיפת הראש וכפיית המטה [טו] טו אבל אסור לישב או לישן על גבי מטה אפי' כפויה :

הגה ובן (יז) וכל שכן שמסור בחמתים המעה (י) (טור בשם הרמב"ן ובשם כתוספות ומרדכי פ"ק דכתובות בשם ר"ת) (יח) (כג) וי"ל דאסור בנתיקה ומיסה ומשמה ומשלת עליה ותפסורת יון ומלמלה (טור) יז אבל מותר לצאת משמת כיתו (הגהות מיימוני פ"ד בשם יח סמ"ק) :

ו יט המשבר את המת אפילו שאינו מתו יח (יז) פטור מקריאת שמע ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משבר וזה קורא :

פתחי תשובה

בשבת . אלא בשאינו בא"ל לא נרמה בא"ח סי' ע"ח סק"ח שאם אם בגוים ומן אמלת מ"מה קודם שמת לו מת ומתעסקין בקבורה עד אחר שיגמר המלה בתשובה כ"ד סי' ש"ב ולהיות מייב להמבלל עכשיו בתחיה בשת דאם לא יקיים אחר מלו אלא בלבד אחרון אל יום דומון בקודם לזה מן בו מיום כ"ב אלא בדיעה בשמחלל לו . ס"ש כ"ש סרב מבל"ח . ואמר"מ בשאל ס"ל מ"ש ומ"ל בה אמר לא מבר בה סרב מבל"ח מודב לחייב לחבלל אחרים בחים דבה מלה עכשיו אל עלין מיד מיד בלתם סבוכבים במ"ש בא"ח סי' ל"ב סעיף ג' ולא דמי לאם אם בשבת בדמים לא אל אלין אמלה עכשיו במו"ש בא"ח . שוב מלאתי בדבמ"ל שבאר כן דאם אם בלילה לא לחבלל אחרים שבת אם.ס.(יט) ולענין הבדלה.בין בתקונת אם"ח בחים מלאכות מ"ב סימן קמ"ש שבאר לאונן אלא היה יודע בדין ובבדיל בשמלאר שבת אין לריך לאחור ולהבדיל לאחר קבורה בחים ובשבת אם אם ס"ל דבר אחר : בא"א הגיל : בשם ס"ו לאונן אונן בחים בו בן נמול עיין בבא"ח בשובה מאבנים מ"ה סי' ס"ה בשובה בבשבת קבורה לאין מלוקים בזה כיון מילה בזמנו לבלה בשבת ובבבים עמו ל"ב בבאמון בעל אור הבב שוב שני בדנים . ומ"ש שבאר בשם ס' בבבי יוסף בשם תשובת בא יבודיל . עד סוף יום ג' בשבת בא"ח ס' ס"ח ס' ל"ע בבבים לדבבי בבמ"ל בבבים בבבים בבבים

רבינו יצחק מלוסאן

(12)

ב על כל המתים רצה קורע ביד רצה בכלי ועל אביו ואמו ביד דוקא (שם):

ג על כל המתים קורע טפח בבגד העליון ודיו ועל אביו ואמו קורע כל הבגדים עד לבו חוץ מהכתונת וכן כל המלבושים שאין דרך בני אדם לילך לשוק בלא זה צריך קריעה ושיעור כל הקריעות טפח (שם):

ד על כל המתים יכול לקרוע בצינעא ועל אביו ואמו צריך קריעה בפרהסיא (שם):

ה על כל המתים אם רוצה להחליף תוך ז׳ מלבושים אחרים בחול מחליף ואינו קורע ועל אביו ואמו אם מחליף תוך ז׳ בחול קורע כל הבגדים שמחליף ואינו תופרן לעולם אכן כשמחליף על שבת בגדי חול אחרים אפילו על אביו ואמו א״צ לקרוע אבל בגדי שבת אסור ללבוש אפי׳ בשבת (שם בש״ך):

ו על כל המתים תופר לגמרי לאחר ל׳ ותוך ל׳ אסור אפי׳ לשלול דהיינו תפירה בלתי שוה ואפילו לחבר ראש הקריעה במחט ועל אביו ואמו אינו מאחה לעולם רק שולל לאחר שלושים יום ואשה יכולה לשלול לאלתר מפני כבודה וכ״ז שאסור לשלול דהיינו תוך ל׳ אפי׳ על שאר קרובים אסור לחבר ראש הקריעה ע״י מחט כתב הט״ז בשם הב״ח דאם בא לחתוך סביבות הקריעה ולהשליכו ולהושיב שם חתיכת בגד אחר שרי לאחר י״ב חודש דאין זה בכלל איחוי הקריעה כלל (שם):

ז הרגל מבטל גזירת ל׳ אף לענין קריעה ולכן אם פגע הרגל תוך ל׳ יום בשאר קרובים יכול לתפור לגמרי בערב הרגל לאחר מנחה ובאביו ואמו יכול לשלול (שם בש״ך):

ח על כל המתים אם לא שמע עד אחר ל׳ אינו קורע ועל אביו ואמו קורע לעולם כל בגדיו שהיו עליו בשעת שמיעה אפי׳ שמע אחר למ״ד אבל אותן שמחליף אחר השמועה אינו קורע וכן אם לא היה לבוש מלבושים שלו בשעת מיתה רק בשאולין שלא היה יכול לקיים מצות קריעה ונזדמנו לו מלבוש תוך ז׳ קורע אבל לאחר ז׳ אינו קורע בשאר מתים אבל באביו ואמו קורע לעולם ודי ג״כ בבגד אחד שהוא שלו ולא יותר (שם בש״ך בש׳ הרמב״ן):

ט אותן הקריעות שאסור לתפור אפילו מכר בגד זה לאחר הלוקח אסור לתפרן לפיכך אם בא למכרן צריך להודיע ואם מכרן סתם בלא ידיע׳ הלוקח אסור לתפרו שמא קריעה זו על אביו ואמו הוא שאסור לתפרן לעולם (שם):

י קרע על מת ובתוך ז׳ מת לו מת אחר מרחיק בג׳ אצבעות מן הקרע האחד וקורע טפח או שמוסיף על הקרע הראשון טפח אבל אחר ז׳ כ״ז שהבגד קרוע עליו מוסיף עליו כל שהוא ואפילו אם מת הראשון היה אביו או אמו ואחר ז׳ מת לו א׳ משאר קרובים כ״ז שהבגד עליו מוסיף עליו כל שהוא אבל אם מתחלה מת א׳ משאר קרובים ואח״כ מת אביו או אמו אפי׳ אחר ז׳ צריך להרחיק ג׳ אצבעות ולקרוע כדינו שאין אביו ואמו בתוספות וה״ה אם מת אביו מתחילה ואח״כ אמו צריך קריעה חדשה (שם):

יא מת לו אביו ואמו כאחד או ששמע שמועה אחד על שניהם כא׳ קורע קרע

אחד לשניהם וכן אם מתו שנים מן הקרובים כא׳ קורע קריעה אחת לשניהם אבל אם מת לו אביו או אמו ואחד משאר קרובים כאחד קורע תחילה על אביו ואמו ואחר כך מרחיק ג׳ אצבעות וקורע על האחר טפח (שם):

יב היה לו חולה ונתעלף וסבר שמת וקרע עליו ואחר כך מת אם תכ״ד מת יצא בקריעה ראשונה ואם לאו צריך לחזור ולקרוע בתוך ג׳ אצבעות (שם):

יג אסור לקרוע בי״ט אפילו בי״ט שני אבל בחוה״מ קורע אפי׳ על שאר קרובים ואם שמע שמועה רחוקה בחוה״מ אין קורעין בחוה״מ אפילו על אב ואם רק אחר הרגל וכן אם נקבר בי״ט אין קורעין אפי׳ בחוה״מ רק אחר י״ט (שם):

יד קטן שמת לו מת אם לא הגיע לחינוך קורעין קריעה כל דהוא משום ע״נ אבל קטן שהגיע לחינוך מצוה לקרוע כגדולים (שם):

דיני אונן

א מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו בחול הרי הוא אונן ופטור מתפלה וק״ש (ומיהו אם יש מתעסקין זולת היתום מותר לו לילך לבהכ״נ לומר קדיש על אביו ומכ״ש בשבת וי״ט ודוקא כשאין אבלים אחרים אבל כשיש אבלים אחרי׳ לא) (ט״ז סי׳ ע״א ופ״מ) ופטור מכל הברכות (ומיהו אם נקבר המת לאחר שאכל ועדיין לא עבר הזמן שיתעכל המזון חייב לברך ברכת המזון וכן באשר יצר אם עשה צרכיו בעודו אונן חייב לברך אשר יצר אחר שנקבר המת אפי׳ כל היום דדמי להבדלה אם לא הבדיל יום ראשון בעודו אונן מבדיל ביום שני משום דכך המשך החיוב של הבדלה ואינו מטעם השלמה דנימא כל שפטור מן החיוב פטור מהשלמה כמו שמבא׳ הרא״ש סוף מ״ק ור״פ מי שמתו ה״נ כל שלא מתעכל המזון עדיין זמן המשכת הזמן וכן באשר יצר אפי׳ כל היום יכול לברך כנ״ל) אפילו ברכת הנהנין ומכל המצות האמורות בתורה עד שיקברוהו וישליך עפר על המת (ואם יש חבורה בעיר שנוהגין שכתפים מיוחדין להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ימסרוהו להם והם יקברוהו משמסרוהו להם חייב בכל המצות (פ״מ סי׳ ע״א) וכן מקום שמוליכין המת מעיר לעיר אם מקום קרוב הוא הוי אונן אבל אם המקום רחוק כגון מהלך ב׳ ימים מותר עד שיבואו לעי׳ קבורתו (י״ד סי׳ שמ״א לענין בשר ויין דמותר וכבר כתב הרב״י בא״ח סי׳ ע״א דזה וזה שווין ע״ש וכן ראיתי להרב בעל דגול מרבבה בי״ד סי׳ שמ״א ע״ש):

ב ואם עבר זמן תפלה אחת בעוד שהוא אונן כפי שנתבאר לעיל סעיף א׳ א״צ להשלים אותה תפלה בתפלה הסמוכה כגון שהיה מתו מוטל לפניו מעלות השחר והאיר כל פני המזרח (א״ר סי׳ פ״ט (ומ״ש) [וע״ש] בדיני תפלה) עד אחר חצות (ולא יתפלל בהחצי שעה שלאחר חצות עד זמן מנחה גדולה כמ״ש הב״י ורוב האחרונים) לא ישלים במנחה דל״ד לשכח או נאנס ולא התפלל שחרית דמשלימה במנחה דהתם באמת היה החיוב רק שע״י סבה לא התפלל משא״כ כאן דהוי פטור מדין (עיין סימן ע״א בא״ר וביו״ד סימן שמ״א) וכן הדין במנחה ובמעריב:

בברכות (ט"ז:) לעניין רחיצה וז"ל דאי איתא דהוי דאורייתא נבי מעשר וכו' רבנן נמי היה להו למינור דכל דהקון רבנן כעין דאורייתא וכו' עכ"ל

ן ומצאתי בסמ"ג כה' אבלות שכתב וז"ל ומשנקבר המת אפילו נקבר ביום המיתה נהגו העם לבטל האנינות אע"פ שלקדשים אינו בטל כל היום עכ"ל תלה הדבר במנהג העם דמשמע שלא מעיקר הדין וקשה לאמרו שהרי אין אחד מהפוסקים שהזכיר זה דמדינא נוהג אנינות גם אחר קבורה באותו יום ולכן אני אומר דמעיקר הדין כן הוא שלא יכלו החכמים להחמיר בדיני אנינות גם לאחר קבורה שזהו חומרא דאתי לידי קולא שנאסור לו להתפלל ולברך ברהמ"ז שהוא דאורייתא ואי אתה יכול להקל על דברי תורה וממילא דבהברח גם להתירו בבשר ויין דא"א לעשות לחצאין האנינות כמובן וזה שכתבו התוס' הוא רק לרחיצה דגם בימי אבלו אסור בזה שפיר נוכל לעשותו כאכל אבל בשר ויין שהאכל מותר בהם א"א לאוסרו מפנו אנינות כמ"ש וזה שהסמ"ג כתב נהגו העם כלומר נהגו העם כלומר נהגו ומדינא כן הוא (נ"ל).

ן ומהו דין האנינות מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו אסור לו קודם הקבורה לאכול בהחדר שהמת מונח שם אלא אם ירצה לאכול יאכל בחדר אחר והטעם דהוי לועג לרש (רש"י ר"פ מ"ש) כלומר כאלו אינו חושש כלל להמת ולא מיבעיא אם הוא בחוץ שצריך להתעסק בעסק קבורתו דוודאי הוי כלועג לרש שאיכל ואינו חושש לעסקו של המת אלא אפילו בשבת נ"כ הוי כן שמראה שאינו חושש לו ואוכל בפניו ו' איה לזה דזה גם בשבת אסור מרפ"ג דברכות שאומר שם ובשבת מיסב ואוכל וכו' וא"א נאמר שבשבת אוכל בחדר שהמת שם (והש"ך סק"ג והט"ז סק"א לא פליגי ומ"ש הט"ז שאינו עוסק בקבורתו מילתא דפסיקא נקיט וה"ה בשבת והפ"ת סק"ב לא כיון יפה בזה ע"ש) ואם אחר אוכל בחדר זה ליתן לן בה דביה לא שייך לועג לרש דמה לו ולמת זה וכ"ע מותר (וגם בזה לא כיון הפ"ת יפה).

ח ואם אין לו חדר אחר אוכל בבית חבירו ואם דר יחידי ומוכרח לאכול בחדר זה עושה לו מחיצה בין מקום אכילתו לבין המת ואפילו מחיצת עראי כמו סדין סני אם הקע שולי הסדין בענין שאינו ניטל ברוח וגובה מחיצה הוא י"ט ואם גם זה אין ביכולתו ומוכרח לאכול שם מחזיר פניו ואוכל להורות דעושה זה מכח ההברח ואינו מביט בהמת בעת אכילתו ובירושלמי שם אומר שאינו אוכל כל צרכו כלומר שלא לשבעה והפיסקים לא הביאו זה משום דלא נזכר זה בש"ס שלנו ונ"ל דשתיית עראי או אכילת עראי אין קפידא לאכול או לשתות בחדר זה ואינו זקוק לצאת אך שיחזיר פניו מחמת דבארעי ליכא כל כך לועג לרש כמובן.

ט וכשאוכל אינו מיסב ואוכל לאכול בהסיבה כדרך החשובים על צדו השמאלית (רש"י והש"ך והט"ז כתבו עד השלחן וכו' ע"ש וכוונתם בישבו על השלחן לאכול ודו"ק) וזהו כדי להראות הכנעה ושאוכל רק מפני ההכרח ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין כדי להראות צער ושאינו אוכל ושותה בהרחבה ולכן בחבשיל של בשר אין חשש וכן שארי משקין לשתות מעט לפחוכי צערא נראה דשרי ולכן מותר לשתות מעט וי"ש ומי דבש ושכר אבל לא הרבה (נ"ל) וגם פרפראות נ"ל שאין לאכול דאינו מותר רק מה שהוא הכרח.

י ואינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון ואינו מתפלל ופטור מכל מצות האמורות בתורה ומ"מ ליטול ידיו לאכילה מותר משום נקיות אבל אינו מברך ענ"י וכן כשהולך לנקביו נוטל ידיו ואינו מברך אשר יצר וכן נט"י שחרית נוטל ואינו מברך וגם ברכת התורה לא יברך ויברך אחר הקבורה וכן לא יברכו ולא יזמנו עליו שאין מצטרפין אותו למזומן ולא למנין עשרה ואפילו אם אוכל עם אחרים לא יענה אחריהם אמן וכן לא ילמוד ולא יאמר ההילים ולא שום תחנה ובקשה וגם קדיש לא יאמר כיון שפטור מכל המצות ויש שנהגו שאחרים אומרים תהילים והאונן אומר קדיש ונראה שלא נכון לעשות כן ובירושלמי שם איתא דאפילו אם רצה להחמיר על עצמו אינו רשאי אי משום כבוד של מת אי משום שיהא פנוי לעסוק בצרכי המת.

יא ונראה מהירושלמי שם דהנ"מ בין שני הטעמים אינו אלא לעניין שבת וי"ט כשאינו יכול לקוברו היום אבל כשיכול לקוברו אין נ"מ ואסור בכל ענין וכן נ"ל מדברי התוס' והרא"ש דלכן כתבו דאפילו אם א"צ לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בזה מ"מ הוא אסור בכל הדברים וכך פסקו בטור וש"ע ואף שיש מראשונים שלא תפסו כן בהירושלמי (עכ"ו וב"ח) מ"מ קיי"ל כן לדינא (שם) ובהכרח לומר כן דא"כ כשיש הרבה אבלים ורק אחד מהם עוסק בצרכי המת האם נאמר שהשאר חייבים במצות אלא כל שחל עליו אבלות מקרי שעליו לעסוק בצרכי המת אע"פ שאינו עוסק וכ"ש אם הטעם הוא מפני כבודו של מת וכן עיקר לדינא (אף שיש שאין סוברין כן).

יב והטור והש"ע החמירו עוד דאפילו כשהוא בעיר אחרת אסור בכל הדברים ודעת ר"ת בתוס' שם אינו כן אך הרא"ש דחה דבריו דמעשה דר"ת כך היה שמתה אחותו והוא היה בעיר אחרת ואמר כיון שיש לה בעל שחייב בקבורתה אין מוטל עליו האנינות ורחה הרא"ש דא"כ אחי המת יפטרו כשיש בנים להמת שעלידם מוטל הקבורה ע"ש אבל לענ"ד כוונת ר"ת אינו אלא כשזה שאינו מוטל עליו לקוברו הוא בעיר אחרת דאז גם כבוד המת לא שייך בזה אבל כשכולם

בעיר

בעיר חל על כולם הכבוד והאיסור ור"ת כוונתו להיפך דעל מי שמוטל לקברו אפילו כשהוא בעיר אחרת אסור (עב"ח שיישב נ"כ דברי ר"ת ותמה על הרא"ש ומ"מ למעשה נראה שצריכין אנו לייך אחר הטור והש"ע ולכן מי שהודיעו לו ע"י הטעלעגרף שמת לו מת ינהוג אנינות עד זמן הקבורה כפי השערתו).

יג ובשבת ויו"ט לא חל עליו אנינות כיון שאין בידו לקוברו היום ומותר לאכול בהסיבה ואוכל בשר ושותה יין ואין זה חובה אלא אם ירצה יכול לאכול בשר ולשתות יין דאין חובה על האדם לאכול בשר ולשתות יין בשבת (ש"ך סק"ז בשם תרי"ז) וחייב לברך ויזמן ולהתפלל וחייב בכל המצות האמורות בתורה לבד תשמיש המטה אסור וצריך לילך לבהכנ"ס בשבת וגם בחול אין איסור בהליכה רק כיון שאסור לו להתפלל מה יעשה שם.

יד פשוט הוא דבשבת ויו"ט לא חלה אנינות עד הערב אך אם צריך להחשיך על התחום כדי לעסוק בצרכי המת חל עליו אנינות ואסור בכולן משעה שמתחיל ללכת כדי להחשיך על התחום וכן ביו"ט ראשון אם רוצה לקברו ע"י עממין אסור בכולן כיון שצריך לחשוב בקבורתו וכ"ש ביו"ט שני שהוא בעצמו יכול לקוברו אפילו ביו"ט שני של ר"ה כמ"ש בא"ח סי' תקכ"ו שחלו עליו כל דיני אנינות (ובש"ך סק"ט הגירסא של גליות והוא תמוה וגם יש שמחלק בין יו"ט לחול עפ"ת סקט"ז ולא נהירא).

טז ודע שנמצא במהרי"ל על מת שמת בשמ"ע לעת ערב שמותר להאבל לקדש בליל שמחת תורה משום דאין אנינות ביו"ט עכ"ל ויש שפי' הטעם מפני שאין קוברין בלילה (ט"ז סק"ב) ואין הלשון משמע כן ועוד דא"כ בכמה מקומות שהמסלה אינה מונחת לקבור בלילה נימא נ"כ דאין אנינות בלילה ויש שפי' דמהרי"ל ס"ל דביו"ט אפילו ביום אינו נוהג אנינות ולא קיי"ל כן ובפ"ז לדידן אסור לקדש (ש"ך סק"ט) וגם זה תמוה שיסביר מהרי"ל דלא כהלכתא והאמת דמהרי"ל ס"ל דהא דיו"ט שני כחול שויוה רבנן לגבי מת ונוהג בו אנינות זהו ביום אבל בלילה הקודמת לא תקנו (מג"א סי' תקמ"ח סק"ח) ולפ"ז בכל יו"ט שני אין דין אנינות נוהג בליל יו"ט השייך ליום השני וכן יש להורות (וזהו גם דעת הדרישה שהביא הש"ך ע"ש) אא"כ רוצה לקוברו בלילה דאז חלה עליו אנינות עד אחר הקבורה.

טז ש"ע אמת לו מת בשבת יכול לירד לפני התיבה להוציא רבים י"ח אם אין שם אחר אבל כשיש אחר או אינש דעלמא אסור לו לירד לפני התיבה דנהי דאין אנינות בשבת מ"מ בדבר שאינו הכרח

וודאי דאין לו לעשות כן וגם אין לו לעלות לתורה אבל קריאת שמו"ת נראה דמותר וילמוד דברים המותרים לאבל ובן שהוא אונן על אביו בשבת י"א שיאמר קדיש ורק בחול אסור מפני שאסור בכל המצות ולא בשבת (מ"ז סי' שע"ז) וי"א דכל זמן שלא נקבר אין לומר עליו קדיש (נקה"כ) אבל בשמועה קרובה וכ"ש רחוקה י"ל קדיש מיד כיון שהוא לאחר הקבורה ואונן אפילו יש לו יא"ר צייר"ט אסור לו לומר קדיש בהול עד לאחר הקבורה אבל בשבת מותר (באה"ט).

יז ואונן שיש לו בן למול יש לקבור קודם דאל"כ אין יברך להכניסו הרי אסור לברך (רמ"א בתשו') וי"א דוודאי מילה קודמת למת ולכן ימולו מקודם והסנדק יברך להכניסו (ט"ז) ומי שמת לו מת והוא אינו יודע ולא התפלל עדיין אם יש מי שיתעסק בקבורתו בלעדו לא ינידו לו ויתפלל ואח"כ ינידו לו ואם אין לו עוסקים אחרים ינידו לו ולא יתפלל (פ"ת בשם חמ"ר) ויש מי שהורה באשה שמתה בשבת ויש לה בנים ואחים והיה להאחים יארצייט במו"ש שיכולים להתפלל ולומר קדיש כיון שעל הבנים מוטל הקבורה (שם סק"ט בשם ארבעה מ"א) והוראה זו תמוה בעיני והוא נגד הירושלמי והפוסקים ואין להורות כן ואונן בליל ראשון של פסח לא יאמר התגדה מפני שיש בזה אריכות דברים ומוטב לשמוע מאחר (מהר"ם לובלין בתשו') ואמנם בדליכא אחר מחויב לאמר בעצמו וכן בבדיקת חמץ כשהוא אונן יצוה לאחר לברוק ואונן בימי הספירה כשאינו סופר פעם אחד לא יוכל לספור בברכה כל ימי הספירה יכול להניח הספירה בלא ברכה ובסיפור דברים בעלמא הוא וכן פסק אחד מהגדולים (נוב"י סכ"ז) ויש מגדולים שהורו שאונן כשאכל בא ברהמ"ז אם אחר הקבורה עדיין לא נתעכל המזון שחייב לברך (דה"ח וחכ"א וכן בברכת אשר יצר ולענ"ד לא נראה כן דכיון שבשעת האכילה ועשיית צרכיו היה פטור אינו חל עליו חיוב עוד ולא מיבעיא למי שסובר בהבדלה שלא להבדיל אחר הקבורה אלא אפילו להסוברים שצריך להבדיל כמו שיתבאר זהו מפני שומן חיובה נמשכת עד יום ד' משא"כ באלו שהחיוב אינו אלא בשעת מעשה וכן נ"ל עיקר לדינא (וראיה ברורה ממג"א סי' ע"א סק"א ע"ש ודו"ק).

יח כתב רבינו הב"י בסעי' ד' מי שמת בתפיסה ולא ניתן לקבורה לא חל על הקרובים אנינות וגם אבלות לא חל עליהם כיון שלא נתייאשו מלקוברו עכ"ל וכוונתו כ"ז שהיתה בזמן הקדמון שהאנס או שהיה מבקש ממון שיניח לקוברו או שלא הניח כלל לקוברו ולכן אם מבקש ממון מקרי שלא נתייאשו מלקוברו דסוף סוף ישתוו ביניהם ולכן לא

חל

חל לא אנינות ולא אבלות דאנינות לא חל כיון שלע"ע א"א לקוברו ומי יודע אם ישתו עמו ואבלות לא חל דשמא ישתו עמו ויתחיל האבלות לאחר הקבורה אבל כשאינו מניח כלל לקוברו מקרי שנתייאשו מלקוברו וחל מיד האבלות ובטלה האנינות (כ"מ משי"ה סקט"ו ומרמב"ן בס' תה"א) ובימינו לא שייך כלל דין זה דאפילו אם מת בבית האסורים המלכות מכרחת לקוברו וחל אנינות ואבלות כבבל אדם ואי משום שמשהים עד יום הג' מ"מ חל האנינות דלא דמי להפיסה שנתבאר דהתם אין יודעים זמן הקבורה כלל אבל הכא יודעים ומתחילים להכין א"ע בצרכי קבורה ולכן במקומות שמכריחים להשהות את המת עד יום השלישי מ"מ האנינות חל מיד וכן

פסק אחר מהגדולים (נב"ת סי' רי"א).

יט עוד כתב וכן אם קרובי המת בתפיסה אין אנינות חל עליהם וכן מי שנהרג בדרך או גרדתו חיה או שטפו נהר ולא נתייאשו מלקוברו אין על הקרובים לא דין אנינות ולא דין אבלות וטוגים לו שבעה ושלשים מיום שנתייאשו מלקוברו עכ"ל ולא נתייאשו מקרי כששלחו לחפש אולי ימצאו וכשחיפשו ולא מצאו ונתייאשו מלחפש מקרי נתייאשו ודע שרבינו הרמ"א כתב בסעי' ב' די"א דתלמיד על רבו מ"בהק אסור לאכול בשר ויין כל זמן שמוטל לפניהם עכ"ל ולא ראינו המנהג הזה.

ד עוד כתבו בסעי' ג' מקום שנוהגים שכתפים מיוחדים להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ומסרוהו להם והם יקברוהו מותרים הקרובים בבשר ויין משמסרוהו להם אפילו קודם שהוציאוהו מן הבית ששוב אינו מוטל עליהם עכ"ל ולכאורה לפ"ז בומינו זה שבכל מקום יש כתפים מיוחדים היתרו הקרובים בבשר ויין ומימינו לא שמענו זה ואין הדעת נותנת כן דא"כ כל דיני אנינות יתבטלו ברוב המקומות שאין הקרובים מזדקקים כלל להתכריכין וצרכי הקבורה ועל הכל יש חברות העוסקים בזה והקרובים רק נותנין ממון וא"כ אין עליהם דין אנינות כלל וחייבים בכל המצות בתמיה והרי כבר נתבאר דעל כל האבלים חל אנינות אף אותם שאין הקבורה מוטלת עליהם כמ"ש בסעי' י"א והרי יותר מזה פסקו הטוש"ע דאפילו כשהאבל בעיר אחרת חל עליו אנינות אף שוודאי אינו עוסק ואינו יכול לעסוק בצרכי קבורה (עש"ק סקי"ג וצ"ע).

כא אבל באמת כוונה אחרת יש בזה דמקור הדין הוא מירושלמי (פ"ג דברכות) ואומר שם נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כנמסר לרבים עכ"ל וה"פ דהנה בש"ס דילן בס"ק (כ"ב י) איתא אמר להו רבא לבני מחוזא אחון דלא אוליתון בתר ערסא מכי מהדריתו אפיכו מכבא דאבולי אתחילו מנו אבלות ופרש"י דמאן דאויל בתר ערסא לא חייל עליה אבלות עד שיסתום הגולל כשטוליכין המטה מבבל לא"י לקבור ואין כל הקרובים יכולים לעלות לא"י וכו' עכ"ל הרי דמיירי כשקוברין המת בעיר אחרת ועכ"ז הקרובים ההולכים לשם נמשך אנינותם עד אחר הקבורה רק אותם שנשארים בבית חל עליהם האבלות מיד כשיצא המת מטער העיר והם שבו לביתם.

כב ונם כוונת הירושלמי כן הוא כשקוברין בעיר אחרת וה"פ נמסר לרבים כגומר שהוא אינו הולך לעיר קבורתו אלא מסרו לרבים שיוליכוהו לשם בטלה האנינות ממנו וכן בנמסר לכתפים אבל כשהקבורה בהעיר לא מיבעיא הקרובים ההולכים לבה"ק אלא אפילו הנשארים בביתם נמשך האנינות עד אחר הקבורה וכן המנהג הפשוט בכל מדינתינו וסיים לזה מצאתי בהנהמי"ר פ"ד מאבל אות ו' שהביא זה הירושלמי וכתב מספקא לן אם הולך הוא בספינה או בעגלה אי דמי לנמסר לכתפים אי לא ראבי"ה עכ"ל ואף שלא ידעתי מקום הספק מ"מ מדבריהם נראה להריא שפירשו הירושלמי על עיר אחרת וכן נראה מדברי בעל הארידים בפירושו על הירושלמי שציין על הש"ס דמ"ק ע"ש ולכן אף שמדברי הרמב"ן בס' תה"א לא נראה כן וכן נראה מהטור לקמן סי' שע"ה שתפס כן בדברי בה"ג דגם בעיר זו כשנקבר הדין כן אך שלא פסק כן להלכה (עב"ש שם) מ"מ בהכרח לומר שגם הם כוונתם כך אלא שלא חשו לבאר זה אם לא שנאמר דס"ל כהפוסקים דעל אותו אבל שאין הקבורה חל לא חייל עליה אנינות (והם הי"א שהביא הרא"ש בפ"ג דברכות ע"ש) אבל אנן הא לא קיי"ל כן כמו שנתבאר (וראיתי בנובי"ת סי' רי"א שכתב זה מסברת עצמו בקיצור ע"ש רק מ"ש דכשהקרובים הולכים לא פסקה האנינות ע"ש תמיהני דזהו גם כשהקבורה בעיר אחרת ודוק.

כג וכתב רבינו הרמ"א מקום שנושאין המת מעיר לעיר אם מקום קרוב הוא הוי כאלו. מוטל לפניו אבל אם הוא מקום רחוק כגון מהלך שני ימים מוהך עד שיבואו לעיר קבורתו עכ"ל ודין. זה הוא מתלמידי רבינו יונה בפ"ג דברכות ובשום אחר מהפוסקים לא נמצא זה ולכאורה אינו מובן כלל דכיון ההכנה לקבורה הוי אנינות והרי גם זה הוא הכנה. נמה לי אם מכין צרכי המת או שטוליכו לקוברו הלא עוסק בקבורתו ויראה לי המעם דכיון דמן התורה בקדשים אין אנינות רק יום המיתה כמבואר בזבחים שם א"כ אינו מן הדין לתקן אנינות יותר מיום אחר ומ"מ אם הקבורה בפקומו בהכרח להיות אונן אף כמה ימים עד הקבורה דאין במה לחלק אבל כשטוליכו לעיר אחרת דיו יום אחד ולכן

דקדק לומר מהלך שני ימים כלומר יותר מיום אחד.

כד מי שמת לו מת בשבת לא יתפלל במוצאי שבת ולא יבדיל ויאכל בלא הבדלה ונם בבוקר לא יתפלל ולא יאמר ברכות עד אחר הקבורה ולאחר הקבורה יכול לומר כל סדר הברכות וכן יכול להתפלל שחרית אם עדיין לא עבר זמן התפלה ויכול לקרות ק"ש נם כשעבר זמנה והוא כקורא בתורה אך ברכות יוצר אור ואהבה רבה לא יאמר אם עבר הזמן רק יקרא ק"ש ויתפלל שמ"ע בלא תפילין דאבל ביום ראשון אסור להניח תפילין כמ"ש בס"י שפ"ח אבל מעריב של מוצאי שבה לא יתפלל שכבר עבר זמנה וכן אם עבר זמן תפלת שחרית לא יתפלל ולא דמי לשכח ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שתים כמ"ש באו"ח סי' ק"ח וכן בכל התפלות כן דבשם היה חייב להתפלל רק ששכח או היה אנוס בדבר שאין האונס פוטרו מן הדין כמו בעוסק בצרכי רבים או במצוה עוברת אלא אונס שר' רשות אבל בכאן היה פטור מן הדין ולא שייך תשלומין (וה"ה כשהיה אונס מצוה ג"כ פטור וכדעת הדרישה שהביא הט"ז סק"ה וקושית הט"ז ל"ק כלל כמ"ש בנקה"כ ע"ש ובמת בלילה שכבר חלה עליו חובת תפילת ערבית אלא שלא התפלל י"א דצריך להשלימה למחר לאחר הקבורה (כמ"ש הדגמ"ר ובפ"ת סקי"ח) ויש חולקין וכן נלע"ד דהולכין אחר סוף הזמן.

כה ואם חייב לעשות הבדלה ביום או לאחר הקבורה יש בזה פלוגתא דרבוותא והביאם הרא"ש שם דר"י ז"ל לא עשה הבדלה ביום מחר מטעם דכיון שבשעת חובת ההבדלה היה פטור ממ"א דנפטר נם לאחר מכאן ורבו הר"ם מר"ב ז"ל פסק שחייב להבדיל לפי שחובת הבדלה נמשך עד יום ג' כמבואר בערבי פסחים רק שלא יברך על הבשמים ועל האש שבאלו עבר זמנה והרא"ש ז"ל הכריע כר"י ע"ש כן פסק הטור אבל רבינו הבי' בש"ע סעי' ב' פסק כהר"ם שחייב להבדיל וג"ל שמחלקותם תלוי בזה אם עיקר חיוב ההבדלה הוא רק במוצאי שבת ועד יום ג' הוא רק תשלומין או דעיקר חיוב הוא עד יום ג' ע"ש ווה שאמרו בגמ' מי שלא הבדיל בפו"ש מבדיל והולך וכו' לאו משום תשלומין אלא מעיקר החיוב כן הוא וכ"ה המחלוקת בט"ב שחל ביום א' בא"ח סי' תקנ"ו ודעת בה"ג כהר"ם ע"ש בטור (והמעיין בר"ן בע"ם שם יראה דדעת בה"ג דהבדלה אינה מפני תשלומין ע"ש וג"ל ראיה לזה מפסחים ק"ה דמדמי בזה קידוש להבדלה דכי שרא קידש מקדש כל היום כולו ע"ש ובקידוש וודאי לא שייך תשלומין דכל יום השבת הוא בקדושתו וה"ג בהבדלה שהרי יליף קידוש מהבדלה ודו"ק).

כו כתב רבינו הבי' בסעי' ה' כל זמן שלא נקבר המת אינו חולץ מועל וסנדל ואינו חייב בעטיפת הראש וכפיית המטה אבל אסור לישב או לישן על מטה אפילו כפויה עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א וז"ל וכ"ש שאסור בתשמיש המטה וי"א דאסור ברחיצה וסיכה ושמחה ושאלת שלום ותפורת במלאכה אבל מותר לצאת מפתח ביתו עכ"ל ודבריהם צריכים ביאור

כז וג"ל דהנה יש מחלוקת בין הראשונים אם דברים האסורים באבלות אסורים גם באנינות אם לאו וז"ל הטור כהב הרמב"ם שכל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בכל הדברים שהאבל אסור בהן וכ"כ הרי"ץ גאות שאינו אסור בין מיתה לקבורה בתכבוסת ובתפפורת וברחיצה ותשמיש הכטה ובשאר נזירת שבעה ונתב הרמב"ן שגגה היה מה שהתירו בתשמיש המטה דכ"ע בחול אסור בו ודמפרש מ"ש בגמ' על שבת תשמיש המטה איכא בינייהו זהו לאיסור אבל הרמב"ם והריצ"ג מפרשים לענין רשות ואינה שגגה) וכן קצת דיני אבלות נוהגין בו כגון רחיצה וסיכה (וצ"ל דס"ל דמדוד אין ראיה שהיה סלן) ק"ו מאכילת בשר ושתיית יין (והם יסבורו שזהו מטעם כדי ליתן לב לצרכי קבורה) וא"צ לומר בשמחה ובתפפורת וכו' וכבר אמרו (בשמחות פי"א) שאסור לישב אפילו על גבי מטה כפויה אלא על הקרקע (והרמב"ם באמת לא הביא זה) ולא אמרו אלא שאינו חולץ מנעל וסנדל וכו' מפני שהוא טרוד בעסקי המת וכו' ואם אתה מחמיר עליו ופפסד עסקי המת בכך וכו' וכ"כ הר"פ שאסור בכל מה שנוהג באבל חוץ מנעילת הסנדל ומדברי בעל התוספת יראה שאינו אסור אלא' בבשר ויין ובתשמיש המטה אבל בשאר כל דיני אבלות מותר עכ"ל.

כח ונמצא לפ"ז דהרמב"ם והרי"צ גאות והתוס' סוברים דכל דיני אבלות אין נוהגין באונן ורק בתשמיש המטה חולקים התוס' אבל הרמב"ן ורבינו פרץ ס"ל שנוהג בו כל דיני אבלות לבד מה שהכרת לבלי לאסור הדברים הגורמים עיכוב לצרכי המת כנעילת הסנדל וליולך בחוב וכיוצא בזה ולפ"ז רבינו הבי' פוסק כהרמב"ם וסייעתו ורבינו הרמ"א בא להוסיף דאפילו לשיטה זו אסור בתשמיש המטה כדעת ההוס' וי"א דאסור ברחיצה וכו' כלומר כדעת הרמב"ן והר"ף אלא שקיצרו בזה (והמציין ברמ"א ערבב הדברים ע"ש ודו"ק) וכתבו עוד דהמשמר את המת אפילו שאינו מתו פטור מק"ש ומכל מצוה האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא עכ"ל ופשוט הוא (עפ"ת סקכ"ג בשם הח"ם דגם הבי' סובר כרמ"א ולענ"ד ברור שאינו כן ורק לעניין לישב על מטה כפויה החמיר מפני שזה נמצא בשמחות כמ"ש ודע דהיכף כשמתחילים לזרוק עפר על המת בקבר יכולים האבלים לילך ולהתפלל אם לא התפללו ופשוט הוא).

דומנו כל היום, ונתמלא היום שכיחת אכילה ושתיה, מה שאין כן נקריאת שמע, כן נראה לי. והב"ח [ד"ה והרמב"ם] פסק להרמב"ם מיירי בהתחיל בהיתר, והרא"ש מיירי שהתחיל באיסור, ולא פליגי. וכן יש להורות:

עא **א פטור מקריאת שמע.**

ומיד כשמתחילין להשליך עפר על המת יקרא ויתפלל, וכן עשה מהרי"ל [הלכות שמחות עמוד תרז]. ונראה לי דקודם תלות יתפלל שחרית כמו שכתוב סימן פ"ט [פעיף א], ב אבל ברכות השחר נראה לי דלא יאמר ג כיון שנשעת חובתו היה פטור, כמו שכתוב ביו"ד ד סימן שמ"א סעיף ב' לענין [ה] הבדלה:

שמא יעבור זמן קריאה ופסק וקרא הרי זה משובח [ט] ולראב"ד ט מפסיק [ז] וקורא אף על פי שיש שהות לקרות: [הגה] ועיין לקמן סימן רל"ה נ*):

סימן עא

אבל והעוסקים במת פטורין מקריאת שמע.

ובו ז' סעיפים:

א א א) מי שמת לו מת ב* [א] שהוא חייב להתאבל עליו (א) אפילו אינו מוטל עליו (א) לקברו **א** א) א **פטור מקריאת שמע** (ב) ומתפלה ג **(ב)** ואפילו המראה אם יגלו דבריה אלו מפה קדוש, דהא במסקנא קיימא לן דאפילו הכי אינו מפסיקין, דהתם דינא קמא. אלא דבר ברור הוא דעד כאן לא פירש ר' ירא המשנה דקוכה במלוה לאפקוקי כו', אלא כל זמן שלא מחרגים משניות נחילוק דאיכא שהות, אלא בדאורייתא או דרבנן ממילא מיירי מתניתין בים שהות, וריש"א קאמר מלוה לאפקוקי, אבל במסקנא [ד] דעל כרחך מיירי מתניתין באין שהות, אם כן אידחא ליה פירושא דרבי זירא ומה שאמר מלוה לאפקוקי, אלא ריש"א מיירי באין שהות וסיפא בים שהות. ולפי מה שכתבתי ניחא, דהרמב"ם לא נא כאן לפסוק כר' זירא דאמר מלוה לאפקוקי, דאלו כן לא היה אומר הרי זה משובח אלא מלוה הוה ליה למימר, אלא כוונתו דמדברי התלמוד אין שום הכרח להחמיר במילי דאורייתא כמו שכתבתי, אלא מכל מקום הרוצה לעשות לפיים משורת הדין הרי זה משובח, כיון שעכ"פ בתחילת הסוגיא היה עולה על הדעת להחמיר, והוא נלמד ממה שכתוב בהרבה דוכתי(ה) [פסחים ד, א; יומא כח, ב] כל היום כשר אלא זריזין מקדימין למצוה, זה הראה לי לישב דברי הרמב"ד דמדברי הראב"ד מאחר שגם הרא"ש כתב בסוכה [פ"ג סימן כז] כדבריו, וגם רש"י כתב בפרק קמא דשבת [שם ד"ה מפסיקין] על מפסיקין לקריאת שמע דמפסיקין מן אכילה ומן הדין כיון דקריאת שמע דאורייתא, ודוחו אף על פי שיש שהות, ואין להקשות מהיא דריש פרק ערבי פסחים [ק, א] לרבי יהודה דאין מפסיקין מן האכילה לשמע (לקדש) [לקדוש*] היום אף על פי שהוא דאורייתא, כמו שכתב הר"ן [שבת ה, א ד"ה ומיהו] ביה, דהתם הוי היום אכילה גם כן לגורך שבת, כמו שכתבו התוספות שם [בפסחים שם ד"ה רבי] דאם לא כן הוי קידוש אלא במקום סעודה, כך נראה לי ביה: **עא** **(א) אפילו אינו מוטל עליו כו'.** פירוש, לאפוקי מר"ת [בתוספות ברכות יח, א ד"ה ומיהו] שמתה אחותו ושואה אמו של ר"י נעיר אחרת, ואכל ר"ת בשר ושתה יין כיון שיש לה בעל שמוטל עליו לקוברה. ונתלק עליו הרא"ש [שם פ"ג סימן ג; מועד קטן פ"ג סימן נה] דלא פלוג רבנן, ע"ש. ונראה לי דפלוגתא זו תלויה בטעמיה שכתבו התוספות [שם] והרא"ש ריש פרק מי שמתו [ברכות שם פ"ג סימן לו] דלא שנו כמבואר בסימן (שע"ו) [שעה] [ש"ך ס"ק א], מכל מקום כיון שעכ"פ דין אינונות אין כאן שפיר חל עליו חובת קריאת שמע ותפלה. ושוב מצאתי שכן כתב בברכי יוסף [י"ד סימן שפא אות כ], והביא ראיה ממהרי"ש [ערך לחם יו"ד שם פעיף ג]. וכתב [שלמי ציבור קפא, ב] שכן כתב מהר"י עייאש [שבט יהודה יו"ד שם דין ג], ושם [שבט יהודה] כתב גם כן דאע"ג דלא התחיל האבילות עד גמר קבורה ולעיר אחר עד שיחזרו פניהם כו', מכל מקום אינונות קילא מאבילות. ומיהו אם הולך עם המת בספינה או בעגלה יש לו דין אינונות, וע"ש [בשלמי ציבור] דמהאי טעמא סגי עד שמתחילין להשליך כו', (והיינו כשלא נמסר לכתפים), אינונות קילא, ע"ש. ועיין באליה רבה [ס"ק א] שעד חצי שעה אחר חצות מותר בתפלה. ועיין ביו"ד סימן שמ"א [פעיף ב] דאם עבר הזמן אין להשלים התפלה, ובמחזיק ברכה [אות א] בשם זרע אמת [חלק או"ח סימן יא] כתב דמיירי בהתחיל בהיתר, ואם כן אינו מתיר לכתחילה אלא בדבר הרשות, ולכן אם יגלו דבריה אלו מפה קדוש, דהא במסקנא קיימא לן דאפילו הכי אינו מפסיקין, דהתם דינא קמא. אלא דבר ברור הוא דעד כאן לא פירש ר' ירא המשנה דקוכה במלוה לאפקוקי כו', אלא כל זמן שלא מחרגים משניות נחילוק דאיכא שהות, אלא בדאורייתא או דרבנן ממילא מיירי מתניתין בים שהות, וריש"א קאמר מלוה לאפקוקי, אבל במסקנא [ד] דעל כרחך מיירי מתניתין בא

משבצות זהב

עא (א) אפילו. עיין ט"ז. הביא דברי הרא"ש דאפילו בעיר אחרת פטור ואין רשאי, ועיין יו"ד [סימן] שמ"א [סעיף א] ובש"ך [ס"ק] ה', דלא כב"ח [שם ד"ה כתב] שפסק בעיר אחרת אוכל בשר ויין כשבעלה בעיר, יע"ש. והנה הרא"ש ור"מ פרק ד' מקריאת שמע [הלכה ג] מחולקין, להרא"ש בשר ויין אסור דלא פלוג, ולהר"מ הטעם שאין לבו פנוי עד שיקברנו, וזה בקריאת שמע דבעי כוונה, מה שאין כן בשר ויין. גם עתה בלאו הכי אין אנו מכוונין. והט"ז כתב דתליא זה בטעמים שכתב ירושלמי באות ב', מבואר דלטעם שישא משאו כהאי גוונא דר"ת מותר בשר ויין וחייב במצות, ולטעם כבודו של מת היינו שלא יאמרו מת זה קל הוא בעינו של אונן ולא חרד על מיתתו ואין נבהל, כמו שכתב בלבוש [סעיף א], א"כ אף בעיר אחרת ובעלה בעיר אסור בבשר ויין ואין קורא קריאת שמע. [עיין בהגהות לבוש סעיף כ הוא לאו מדברי הלבוש, והוא כפירוש הרא"ש כבודו של מת, שיהא פנוי לחשוב בצרכי קבורה, ומשום הכי בעיר אחרת הוצרך לומר לא פלוג]. עיין מה שאכתוב בסוף הסימן קצת דינים:

(ב) ואפילו. עיין ט"ז. מה שכתב ולא דמי לחתן דפסקינן דאין חייבין לקרות, לכאורה מלת "דאין" טעות סופר, ור"ל בסימן עי"ז [סעיף ג] פסק בשו"ע דבזמן הזה קורא, משמע חיובא (עיין מה שכתבתי שם משבצות זהב אות א: אשל אברהם אות ב), א"כ למה כאן אין חילוק צריך להפסיק: **והכ"ח כו' ולא פליגי וכן יש להורות.** ר"ל, ניהו דלא מסתבר למ"א חירוץ הב"ח דהראב"ד לא הבין כוונת הרמב"ם והוי סלקא דעתיה דמיירי בהתחיל באיסור, דהא לשון הרמב"ם שכתב והגיע זמן קריאת שמע משמע דמיירי בהתחיל בהיתר, כמו שכתב הרב ב"י. אלא על כרחך הפירוש ברמב"ם וראב"ד הוא כמו שכתב מ"א. מכל מקום לדינא הסכים מ"א להב"ח:

עא (פ"ק א) פטור כו'. ונראה לי דקודם חצות כו'. אזיל לטעמיה לקמן סימן פ"ט ס"ק ה' שחולק על ב"ח [שם ד"ה ומ"ש ואם] וט"ז [שם ס"ק א] דסביר להו דגם חצי שעה אחר חצות הוא זמן תפלת שחרית: **אבל ברכות השחר.** ר"ל, הברכות המבוארים לעיל סימן מ"ו: **כמו שכתוב ביו"ד כו' לענין הבדלה.** על כרחך צ"ל דזה קאי על מה שכתב לעיל דמתפלל עד חצות, או חסר קצת במ"א. דשם ביו"ד מבואר מי שמת לו מת בשבת [נ]אבל בלילה בלא הבדלה דאונן פטור מהבדלה, ולאחר קבורה יבדיל עד סוף יום ג' בשבת. אבל תפלת ערבית לא יתפלל לתשלומין כדקיימא לן טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים וכדלקמן סימן ק"ח [סעיף כו]. (מיינו) [היינו] משום דבערבית כמוצאי שבת שאז היה זמן חיובו היה הוא פטור, ולכן אין צריך להשלומין. והיינו דוקא תפלת ערבית שזמנו דוקא בלילה וביום אינו בא רק להשלומין, אבל הבדלה תחלת זמנו תקנו חכמים עד סוף יום ג' ואינו להשלומין, לכן אע"ג שבלילה היה פטור, מכל מקום צריך להבדיל ביום. [ו]א"כ התפלה של שחרית דין הבדלה יש לה, דהא תחלת זמנה עד חצות. אבל ברכת השחר סבירא ליה למ"א דיש לו דין תפלת ערבית שם, דאינו משלים כיון דבשעת חיובו היה פטור, דתקנת חכמים היה שקבעו לכל א' מן הברכות זמן קבוע, וכדאיתא בגמרא [ברכות ס. כז] וכן בטור לעיל סימן מ"ו כי מתער משנתיה לימא אלקי נשמה עד ד' שעות, ולפמ"כ שכר מפלה שלא זמנה ומזיב ליה עדיין לא [שם] (שם) דעל כרחך מיירי פתציתין באין שהות כו'. ר"ל, דליכא למימר דמיירי ביש (שעות) [שהות] ומכל מקום מצוה להפסיק, דדוקא בסלקא דעתך דמיירי בראורייתא י"ל מצוה להפסיק אף בראיכא (שעות) [שהות], מה שאין כן במסקנא דמיירי ביום טוב שני דדבון א"כ אין סברא שיהיה מצוה להפסיק כיון דאיכא שהות ואינו רק דרבנן:

עא (ס"ו סק"ב) דפסקינן דאין חייבים לקרות כו' ג. כצ"ל:

אשל אברהם

עא א פטור מקריאת שמע. עיין מ"ל. לא הביעומי זה, דבסימן פ"ט עד ד' שעות, ולא"כ שכר מפלה שלא זמנה ומזיב ליה עדיין לא עבר זמנה, וט"ו ברכות בשחרית דאורייתא דאמרים על סדר ומנהגו של עולם למה לא יאמר אח"כ, ועיין סימן מ"ו [סעיף ג], ומזיל [המ"ל] לשיטתיה בסימן פ"ט אות ה'. ועיין ט"ז שם [ס"ק] ל' משמע מני שעה אחר תלות יתפלל ג"כ, אבל אח"כ אין לה משלומין כיון שפטור היה בזמנה. ומכל מקום נראה לי דיקרא קריאת שמע כל היום בלא ברכות, וקורא בתורה, אבל בשעה ד' להמ"ל קורא בברכותיה, עיין סימן נ"ח סעיף ו', ודומיא לתפלה.

מחצית השקל

עא (פ"ק א) פטור כו'. ונראה לי דקודם חצות כו'. אזיל לטעמיה לקמן סימן פ"ט ס"ק ה' שחולק על ב"ח [שם ד"ה ומ"ש ואם] וט"ז [שם ס"ק א] דסביר להו דגם חצי שעה אחר חצות הוא זמן תפלת שחרית: **אבל ברכות השחר.** ר"ל, הברכות המבוארים לעיל סימן מ"ו: **כמו שכתוב ביו"ד כו' לענין הבדלה.** על כרחך צ"ל דזה קאי על מה שכתב לעיל דמתפלל עד חצות, או חסר קצת במ"א. דשם ביו"ד מבואר מי שמת לו מת בשבת מוכחת היה פטור. ומעתה לפיה מתניתא [ב. ב] דמיגר נרשתון של הרגל ומתפטר ביום שני פטור מן הרשים, אע"פ דרשיה נוהגת כל שנתה, מכל מקום כולהו משלומין דרשתון ניתנו, וכיון שהיה פטור ביום ז' פטור לגמרי, הכי נמי בהבדלה. ומאחר פוסקים מולקים, ונעתה משום דהכא אין משלומין כלל, אלא דחיוב הבדלה נמשך מן מוצאי שבת עד יום ג' ולא בחותרת משלומין כלל, דמהאי טעמא מתפלל עד תלות תע"פ דבתקר היה פטור, משום דאין בזה משלומין אלא דזמן תפלה נמשך מהבקר עד תלות, ומשום הכי פסק שם בסו"ע דמגדיל וכהגך פוסקים. ומסיבת ליה למ"א דברכות השחר דמי לההוא דמיגר, כיון דאמרו בש"ס [ברכות ס, ב] כי שמע קול מרגולא כו' וכן בכולם, רק שכתבו הפוסקים הוגת בסו"ע סימן מ"ו [סעיף ב] דעבשיו מפני שאין הדיום נקיות וגם מפני עמי הארצות נהגו לברכם בבית הכנסת, א"כ מיקרי משלומין כיון דהחיוב חל על מעשה כגון קריאת מרגול, ומדינא מיד כי שמע צריך לברך, כן נראה לענ"ד כוונת המ"ל, וק"ל:

אוצר מפרשים

עא א (שו"ע ס"א) **פטור.** וכשהגיע כבר תפילת מנחה קודם שמת לו מת ונתעסק בקבורה עד אחר ערבית, העלה בתשובת בית דוד סימן מ"ב דאינו חייב להתפלל ערבית שתים, דהא אין החיוב חל עליו אלא ברגע אחרון של יום, דבזמן הקודם לזה אין חיובו א) כל כך, אלא דיוצא כשמתפלל, ע"ש. וכן פסק הרב מהר"ר אהרן. [ג)הרב חיים עשאל סבירא ליה דחייב, והביא ראיות הרבה מפוסקים, וכן מש"ם מה דאמרינן [חגיגה ב. א] חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני, ע"ש:

(אשל אברהם, א)

ב (סנא"א סק"א) **אבל ברכות השחר נראה לי דלא יאמר כיון שבשעת חובתו היה פטור כמו שכתוב ביו"ד סימן שמ"א סעיף ב' לענין הבדלה.** הביא ראיה לסתור, ואע"פ כן הדין אמת. ועיין ביו"ד סימן שצ"ו סעיף ג'. ועיין בט"ז שם [ס"ק כז]:

(דגל מרבבה)

ג (שם) **כיון שבשעת.** נ"ב, צריך לי עיון, מה שייך בברכת הנהנין שעת חובה. ואולי אברכת בורוך שאמר וישתבח קאי או מקדש שמן ברבים להנהגים בו, אבל שארי ברכות נראה דיש לאומרם, [ועיין בשערי תשובה נס"ק כ] דשלשה ברכות שלא עשני וברכת התורה יאמר כל היום. ועיין בספר כרם שלמה משם אחרונים סדר תפלתו, ומבואר בכל אופניו. ומשמע מכל אלו דברוך שאמר וישתבח אומר, ודלא כאאמו"ר זצ"ל [מהגאון כתב סופר]:

(חתם סופר)

הכמת שלמה

עא. כן שני תשלומין דלאשון הוא לא לאמרה התורה דאלו שהיו עמדים לעסק אדם לעשות הבעי, והרי היו שעקרן ממנה ופטורין מן המצוה ואע"פ כן מיחיב בשני, ומה הוכיח דהוא הדין לוגן לף אמר תלות מייב בתשלומין, ע"ש. ומהאי לא עלה בלבו להלוק על הרמ"ם [שו"ת סל"ב סימן לא], אפילו היה לו ראיות כראוי מוקים, ונפרנו לחייב בתפלה דהוה תשש ברכה לבטלה. ונפרנו הראיה ליכה ראיה. מדע, למה ראיה היא זו הרי יש דיעות [מוכח כה, ל] דאמר פסרא ליה דעושאי מרוצו של יוסף היו ואר אמר מישאל ואלעזר היו, ומפורש שם בגמרא דאלהי מלן דאמרי כבר היו יכולין לעבר אלא שלא עשהו, וא"כ ניחו שעשו ולא עשהו, ועכ"פ פטור לא הוי כיון דיכולין הם לעבר. ומוכח להיא שם בש"ס פרק ב' דסוכה דלהך מלן דאמרי לין ראיה אלא דעוסק בעצוה פטור מן המצוה, רק לר' יוסף דאמר פטרא ליה המם דעמאי מת מצוה היו, וא"כ י"ל דר' יוסף פטרא ליה דמאי מת היו הוא רגל בפני עצמו הוא, ומלן דאמר דהוי תשלומי דלאשון פטרא ליה כמלן דאמר דהוו דגלי מרוגו של יוסף לו מישאל ואלעזר היו. ועוד, כי מן דין לו יהא לף לרי יוסף דפטרא ליה דמאי מת היו, אין לו דמיון לדברי הרמ"ם אלא, דהרמ"ם מיירי בשם עוסק בעצמה מיום האחרת עוסק בעצה דמלה פוטרו ומה נקרא פטור ממנו ואין בו שייכות תשלומין, אבל המם אינו בעצמו מיום דעוסק בעצה אחר, בשביל זה אינו פטור דמדו לעשות עצה אחר דלא לעשות אלא להקריב עצמו, גם הרי לו לא עסקו בעצה כלל ולא נפטר רק מכח דעוסק בעצה ואינו אינו רשאי לאמרו בעצה. ל"ב הטומאה בלא לו בעצה שבעצה אינו פטור מן המצוה, היינו על לו בשעה שבעצה אינו פטור מן המצוה, היינו דלא יכולו לעשות הבעצה, ומכל כרחך דעוסק בעצה פטור מן המצוה, אבל מכל מקום כיון דלא לא מצוה ומן חיובא דבעצה בקלקמר שם בש"ס להדיא ומומן חיובא דבעצה לא הוי עוסק בעצה אינו, ולאיה מגוף הכתוב שאמר [במדבר ט. ז] ולא יכלו לעשות הבעצה, ואם הוו פטורין לגמרי לא שייך לומר ולא יכלו רק הוה ליה לימר ולא עשו הבעצה, ומדקאמר ולא יכלו משמע דאנשים היו ולא יכלו, ואפשר לדייק בזה מה שכתוב ולא יכלו לעשות הבעצה ביום ההוא, לומר דמעיקרא דאלו היו יכולין לעשות דהוי כיום שהיו פטורים דעוסק בעצה פטור מן המצוה, רק ביום ההוא דכבר לא היו עוסקים בעצה עתה ביום ההוא מחמת אנשים. ומכל מקום דיוק הש"ס שפיר, דהא לאמר היו יכולין לעשות, דאם לא בן הוי לי לומר ולא יכלו לעשות הבעצה ביום לו עתה, ומדקאמר מתריכות ביום ההוא מרחי שמעית מינה. ומכ"ש דמרי הרמ"ם שריכין וקיימין דהיכי דהוי עוסק בעצה כגון בלוגן דעמה לרך לעסוק בקטנה המת ובגוף המצוה פוטרו, לו בעוסק בלרבי ליטור [דרשה יו"ד סי פוח ג] זה נקרא פטור ממנו, ולא שייך מה בתשלומין, וזה כדור וכנון, ודו"ק. והנה בהיותי מעיין בהספר הנ"ל לרמיתי [סימן ג] הסג"ה שרלה להביא לראיה דהעבלה דבר תורה, ממה דקיימא לן [יו"ד סימן רפו סעיף ג] דבית הכנסת פטור ממזוזה, וגם מזה לראיה ממעמא דאנשים [ומתרים עומאה דרפא יד, יד]. ודברי המרוחים מחר. מדע, דעיקר מלפולם הוי אם הוי מן המוכה מיום הבעבלה לו לא, אבל דרך רשות ולאי מלינו הבלה בתורה ההלמות ומשה רבינו, וכבתוב [מלכים ב ה, נמן] והתבלגלו אלינו דרך אלרם, והרבה מזה, ובעבד. הרי מלרבנא אם גם הבלה אינה הוי מן המוכה ל"ב מכל שכן דאם הוה דיכה כלל ולון בו שייכות בם להלרך מוזה לו לעמה בגבעים כיון דאינו בם כלל, רק דהוי מלקה דבמקר כיון דלדידן הוי מיום הבלה ל"ב יהיה נחשב בם ולנרך מוזה רעמה בגבעים, לכן הוי מן המוכה ל"ב מכל שכן דאם הוה דיכה כלל ולון בו שייכות בם להלרך מוזה לו לעמה בגבעים כיון דאינו בם כלל, רק דהוי מלקה דבמקר כיון דלדידן הוי מיום הבלה ל"ב יהיה נחשב בם ולנרך מוזה רעמה בגבעים, לכן קא משמע לן דאף על פי כן פטור דהבלה אינו עושה בם דיכה, הה פטור וכנון, ודו"ק. הנה דאיתי בהרמב"ם [פרק ב' דמיגיעה הלכה ה] דאם מת אינו מיום מת אחר שבבר אור היום ואל עליו מיום הבלה, מחויב אם ל"ב להבלים מעמתה, ודאיתו מחויב דבמוגר ובין לרך תשלומין [מגיעה ב, ה], וא"ל מיגיר מבטלר בנכף משנה פרק ב' דמיגיעה [הלכה ה] דאם מת אל עליו המיום מייב אם ל"ב בתשלומין, ולבעבר"ל בתחילה כבוד נאות ז"ל אין ראיה, דבשלמא מיגיר דהוי הבשיתי מבם גופו דבעשה מיגר, ובכתוב [מלכים ב ה, נמן] והתבלגלו אלינו דרך אלרם, והרבה מזה, ובעבד. הרי מלרבנא אם גם הבלה אינה שיכול לקרות ואין שיתי בגופו רק דבטור מעבם אחר, כמה כיון דבבעבר נבטר ואין בו עוד תשלומין. וכעין מילוק זה מבטלר בנו"ז [בסימן קה ס"ק ה] לענין עוסק בלרבי לבור, ואף דהמג"א [בסימן נב ס"ק ה] מולק על הנו"ז, הייבו דבל דעוסק בלרבי ליבור כיון דג"ב אין שיתי בגופו לכן נקרא נמי פטור, אבל גוף החילוק הוא נכון. ומה דהרמ"ם [ברכות פ"ג סימן כ] הבא ראיה מחיגר, הכי נמי בהבלה. ומאחר דאינו בם לרבי לבור, אבל לחיבו אין ראיה מחיגר, דחיגר הוי אונס. ועוד, בשלמא הכם כל הבא כחד יומא דמיא דהוי ביומא מרחמה ומתבר כחד ומן, אבל בהבלה כיון דבהוא בגופא מחלק לבמה מלקים ערב ובוקר ובהרים, מבשלומין מבל שכן אונס, אבל לחיבו אין ראיה מחיגר, דחיגר הוי אונס. ועוד, בשלמא הכם כל הבא כחד יומא דמיא דהוי ביומא מרחמה ומתבר כחד ומן, אבל בהבלה כיון דבהוא בגופא מחלק לבמה מלקים ערב ובוקר ובהרים, ובל חד הוי ומנו בבמי עלמו, והרי קיימא לן [בסימן קה סעיף ד] דאין בשלומין אלא מבבלה הבמובה אבל אחר בתמנע לא שייך עוד בשלומין, והרי בחגיגה אם לא הבלים ביום לראשון ושני יכול להבלים כל שבעה ולא מבבר אבלבה, א"ל הבא נמי בו ביום כיון דבבבבקה ומן שבה הבטר בשלומין, לכן נראה דבטור לגמרי, כן נראה לבענ"ד נכון, ואתי שפיר, ודו"ק. הנה אם הוה הבטורה ביום שני וכו' אם פטור מבבלין, הנה דעת מהרי"ן [סוף הש"ת בחידושים לבבבן בשם ר"ם ס"ק ג] דלא שייב בבבלין, והאליה רבה [שם ס"ק ג] מולק עליו. והנה בעבה נראה לי ראיה נכונה כדעת האליה רבה מן הירושלמי פרק ג' דבבבבות [הלכה ה], דבבבן שם לבמן דאמר דבבום שני פטור מוטל לפנינו היינו ביום ג' מן המיתה בבבן דלא נקבר עד יום ג', וא"ל מלד יום המיתה היה מייב ומלד מניעה הוא פטור. דבלמר ביום שני פטור דיינו ביום המיתה, וא"ל מה בבבן לי לומר דמשבחת לה הדין מי שמתו מוטל לפנינו היינו ביום ג' מן המיתה מבל מקום הרי אם יהיה נקבר הבום יהיה פטור ביום ומבר אם דלינו מוטל לפנינו, וא"ל ובעל בבבן מוכח דאם שלינו יום המיתה נמי נחשב יום מר ומן הקטנה מבינן, וא"ל בבבן שפיר דלו יהא דהוי ביום ג' מן המיתה מבל מקום הרי אם יהיה נקבר הבום יהיה פטור ביום ומבר אם דלינו מוטל לפנינו, וא"ל

משבצות זהב

בין זמן התלמוד לעכשיו, וחירץ דהתם בכוונה [תליא], עכשיו יוהרא אם לא יקרא, מה שאין כן כאן דפטור משום שאין מי שישא משאו או כבודו אין חילוק בזמן הזה. ואם נגרוס דאין חייבין קאי למה שפסק השו"ע בסימן עיי"ן מדינא דש"ס דפטור, ואין חייבין, הא רצה קורא אף מדין הש"ס, ועכשיו מחויב, והיינו כר"מ ז"ל [קריאת שמע ד, ז] כל הפטור מקריאת שמע אם רצה קורא, ונכלל גם אונן כמו שכתב הב"י בסימן עיי"ן [ד"ה והרמב"ם], וא"כ איך פסק כאן דאין רשאי להחמיר עכ"פ באין מי שישא משאו, לזה אמר דכאן יש טעם כבודו או משאו, פסק דלא כר"מ, מה שאין כן לעיל משום כוונה אם רצה רשאי, ועיין ב"ח [ד"ה ואפילו] ועטרת זקנים [ס"ק א]. ומה שכתב [הט"ז] אונן ילך לבית הכנסת ויאמר קדיש אם יש מתעסקין, דליכא רק מפני "כבודו" וזה כבודו שיאמר קדיש, ועיין אליה רבה [סימן] קל"ג אות ב' וביו"ד [סימן] שע"ו בט"ז [ס"ק] ד' דבחול אין אומר קדיש, מיירי באין מתעסקין רק הוא, או איכא [טעם] משאו אסור לומר קדיש. ובנקודות הכסף ביו"ד [שם] דכל זמן שלא נקבר המת אין דין גיהנם, ואין קדיש להציל מגיהנם. ויראה אם אין אבילים אחרים שאין גוזל, רשאי לומר קדיש כהאי גוונא שכתב הט"ז: **(ג) ועיין ביורה דעה.** עיין ט"ז. ביו"ד הביא רק ויש אומרים דאין רשאי, ומשמע אפילו יש מי שישא משאו, (דעל כרחך אמרינן הלכה כדיעה ראשונה בסתם אם ההיפוך מבואר, עיין מה שכתבתי בהנהגות איסור והיתר בפריי ליו"ד אות א, יע"ש). ומה שכתב [הט"ז] דאין לעשות ספק דרבנן בידים, וכללא הוא ספק ספיקא וספק דרבנן אין לעשות לכתחלה, ועיין מ"א סימן תס"ז אות ב', יע"ש. ומיהו י"ל דקריאת שמע מצות עשה דין תורה הוה להיפך, ספק תורה לחומרא. ומיהו הא בורכא, דווקא לענין אי רצה להחמיר מבעיא, הא פטור אף ביש מי שישא משאו תו ליכא ספק תורה. ואמנם המעיין באות א' [כאן] יש לעיין בזה. ודע דאין לחלק בין קריאת שמע דאין חשש ובין "ברכות" דיש חשש לא תשא ומשום הכי החמיר שם ביו"ד, די"ל דלא שייך לא תשא אלא [ב]ברכה שאינה צריכה, אבל בפטור ליכא לא תשא, מידי דהוה אמצות עשה שהזמן גרמא בנשים דמברכות. ובחדושינו [ראש יוסף] ריש מי שמתו [ברכות כ, ב ד"ה ועיין] כתבנו מזה: **(ד) אבל.** עיין ט"ז. תיקן בזה קושית מ"א באות ג', דבמוצאי שבת הואיל ויהיה פטור, ראוי לקבל עול מלכות שמים

אשל אברהם

מה שכתב [המ"ל] הכדלה, כלומר הכדלה נמשך זמנה עד יום (ב') [ג'], עיין שם ובקימון של"ו [מו"ד] בט"ז [ס"ק ב] בזה: **ב אין.** עיין מ"ל. בלבוש הקשה דברי שו"ע סתומים תוך כדי דיבור, לכתב אפילו אין מוטל עליו כמו אמומו בשופה, אפילו הכי אין רשאי, (דדומק דקאי בממוטל מה שלא נזכר בשו"ע, עיין עטרת צבי ס"ק ב), ואין כתב מי שיטמאל אין מוחין, ותירץ המ"ל ל', דשאני שנומו עדיף טפי מאמומו בשופה. ועוד, דאין מוחין היינו מת דין אין גוערין בו, אבל אין רשאי, עיין אליה רבה [ס"ק ב] בזה: **ג חייב.** עיין מ"ל. דכ"ח פסק בקריאת שמע ערבית פטור אפילו אין מחשיך. והקשה [המ"ל] דקריאת שמע לא יצוייר כלל בערבית קודם צאת הכוכבים, והבור מייבי לשאר דבריס, וגם על הש"ע קשה קשה ולומר

מחצית השקל

כי שמע קול תרנגולא לימא הנותן לשכוי כו' וכן כלם, אלא דעכשיו מפני שאין הידים נקיות תקנו לסדרן בבית (ה"ה) [הכנסת*], וכדלעיל סימן מ"ו [סעיף כ], א"כ שפיר י"ל כיון דבשעת חיובו היה פטור כו'. אבל מכל מקום לא יודעתי מאי צריך לראיה מהבדלה דיתפלל שחרית עד חצות, הא מבואר כן להדיא שם ביו"ד. ואולי תיבת לענין הבדלה טעות סופר הוא, וצ"ל לענין ערבית של מוצאי שבת, ואינו מביא ראיה כי אם שפטור מברכת השחר. אמנם ברכת התורה לענ"ד ודאי חייב לברך, דדומה להבדלה. גם אם מת לו מת בשחרית לאחר שקם ממטתו קודם שבירך ברכת השחר, ג"כ חייב לברך ברכת השחר אחר קבורה, דהא בשעת חיובו היה חייב. גם כזה אני מסתפק ושואל אפילו מת לו מת בלילה ולמחר אחר קבורה אם אינו חייב לברך ג' ברכות שלא עשני גוי עבד אשה המוזכרים במסכת מנחות דף (מ"ב) [מג] [ע"ב], וכש"ס לא הוקבע להם זמן, אף דמברכים אותם בבקר מצד מצות זירוז אבל זמנם כל היום, והוי דומיא דהבדלה או תפלת שחרית עד חצות. ולדעת המקובלים שהביא מ"א סימן מ"ו ס"ק יו"ד שהברכות ניתקנו על שלא נדבק בלילה בנשמתו נשמת גוי עבד אשה, שפיר י"ל דעיקר זמנם בשחרית. מה שאין כן לשל"ה [בפסכת חולין עפק הכרכה ד"ה אלהי נשמה] וב"ח [שם ד"ה ויש] הובא שם דנתקנו על תחלת הבריאה, לא יודעתי אם עיקר זמנם בשחרית או י"ל כיון דבשחר נעשה בריה חדשה, וכדלעיל ריש סימן ד' [מ"א ומחצית השקל ס"ק א], א"כ יש לברך על תחלת הבריאה בשחר, א"כ הוי עיקר חיובם בשחר: **(ס"ק ב) אין כו'. מאי שנא מאחותו נשואה כו'.** ר"ל, דבירושלמי [ברכות ריש פ"ג] איכא ב' טעמים שפטור מן המצות. א', מפני כבודו של מת, שאם יתעסק בדבר אחר נראה שלא חש לצורכי המת. טעם ב', מפני שאין לו מי שישא משאו וישתדל בצורכי קבורה אם הוא יתעסק במצוה או דבר אחר. ואמר שם דאיכא ביניהו אי יש לו מי שישא משאו, דלטעם ב' חייב בכל המצות, אבל לטעם א' מפני כבודו של מת פטור. ור"ח [בתוספות שם יח, א ד"ה ואינו] עשה מעשה שמתה לו אחות נשואה ופסק כיון שיש לה בעל שחייב בקבורתה הוה ליה מי שישא משאו, ולא חל על אחיה דין אנינות, וכטעם ב' של הירושלמי. אבל הרב ב"י פסק אפילו אינו מוטל עליו לקברו, משום דפסק כהרא"ש [שם פ"ג סימן ג; מועד קטן פ"ג סימן הה] דפוסק כמאן דאמר משום כבודו של מת, ולכן כתב דאפילו רוצה להחמיר כו' אינו רשאי, וא"כ קשה למה כתב

(*ואם) יש לו מי שישתדל רשאי להחמיר, והיינו כדעת ר"ת: **שהוא העמיד** כו'. ר"ל, דאפילו לטעם מפני כבודו של מת לא שייך, כיון דהעמיד אחר במקומו שלוחו כמותו ונראה שחש לכבוד המת. מה שאין כן ברישא, ניהו שיש לה בעל שמוטל עליו קבורתה, מכל מקום איכא ביזיון המת כשאחיה ג"כ אינו משתדל בקבורתה: **ועוד** כו' אין מוחים. ור"ל, דברישא מיירי כשכא לשאול לבית דין, מורין לו שאין רשאי להחמיר. ובסיפא מיירי שאינו שואל, והוא מצד עצמו מחמיר, אין בית דין מוחים בידו. והוא הדין ברישא באחותו נשואה, אם הוא עצמו אינו שואל ומחמיר אין מוחין. ומכל מקום צ"ב לפי זה אמאי חלקינהו בשני בבות דין אין מוטל עליו לקברו ויש לו מי שישתדל כיון דשוין בדיניהם: **(ס"ק ג) חייב כו'. וב"ה פסק כו'.** דהרב ב"י הקשה דברי הטור אהדדי. דכאן באו"ח כתב לענ ערב כיון שיכול להחשיך פטור, משמע אפילו אינו מחשיך. וביו"ד סימן שמ"א כתב אם החשיך, משמע אם אינו מחשיך חייב. ולזה תירץ הב"ח ופסק כן דשם מיירי בשאר מצות דאין צריך כונה כולי האי, לכן אם אינו מחשיך אף דטריד קצת דהא יכול להחשיך מכל מקום חייב. אבל הכא דמיירי לענין קריאת שמע דנקראת באימה וצריכה כוונה יתירה, לכן סבירא ליה להטור דאפילו אינו מחשיך כיון דיכול להחשיך וטרוד קצת פטור: **וצ"ע דהא כתב הרב ב"י כו'.** הרב ב"י כתב לתרץ קושייתו הנ"ל ולזה הוסיף להקשות דלענין קריאת שמע לא שייך כלל לומר פטור או חייב דממה נפשך כו' כמו שכתב מ"א. אלא דלא נלמד מכאן לכל המצות שחייב בהם כל יום שבת ויום טוב אפילו בשעה שמחשיך על החתום, לכן כתב חייב כי אם עד הערב כו', וכיון שלא כתב כן מפני מה שצריך לדיני קריאת שמע לא חשש לברר דבריו, וסמך על מה שכתב בטור יו"ד שהוא עיקר מקומו, עכ"ל הרב ב"י. ואם כן י"ל שגם הרב ב"י פה בשו"ע כן כוונתו. וכן כתב בתשובות שבות יעקב חלק א' סימן ח', ע"ש. אבל מכל מקום על הב"ח הקשה מ"א דאי אפשר לומר כתירוץ הב"ח דהכא מיירי לענין קריאת שמע, דהא לענין קריאת שמע לא משכחת לה: **שנוהגין לקרות ביום.** א"כ מיירי בקריאת שמע של ערבית דזמנה לדידן מבעוד יום, מכל מקום אפילו אינו מחשיך פטור: **וסכל מקום במוצאי שבת הכל כו'.** ר"ל, דהא לא הוזהר בחול לקרות מבעוד יום אלא משום טרחא דציבורא, וסומכים על קריאת שמע שעל מטתו, וכמבואר לקמן סימן (רל"ו) [רלה] [מ"א ס"ק

(מג"א סק"ג) דהרי זמנה אחר צאת הכוכבים אלא על כרחך דמיירי בשאר מצות כמו שכתב בב"י ואפשר דמיירי כו', כצ"ל:

חכמת שלמה

למה לי מוטל לפניו, ואמי שפיר. וזה לשיה כרוכה לפענ"ד, ודו"ק. והנה כדין אונן אם הוצרך מצוה אם יצאו לו לא, עיין במשומתי ליו"ד סימן שמ"ל [שו"ת עוב מפס ודעת מהגהוה ג מ"ב סימן רו] מה שהמתמי בזה. גם כדין אם אונן אכל לו הגיע מיס ואח"כ נקבר אם מייב לברך ברכת המזון, לו אסר יגר, עיין בפיקוח אלפס הבאון מאור הגולה אלפס ול"ל [בדק הבית הלכות אבלות דיני אונן סעיף ה], ומה שהשגתי עליו בתשובה הנ"ל, ע"ש, ודו"ק. הנה כדין מי שמת לו מת שהוא מייב להתאבל עליו אפילו אינו מוטל לקברו פטור מקריאת שמע ומתפלה וכו', עיין כיו"ד סימן שמ"ל [סעיף ה], ועיין בט"ז [בסי ס"ק ג] שכתב דלא שייך בפסק דרבנן אלא בדיעבד ולפי בפסר בענין אחר, מוכחת דקיימא לן דאין עושין בפסק דרבנן לכתחלה, ולכן הכא נמי בה. אבל בחמת אין מזה ראיה, דהטעם דאין עושין בפסק דרבנן לכתחלה הוי מטעם דאין מבטלין איסור לכתחלה, כמו שמשמע מדברי הט"ז גם כאן דנקט שפי אפסר בענין אחר, וכ"ש כוונתו כמו שכתוב כיו"ד סימן ל"ט [בסעיף ה וט"ו ס"ק ז] וסימן (קל"ד) [קלו] [ט"ו ס"ק ד] אלף בתיבו מכיון לבטל האיסור אין מבטלין רק בלי אפסר בענין אחר, ע"ש, הכי נמי בה. אך לפי מה שכתבתי ביו"ד [בספר מי נהה] סימן ל"ח [בהגהות מרגיא מפוסה כ] וכבו"ע לו"ח סימן קכ"ח [בהגהת אלפס מרגיא סעיף מג] אלף אין עושין בפסק דרבנן ובפסק בפיקוח לכתחלה הייט רק בדבר הרשות, כמו אין מבטלין לכתחלה כו הכא נמי אין עושין בפסק לכתחלה, אבל בדבר מצוה כיון דמותר לבטל לכתחלה כמו שכתוב בשו"ע לו"ח סימן מכ"ד [סעיף ה ומ"ש ס"ק ג וט"ו ס"ק ב] דמצוה אלאו לבטל ביטול לכתחלה מבטלין בה, כן הכי נמי בנמצה מותר לעשות בפסק

פסיקא ובפסק דרבנן לכתחלה נמי מצוה, והכי נמי בה. ונמצון מה שבדברי הפוי"ע מפרי אהדדי [בסיי ט"ו ס"ק ג] היה נראה דיש לחלק בין היכא שכבר נתחייב בה קודם שמת לו המת ואח"כ מת לו מת, כיון דהחיוב אל כבר נתחייב בה קודם שמת לו לא שייך בפסק דרבנן יש להחמיר ולקולא, אבל היכי דמת לו מת קודם שבל עליו החיוב ובפסק אם נתחייב אח"כ בה לא אין רשאי להחמיר מבפסק. וכבר מצינו כיוצא בזה בפוסקים המחלקים לענין בפסק נרנה, דהיכי דזולי נתחייב ובפסק אם נפטר מבכרכן נמי, אבל היכא דהבפסק אם נתחייב בה קודם שם [ד"ה הפרשה], כן הכי נמי י"ל בנידון דידן, דמו"ד מייבי באם מת לו מת קודם שבל עליו קיום המצוה וכדומה ובפסק אם נתחייב בה לא אין רשאי להחמיר. וכן יש לחלק בה בהא דקיימא לן [ירושלמי ברכות פוף פ"ג] בפסוק ושמה דנקרא הדיוט, דהיכי דפטור מתפלה ומוצה להחמיר הוי הדיוט, אבל היכא דנתחייב בכר ומל עליו החיוב לפשוטו רק אח"כ נפ ליד פטור אז אם מוצה להחמיר על עצמו רשאי אבל נקרא הדיוט, כן נראה לפע"ד נכון להכריע לדינא. אך לפי המנהג כן, כמו שכתבו הפתרוטים, אך מכל מקום ליישב דברי הפו"ע י"ל כן, ודו"ק, ואחי שפיר. ועיין במג"א כאן [ס"ק לא] שכתב דבברכת השחר לא יברך כיון שנעשה מוכתו היה פטור. והנה לאחמי בפו"ח זכרון יאתק [סימן ו] שכתב בשם אבי הגאון זצ"ל דמוס טוב כיון דבגילה לא שייך פגיעות כמו שכתב המהר"ם מלונלין [סימן עג], וכיון שמתפלר לעיל [סימן מו סעיף יג] שקודם אור היום יכול לברך אומן, ס"ל נתחייב בה קודם אור היום, ס"ל אף אבא אבא מיכן אז מברך מברך אחר שנקבר המת, דלא שייך לומר שבשעת מוכתו היה פטור, ע"ש, והכיו פי מכם מן ויפה כוון. אך יש לבוסיף מגלי בה, דהיינו דוקא אם עמד מתמעו בגילה בה קודם אור היום, דלא נתחייב מיכף קודם אור היום, אבל אם לא עמד עד שהאיר היום, ס"ל כיון שלא מיכן אז מברך לברך אחר שנקבר המת, דלא שייך לומר שבשעת מוכתו היה פטור, ס"ל אף אבא אבא מיכן אז מברך אז הרי אור היום מכבר, ולא מיכף היה פטור ושוב לא יברך אחר שנקבר המת, ים מיעוק בזוס טוב מן עמד קודם אור היום אז לא, הוי נכור וגכון, ודו"ק. עוד נראה לי דין חדש, דאף להפוברים בשו"ע כאן דאומן אסור להחמיר על עצמו, הוי רק בנמצה שיש בו מעשה, דעיכר לכל שעשה בשם מצוה, כמו שלא יכר מעכר בגד מעשה כגון אם עומד האומן ושומע שלוח ליסר מוקצ שופר בגלאם הפנה אז אז קודם מיסור, דמלד עדכת המת הרי יש לו מי שיטל מבלו, ואין האיסור רק מכח בטולו של מת ובמה לליכא מעשה רק בוונה בתה מיכר שהוא מכרון בשם מצוה אז לא, ובמה שייך מה מיון למת בכוונה לבד, לכך מה בשלא להחמיר על עצמו. ואין לבקשות מלשון הרמ"ם בפרק ג' דברכות [סימן אז] שמבמל דלאיה דבוס טוב לא שייך אינעת מהרמב"ם שהיה אוכן בגד מלה בעת שעומו מפני שאבל מאן בגד מכון בשם מצוה לבד, לכך מה בשלא להחמיר על עצמו. אך אמי שפיר, דהתם כיון שאמר בפירוש להוציאו ידי מוכתו וכו', ומה בשלא הרי לאמיעה בשלא להחמיר על עצמו. אך אמי שפיר, דהתם כיון שאמר בפירוש להוציאו ידי מוכתו אז ס"ל בחמיה זו היה מיון לבתת הוי מעשה מעשה ממש, אבל היכי אבא עשה אבא בפירוש רק אמר אם הב"ן מוקצ שמכון להוציא לבל מדם, יכול האונן לכון לבתת בה ואינו מייב לחזור ולחקות כשבקבר המת. ואין לומר מיון שאינו יכול לעשות אבא בפירוש דאיכך יכול הב"ן להוציאו כיון דכל הוצאה אינו רק בגמרת אבאיות ומיון דהוא אינו יכול לעשות אבא בפירוש ואינו יכול לעשות אבא אבאיות, הרי בחמת הוה יכול לעשות אבא רק מכח בטולו של מת אמרו, ומה הוי רק מכח מיסור מבלתא הנין לבתו, ולא"כ היכא בלילה מבש מבלתא אמרינן בגדרים דף ל"ו [ע"ב] לעשות אבא בהדיה אינו יכול, ולומר בל הוצאה לחרוס יכול ומיכון יכול לומר, כן הכי נמי בה אף אינו יכול לעשות אבא בפירוש מכל מקום יכול לבון בלתא בפירוש לחדס להוציאו לחמר, חה בדור וגכון לבעמר. אך עיין במג"א סימן הרל"ו סי"ק [עון] לא משמע כן. אך ל"י מיבון דיבון לבעמר בה מיון בעמר בה כיון דעמד בה מיון מעמד ומחלה אמע בסהיה פטור מן הדין, דומה למה שכתב הרמב"ם [ומה ו, ג] בחלל מלה בעת שעומו מפני שאבל מאן בגד מכון בשם מצוה לבד, לכך יש לומר בה. ובה אמי שפיר יותר לאיות הרמ"ם מן הרמב"ם הנ"ל, דהתם בקם לבוליאו ידי מוכתו אז ס"ל בחמיה זו היה מיון לבתת הוי בעשה מעשה ממש, אבל היכי אבא עשה אבא בפירוש רק אמר אם הב"ן מוקצ שמכון להוציא לבל מדם, יכול האונן לכון לבתת בה ואינו מייב לחזור ולחקות בשבקבר המת. ואין לומר מיון שאינו יכול לעשות אבא בפירוש דאיכך יכול הב"ן להוציאו כיון דכל הוצאה אינו רק בגמרת אבאיות ומיון דהוא אינו יכול לעשות אבא בפירוש ואינו יכול לעשות אבא אבאיות, הרי בחמת הוה יכול לעשות אבא רק מכח בטולו של מת אמרו, ומה הוי רק מכח מיסור מבלתא הנין לבתו, ולא"כ היכא בלילה מבש מבלתא אמרינן בגדרים דף ל"ו [ע"ב] לעשות אבא בהדיה אינו יכול, ולומר בל הוצאה לחרוס יכול ומיכון יכול לומר, כן הכי נמי בה אף אינו יכול לעשות אבא בפירוש מכל מקום יכול לבון בלתא בפירוש לחדס להוציאו לחמר, חה בדור וגכון לבעמר. אך עיין במג"א סימן הרל"ו סי"ק [עון] לא משמע כן. אך ל"י מיבון דיבון לבעמר בה מיון בעמר בה כיון דעמד בה מיון מעמד ומחלה אמע בסהיה פטור מן הדין, דומה למה שכתב הרמב"ם [ומה ו, ג] בחלל מלה בעת שעומו מפני שאבל מאן בגד מכון בשם מצוה לבד, לכך יש לומר בה. ובה אמי שפיר יותר לאיות הרמ"ם מן הרמב"ם הנ"ל, דהתם בקם לבוליאו ידי מוכתו אז ס"ל בחמיה זו היה מיון לבתת

מוכתן, עיין מה שכתבתי בשמושה ליו"ד סימן שמ"ל [בסי"ב עוב מפס ודעת מהגהוה ג מ"ב סימן רו], ועיין בפרי מגדים בסי"ב [בסי ס"ק ג] דבריו מגדים [בסי ס"ק ג] בזה: **ב אין.** עיין מ"ל. בלבוש הקשה דברי שו"ע סתומים תוך כדי דיבור, לכתב אפילו אין מוטל עליו כמו אמומו בשופה, אפילו הכי אין רשאי, (דדומק דקאי בממוטל מה שלא נזכר בשו"ע, עיין עטרת צבי ס"ק ב), ואין כתב מי שיטמאל אין מוחין, ותירץ המ"ל ל', דשאני שנומו עדיף טפי מאמומו בשופה. ועוד, דאין מוחין היינו מת דין אין גוערין בו, אבל אין רשאי, עיין אליה רבה [ס"ק ב] בזה: **ג חייב.** עיין מ"ל. דכ"ח פסק בקריאת שמע ערבית פטור אפילו אין מחשיך. והקשה [המ"ל] דקריאת שמע לא יצוייר כלל בערבית קודם צאת הכוכבים, והבור מייבי לשאר דבריס, וגם על הש"ע קשה קשה ולומר

המצות שצריך לברך עליהם עובר לעשייתן ודו"ק.

(דברי שלמה)

ב) **קודם** פר' התמיד. וכ' ב"חיי אדם": "נכון לברך ברכת התורה תיכף אחר "יהי רצון" קודם "לעולם יהא אדם", דכיון שאנו נוהגין לומר פסוק "שמע ישראל" ומכוונים כקורא בתורה כדי שיאמר כסדר ברכות של קריאת שמע קודם לק"ש, וא"כ אסור לאומרו קודם ברכת התורה (כך כתב הגר"א שנכון לאומרו כאן) או כמו שנוהגין עכשו לברך תיכף אחר אלוקי נשמה.

(חיי אדם כלל ט' ג')

ג) **דברי** המסדר „מעשה רב" וה"חיי אדם" סותרים זא"ז בכוונת רבינו הגאון ז"ל עיין עליהם. וג"ל פשר דבר ביניהם כך. דהיכא שיקרא ק"ש בזמנה ואז יאמר ברה"ת אחר כל הברכות קודם פרשת התמיד, כמו שהסכים הגר"א ז"ל בעצמו בשו"ע שלו סק"ה לדעת רמ"א, דפסוקים דרך תחנונים מותר לומר אפילו קודם ברה"ת. אבל כשירא שיעבור זמן ק"ש ואומר פסוק "שמע" וגם פרשה ראשונה לצאת ידי חובת ק"ש אז יאמר ברה"ת אחר ברכת "הגומל" תיכף, כי רבינו ז"ל גם בביאורו מצדד בזה. והראה פנים לכאן ולכאן אי לומר ברה"ת אחר "הגומל" או אחר ברכת "מקדש את שמך כו'". ופשר דבר כמוש"כ. וגם בח"א הזכיר מעט זה הסברא. ועיין בשו"ע רבינו ז"ל כאן ס"ק י"ז ע"ש.

("עמודי אש" וחידושי מהר"ץ לבעמ"ח פסקי הגר"א)

ד) **וע' שו"ע שלו.** וכ' בבי' הגר"א: "וכ' בטור שנתקנה ע"פ הירושלמי אתה הוא וכו' ואח"כ ברכת התורה ופר' התמיד כו'. וכתב הטור: והוקשה לי ע"ז הסדר לומר פסוקים קודם ברכת התורה. ונהגתי בעצמי לברך אחר ברכת אלקי נשמה כו'. וכתב בדרכי משה והמנהג לברך אחר אשר יצר ועושין כן ע"פ הטור. (וכ"כ רמ"א מ"ו ט'). ואע"ג שהוא (הטור) כתב אחר אלוקי נשמה? היינו לסברא שלא להפסיק בין אשר יצר לאלוקי נשמה, אבל אנן ס"ל דמותר להפסיק כמו שכתב לעיל סי' ו'. אבל ראיתי בכל הספרים קדמונים ואחרונים שהנוסחא מימי אבותינו אשר סדרו לנו הברכות לברך אחר כל הברכות קודם פ' התמיד וסדור אלוקי נשמה אחר ברכת אשר יצר מיד.. (שלא כרמ"א שם). והרא"ש בתשובה ריש כלל ד': והמשכים ללמוד יברך על נטילת ידים ואשר יצר ואלוקי נשמה וכל סדר הברכות עד ברכת התורה, וברה"ת בכלל כו' וכן הוא בסידור הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תפלה ובכל הספרים והסדורים הראשונים וכן הוא באבודרהם.. וכו'.

(בי' הגר"א סי' מ"ו ס"ק ז"ז)

ה) **ואם רוצה ללמוד כו'.** פי' לאפוקי אם לומד רק אחר התפלה בשחר, אז סדר ברה"ת אחר ציצית ותפלין קודם הקרבנות כמ"ש רבינו בסידור כת"י הסדר כנ"ל.

(לקוטי דינים וביאורים מהגרנ"ה הלוי)

ו) שיטת הגר"א בחובת ברכת התורה לפני הרהור בד"ת:

1) **כ'** בשו"ע מ"ז ד' (בשם האגור): המהרהר בד"ת א"צ לברך. ובי' הגר"א: דקיי"ל דלאו כדיבור דמי כמ"ש תוס' כ' ע"ב .ד"ה ור"ח וכמ"ש בשבת ק"נ א' וזה סותר למ"ש בסעיף ג' הכותב בד"ת צריך לברך וכן הקשה הט"ז.

(בי' הגר"א סי' מ"ז ס"ק א')

2) **וביאור** שיטת השו"ע שלא מברך, היא: א. ברה"ת דיחיד הוי דרבנן, ולא תקנו על הרהור. (דב"א א' ט"ז כ"ז). ב. הרהור הוי רק כפירוש המשנה והגמ' ולא תקנו עליהם ברכה. (ישועות יעקב או"ח מ"ז). ג. האגור לשיטתו דלהזהר בדיני המעשה כגון מרחץ חשיב לימוד. א"כ ק' איך שרי לפנות קודם ברה"ת

ט ← **כל ברכות השחר**[א] **אם שכח לאומרן תיכף, יש שהות לאומרן כל היום**[ב] **וגם בלילה עד השינה, חוץ ברכת התורה שכבר נפטר באהבה רבה**[ג] **(ע' ש"ע שלו סי' מ"ז ס"ק ז'). ולכן ביום כפור**[ד] **שא"א ברכת שעשה לי כל צרכי**[ה] **וברכת המעביר**[ו] **שינה**[ז] **יאמר אותן בלילה תיכף כשנועל מנעליו וכשרוחץ פניו (עיין ש"ע שלו סי' מ"ו ס"ק ט"ו).**[ח]

והרי שם צריך להזהר. אע"כ הרהור פטור מברה"ת. (בי' הגר"א מ"ז ס"ק ט' ודמש"א שם)

3) **אך** שיטת הגר"א שכן צריך לברך. דתמה הגר"א למה לא יברך על הרהור בד"ת וז"ל "אבל כ"ז צ"ע דכאן מברך על המצוה וכי ליכא מצוה בהרהור, והלא נאמר **והגית** בו כו' ר"ל בלב כמ"ש "והגיון לבי" עכ"ל. וכן הקשה מ"ש מכותב בד"ת שצריך לברך (שם סי' מ"ז ס"ק א' ב') ועי' בהקדמ' ספרא דצניעותא ע"ש דנענש בשביל שהרהר בד"ת קודם ברכת התורה ולשיטת רבינו צריך לברך ע"ש. (ועיין "אור חדש")

אמנם, אם מהרהר ואינו מתכוין ללימוד א"צ ברכה, דאל"כ הרי האגור כ' דביהכ"ס לא הוי הפסק לענין ברה"ת מפני שצריך להרהר שם בדינים הנוהגים בביהכ"ס. וכיון דהמהרהר צריך לברך א"כ יהיה אסור לפנות קודם. וכן כל מצוה ומעשה יהי' אסור לעשות קודם בה"ת אלא ודאי כיון שאינו מתכוין ללימוד א"צ ברכה. (בי' הגר"א סי' מ"ז סק"ט).

(לקוטי דינים לגרנ"ה הלוי)

4) **הק'** הגר"א מדוע לא לברך ברכת התורה גם על הרהור שהוא בכלל מצות "והגית". וג"ל דכיון דברכת התורה נפ"ל מ"כי שם ה' אקרא" וקריאה הייגו דבור ולכן גם לא תקנו ברכה על ההרהור לפי שאינו ניכר. ונוסח הברכה יוכיח שמברכין "לעסוק" בדברי תורה.. ובאמת עיקר מצות לימוד היא בפה כמו שכתוב "ושננתם" שיהיו משוננים בפיך.. והגיון **לבי** הוא במחשבה אך הגיון בלי "לב" פירושו דיבור וכו'.

(נשמת אדם כלל ט' ס"ק ד', וכ"כ ערוה"ש מ"ז י' ושאג"א כ"ד, וע' שו"ת בנין עולם סימן ו' שדחה כל דברי הנשמת אדם)

5) **והק'** השאג"א מברכות יב: דבעל קרי מהרהר בלבו ק"ש אבל לא את ברכות ק"ש ואם הרהור בדברי תורה חייב בברכת התורה מהתורה, שהרהור ק"ש יחייב ברכת התורה, ושיהרהר ברכת אהבה רבה שהיא ברכת התורה לקריאת שמע, כברכת המזון וק"ש שחיובם מהתורה ומותר לבעל קרי להרהר בלבו. ותירץ ה"קהלות יעקב" (על מס' ברכות) דגם להגר"א אין על הרהור בדברי תורה חיוב ברכת התורה מהתורה, וכל חיוב הברכה הוא רק מדרבנן ככל מצוה שחייבת בברכת המצוות לפניה מדרבנן. וממילא לא קשה קושית השאג"א: דרק ק"ש וברהמ"ז שהן מצוות מן התורה מותר לבעל קרי להרהר בלבו, אך לא ברכת המצוות על הרהור בד"ת שרק מדרבנן. וקשה דעל מצוות שבלב לא צריך ברכה כגון על בטול חמץ (ב"י תל"ו), אלא הגר"א לשיטתו (מ"ו ס"ק י"ז) שברכת התורה נאמרת לפני פר' התמיד, וק"ש שקורא קודם לכן הוי כקורא פסוקים, ול"צ ברכת התורה. ולכן הרהור ק"ש ל"ה ד"ת ול"צ ברה"ת לפניה, ובעל קרי לא יהרהר.

(קהלות יעקב ברכות סי' י"ח)

ט

א) **כל** בה"ש וכו' **עד השינה.** עיין בס' מחנה ישראל שכ' "ואף דיש מהאחרונים שחולקין

נוסחת תוס' מעשה רב

ט ברכות השחר אם שכח לברכם בקומו[1] יש שהות לברך עד שכבו, חוץ מברה"ת, מפני שנפטר בברכת אהבה רבה (עיין שו"ע סי' מ"ו [צ"ל מ"ז] ס"ק ז') ולכן ביו"כ (וכן בת"ב) שא"א שעשה לי כל צרכי, וברכת המעביר שנה אז יאמר בלילה תיכף כשנועל מנעליו וכשרוחץ פניו (עיין שו"ע שלו סי' מ"ו ס"ק ט"ז [צ"ל ט"ו]).

1) **בקומו.** דלכתחילה יש לו' כל ברה"ש מיד בקומו. כשו"ע מ"ו א'.